

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
DENİZCİLİK İŞLETMELERİ YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
DENİZCİLİK İŞLETMELERİ YÖNETİMİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ UYGULAMALARININ
DEĞERLENDİRİLMESİ: BİR MARİNADA ÖRNEK OLAY
ÇALIŞMASI

Okan BÜYÜKACAR

Danışman
Prof. Dr. Ömür Yaşar SAATÇIOĞLU

İZMİR - 2019

TEZ ONAY SAYFASI

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “İş Sağlığı ve Güvenliği Uygulamalarının Değerlendirilmesi: Bir Marinada Örnek Olay Çalışması” adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih

..../..../.....

Okan BÜYÜKACAR

İmza

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

**İş Sağlığı ve Güvenliği Uygulamalarının Değerlendirilmesi: Bir Marina
Örnek Olay Çalışması**

Okan BÜYÜKACAR

Dokuz Eylül Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Denizcilik İşletmeleri Yönetimi Anabilim Dalı

Denizcilik İşletmeleri Yönetimi Programı

Günümüzde marinalar teknelerin barınma, kışlama, bakım onarım ve ikmal hizmetlerinin verildiği limanlardan çok daha fazlası haline gelmiştir. Yalnızca tekne kullanıcılarına değil, tekne kullanıcısı olmayan turistler için de çekim merkezlerine dönüşmüştür. Rekreasyon faaliyetlerinden, konaklama faaliyetlerine, ticari alanlardan kültür merkezlerine kadar çok çeşitli alanlarda ön büro hizmetleri, genel hizmetler, konaklama hizmetleri, liman hizmetleri ve teknik hizmetleri verilmektedir. Farklı uzmanlık gerektiren bu hizmetlerde çalışanların yaptıkları işler göz önüne alındığında, tehlike ve kaza gibi istenmeyen durumlarla karşılaşılma riskleri bulunmaktadır.

6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunun yürürlüğe girmesiyle Türkiye’ de çalışma hayatında oldukça köklü değişiklikler yaratmıştır. Kanun kapsamında yer alan işyerlerine tehlike sınıf ve çalışan sayısına bağlı olarak kanunun uygulanması için esneklik sağlanmış, marinalar gibi 50 çalışanın

altında az tehlikeli sınıfta yer alan işletmeler için 2020 yılının Temmuz ayına kadar süre tanınmıştır.

Bu çalışmada bir marinada durum çalışması yaparak marinalar için iş sağlığı ve güvenliği uygulamaları ve marina çalışanlarının iş sağlığı ve iş güvenliği tutumlarını etkileyen değişkenler ortaya konulmaktadır.

Anahtar kelimeler: Marina işletmeleri, İş sağlığı ve güvenliği mevzuatı, Marinalarda iş sağlığı ve iş güvenliği uygulamaları

ABSTRACT

Master's Thesis

Evaluation of Occupational Health and Safety: A Case Study in a Marina

Okan BÜYÜKACAR

Dokuz Eylül University

Institute of Social Sciences

Department of Maritime Business Administration

Maritime Business Administration Program

Nowadays, marinas have become much more than the ports where boats are sheltered, wintered, repaired and supplied. It has become a center of attraction not only for boat users but also for tourists who are not boat users. Front office services, general services, accommodation services, port services and technical services are provided in various fields ranging from recreation activities to accommodation activities, from commercial areas to cultural centers. As per the works performed by the employees in these services that require different expertise, there are risks of encountering undesirable situations such as danger and accident.

Occupational Health and Safety Act with Act No.6331 came into force and has created quite radical changes in working life in Turkey. The Act has provided flexibility to implement to the workplaces within the scope of the law depending on the hazard class and the number of employees, and the deadline was declared as July 2020 for the enterprises in the less dangerous class with employees less than 50 employees such as marinas.

A case study carried out for this study in a marina and revealed occupational health and safety practices for marinas and the factors affecting the occupational health and safety attitudes of marina workers.

Key words: Marina enterprises, Occupational health and safety legislation, Occupational health and safety practices in marinas

İÇİNDEKİLER

TEZ/PROJE ONAY SAYFASI	ii
YEMİN METNİ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR	xi
TABLOLAR LİSTESİ	xii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiii

GİRİŞ	1
-------	---

BİRİNCİ BÖLÜM

YAT TURİZMİ VE MARİNA İŞLETMELERİ

1.1. TURİZM OLGUSUNUN TARİHSEL GELİŞİMİ VE TANIMI	2
1.2. TURİZMDE SINIFLANDIRMA EĞİLİMLERİ	4
1.3. YAT TURİZMİ	5
1.4. YAT TURİZMİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ	9
1.5. MARİNALAR, YAPISAL ÖZELLİKLERİ VE SUNULAN HİZMETLER	11
1.5.1. Marina Tanımı	11
1.5.2. Marinaların Yapısal Özellikleri	14
1.5.2.1. Marinalarda Altyapı Nitelikleri	14
1.5.2.2. Marinalarda Üstyapı Nitelikleri	16
1.5.3. Marinalarda Verilen Hizmetler	17
1.5.3.1. Ofis Hizmetleri	17
1.5.3.2. Liman Hizmetleri	18
1.5.3.3. Teknik Hizmetler	18
1.5.3.4. Genel Hizmetler	19
1.5.3.5. Sosyal Hizmetler	20
1.6. MARİNALARIN SINIFLANDIRILMASI VE DERECELENDİRİLMESİ	20

1.6.1. Marinaların Sınıflandırılması	20
1.6.1.1. Mülkiyetlerine Göre Marinalar	21
1.6.1.2. Amaç ve Verilen Hizmetlere Göre Marinalar	21
1.6.1.3. Topoğrafik Yapısına Göre Marinalar	22
1.6.2. Marinaların Derecelendirilmesi	22
1.6.2.1. Altın Çıpa Uygulaması	22
1.6.2.2. Mavi Bayrak Uygulaması	25
1.7. MARİNALARDA ORGANİZASYON YAPISI	26
1.7.1. Genel Müdür	27
1.7.2. Marina Müdürü ve Bağlı Çalışanları	27
1.7.3. Finans Müdürü ve Bağlı Çalışanları	30
1.7.4. Ticari Alanlar Müdürü ve Bağlı Çalışanları	30
1.7.5. Pazarlama Sorumlusu	31
1.7.6. Güvenlik Ekibi	31

İKİNCİ BÖLÜM

İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ UYGULAMALARI

1.1. ÇALIŞMA OLGUSU İLE İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ İLGİSİ	32
1.2. DÜNYADA İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ UYGULAMALARI	34
1.3. TÜRKİYE' DE İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ UYGULAMALARI	36
1.4. İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ TANIMI VE KAPSAMI	39
1.4.1. İş Kazası	40
1.4.2. Meslek Hastalıkları	43
1.4.3. İşçi Sağlığı ve İş Güvenliğini Etkileyen Faktörler	46
1.5. 6331 SAYILI İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ KANUNU	47
1.5.1. 6331 Sayılı İSG Kanunu Kapsamında İşveren Yükümlülükleri	49
1.5.1.1. İşverenin Genel Yükümlülükleri	49
1.5.1.2. İşverenin Risk Değerlendirmesi Yükümlülüğü	50
1.5.1.3. İşverenin Hizmet Sunumuna İlişkin Yükümlülüğü	51
1.5.1.4. İşverenin Acil Durum Yükümlülükleri	54

1.5.1.5. İşverenin İş Kazaları ve Meslek Hastalıklarını Bildirme Yükümlülüğü	55
1.5.1.6. İşverenin Çalışanlara Yönelik Yükümlülükleri	56
1.5.2. 6331 Sayılı İSG Kanunu Kapsamında Çalışan Yükümlülükleri	58

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MARİNALARDA İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ UYGULAMALARI

1.1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE ARAŞTIRMA SORUSU	59
1.2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	62
1.2.1. Nitel Araştırma Deseni Olarak Durum Çalışması	62
1.2.2. Örneklem	66
1.2.3. Verilerin Toplanması	69
1.2.3.1. Pilot Uygulama	70
1.2.3.2. Görüşme	71
1.2.4. Bulgular ve Verilerin Analizi	71
1.2.4.1. İş Stres Düzeyine Bağlı Olarak Tehlike Algısı	71
1.2.4.2. Marina Çalışanı Olmayan Tarafların Davranışları	75
1.2.4.3. Eğitim	79
1.2.4.4. Üst Yönetim Motivasyonu	81
1.2.4.5. Görsel İkazlar	83
SONUÇ VE ÖNERİLER	85
KAYNAKÇA	89

KISALTMALAR

DSÖ	Dünya Sağlık Örgütü
FEE	Foundation Environmental Education
ICD	International Classification of Diseases
ICOMIA	The International Council of Marine Industry Associations
ILO	International Labour Organisation
IMEAK	İstanbul ve Marmara, Ege, Akdeniz, Karadeniz
IUOTO	International Union of Official Travel Organisation
ISG	İş Sağlığı ve Güvenliği
MIA	Marina Industries Association
MMO	Makine Mühendisleri Odası
M.Ö.	Milattan Önce
NACE	Nomenclature Statistique des Activités Économiques Dans la Communauté Européenne
OHSAS	OHSAS 18001 Occupational Health and Safety Standard
OSGB	Ortak Sağlık ve Güvenlik Birimi
RG	Resmi Gazete
SGK	Sosyal Güvenlik Kurumu
SK	Sayı Kanun
TMMOB	Türkiye Mühendis ve Mimar Odaları Birliği
TS	Türk Standartı
TSE	Türk Standartları Enstitüsü
TYHA	The Yacht Harbour Association
UÇÖ	Uluslararası Çalışma Örgütü
VHF	Very High Frequency
WTO	World Tourism Organisation

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1:	Kıyı Temelli ve Deniz Temelli Tesis ve Aktiviteler	s.7
Tablo 2:	Deniz turizm alanına etki eden faktörler ve yat turizmi perspektifinde deniz turizm ihtiyaçları için değerlendirme kriterleri	s.8
Tablo 3:	Sanayi devrimine kadar olan süreçte ISG uygulamaları	s.34
Tablo 4:	Sanayi devrimi sonrası ISG uygulamaları	s.35
Tablo 5:	2016 yılı iş kazalarının faaliyet gruplarına göre dağılımı	s.42
Tablo 6:	Meslek hastalıklarının sınıflandırılması	s.44
Tablo 7:	2000-2016 yılları arası iş kazası ve meslek hastalıklarına ait istatistikler	s.46
Tablo 8:	2017 yılı içinde iş kazası geçiren ve meslek hastalığına tutulan sigortalı sayıları ile yıl içinde iş kazası ve meslek hastalığı sonucu ölenlerin ekonomik faaliyet sınıflamasına ve cinsiyete göre dağılımı	s.60
Tablo 9:	2017 yılı içinde iş kazası geçirenlerin geçici iş göremezlik süreleri ile hastanede geçen günlerinin ekonomik faaliyet sınıflamasına ve cinsiyete göre dağılımı (gün)	s.61
Tablo 10:	Nitel araştırma desenleri	s.65
Tablo 11:	Katılımcılara ait genel bilgiler	s.68

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1:	Türkiye’ de Yat Limanları Birliği (TYHA) tarafından Altın Çıpa ile ödüllendirilmiş marinalar	s.24
Şekil 2:	Türkiye’ de Mavi Bayrak ile ödüllendirilmiş marinalar	s.26
Şekil 3:	Marina organizasyon şeması örneği	s.27
Şekil 4:	İş kazalarının nedenleri	s.41
Şekil 5:	Çekek sahasına ait görsel uyarı levhaları	s.84

GİRİŞ

İnsanoğlunun çalışmaya avcı ve toplayıcı toplumlarda cinsiyetler arası iş bölümlerinin gelişmesiyle başladığı kabul edilmektedir. Tarım devrimi ve ardından sanayi devrimi üretim biçimini değiştirmiş, sermayeye bağlı üretim toprağa dayalı üretimin yerini alarak işçi sınıfının doğmasına neden olmuştur. Sanayi devriminin sonucu olarak kentlerde çalışan nüfusun artması, işçilerin çalışma koşullarını görünür kılmış çalışan haklarına yönelik ilk adımların atılmasına yol açmıştır.

Sanayi devrimi sonrası işçilerin sağlıklı koşullarda çalışmalarına yönelik 1788 yılında çıkan Baca Temizleyicileri Kanunu ile başlayan modern anlamdaki ilk iş sağlığı ve güvenliği uygulamaları 1946 yılına gelindiğinde Uluslararası Çalışma Örgütü'nün kurulmasıyla dünya çapında sistematik bir ilerleyiş göstermeye başlamıştır. Örgüt günümüzde taraf ülkelerin kabul ettiği tavsiye kararları çıkarmakta ve çalışan sağlığı ve güvenliğini geliştirmektedir.

Türkiye' de Tanzimat döneminde başladığı kabul edilen çalışanlara yönelik sosyal haklar, Cumhuriyet Dönemi'nde anayasal güvence altına alınmıştır. 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunun 30 Haziran 2012 tarihinde kademeli olarak yürürlüğe konmasıyla çalışanların sağlığının ve güvenliğinin sağlanması oldukça ileri bir noktaya taşınmıştır. Kanun kapsamında yer alan işyerlerine tehlike sınıfı ve çalışan sayısına bağlı olarak kanunun uygulanması için esneklik sağlanmıştır.

Marinalar, genel itibariyle 50 çalışanın altında az tehlikeli sınıfta yer alan işletmelerdir. Bu işletmelerde kanunun uygulanması 2020 yılının Temmuz ayına kadar uzatılmıştır. Ancak belirtilen tarihten önce kanunun yükümlülüklerini uygulamaya başlayan marinalarda bu uygulamaların nasıl gerçekleştiği ve diğer işletmelerden müstakil olarak marina çalışanlarının iş sağlığı ve güvenliği tutumlarını etkileyen değişkenler tez çalışmamızın temelini oluşturmaktadır.

İlk bölümde marina çalışanlarının çalışma ortamı stres düzeyinin anlaşılması için marinalar hakkında genel bir çerçeve çizilmiş, ikinci bölümde iş sağlığı ve güvenliği mevzuatı hakkında işveren ve çalışan yükümlülükleri esasına göre bilgi verilmiştir. Çalışmanın son bölümünde ise ISG yükümlülüklerini yerine getiren bir marinateda çalışanlarla mülakat yapılmak suretiyle örnek olay çalışması gerçekleştirilmiş ve marinalarda ISG uygulamalarının nasıl hayata geçirildiği ve marina çalışanlarının ISG tutumlarını etkileyen değişkenlerin neler olduğu ortaya konulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

YAT TURİZMİ VE MARİNA İŞLETMELERİ

1.1.TURİZM OLGUSUNUN TARİHSEL GELİŞİMİ VE TANIMI

Seyahat, ilk çağlarda ağırlıklı olarak insanların temel ihtiyaçlarını karşılamak, merak ve öğrenme isteklerini gidermek maksatlı olmakla birlikte medeniyetin gelişimi ve teknolojinin yükselmesiyle doğan farklı ihtiyaçlarına karşılık bulmak amacıyla gerek bireysel gerek topluluk halinde, yaya veya bir vasıta kullanarak yer değiştirmeleri olarak tanımlanmaktadır. ⁽¹⁾

Ticareti başlatan Sümerlerle ortaya çıkan seyahat tarihi, M.Ö. 3000 yıllarında Mısır' a yapılan tapınak ziyaretleri ile dini, M.Ö. 776 yılında Yunanistan' da bulunan Olimpia şenliklerini görmek isteyen Yunanlıların ziyaretleri ile sportif bir nitelik kazanmıştır. Roma uygarlığında doğa, tarih ve kültüre olan merak ile keşfetme arzusunun tesirinde zevk amaçlı geziler ve kaplıca gezileri gibi sağlık amaçlı seyahat türleri ortaya çıkmıştır. Ortaçağ' da yapılan seyahatlerde dini motifler etkili iken Rönesans Dönemi' nde sanat üreten merkezlere olan ilgi seyahat tercihlerinde etkili olmuştur. Aydınlanma Çağı' nda düzenlenmeye başlayan ve daha sonra **Grand Tour** olarak adlandırılacak planlı eğitim seyahatlerini, 1841 yılında İngiliz vaiz **Thomas Cook**' un düzenleyeceği ve modern anlamda ilk turistik seyahat sayılacak turlar takip etmiştir. ⁽²⁾

Endüstri Devrimi ile değişen üretim biçimi toplumsal sınıfların ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Sınıfsal hak mücadeleleri sonucunda ücretli izin gibi sosyal haklar güvence altına alınmıştır. Yaygınlaşan eğitim arzı boş zamanı değerlendirme ihtiyacının bir zorunluluk haline gelmesini sağlayarak modern turizm anlayışının ortaya çıkmasında önemli bir rol oynamıştır. ⁽³⁾

Tarihsel gelişimi incelendiğinde seyahat amaçlarının farklılık göstermesi turizm kavramının birçok disiplinle ilgi kurulmasına sebep olmuştur. Bu yüzden turizm tanımlarının da birbirinden farklı olduğu görülmektedir. Yaygın olarak turizm, öznesi olan turist davranışları üzerinden tanımlanmaya çalışılmıştır. Etimolojik açıdan incelendiğinde **turist** kelimesi Fransızca ve İngilizce "tour" kelimesinden türetilmiş ve tur yapan, anlamına gelmektedir. Yapılan ilk tartışmalarda bir kişinin

¹ Burhanettin Zengin ve Lütfi Mustafa Şen, "Seyahat İşletmeleri", **Turizm İşletmeleri**,(Ed. Burhanettin Zengin ve Şehnaz Demirkol), Değişim Yayınları, İstanbul, 2015, s.54.

² Nazmi Kozak ve diğerleri, **Genel Turizm**, 19.Baskı, Detay Yayıncılık, Ankara, 2017, ss. 49-52

³ Azize Tunç Hussein ve Firuzan Saç, **Genel Turizm**, 1.Baskı, Siyasal Yayınevi, İstanbul, 2008, ss.3-5

turist olabilmesi için bir başka ülkeye gitmek şartıyla oturduğu yerden bir yıldan daha kısa bir süre ayrı kalması ve bu süre içinde gittiği yerde gelir elde edecek ekonomik bir faaliyette bulunmaması gerekliliklerine vurgu yapılmıştır. 1937 yılında Milletler Cemiyeti istatistiksel çalışmalar yapabilmek için ilk uluslar arası turist tanımını önerdiğinde, bir ülkede en az 24 saat kalma ön koşulu ile zevk, sağlık, ailevi nedenler; bilimsel, idari, dini, sportif toplantılar ve ticaret maksatlı yolculuk edenleri turist olarak kabul etmiştir. Deniz yoluyla seyahat edenler geldikleri ülkede 24 saatten az kalsa bu tanımın istisnasıdır.⁽⁴⁾ İzleyen yıllarda Uluslararası Resmi Seyahat Örgütü Birliği (IUOTO), şimdiki adıyla Dünya Turizm Örgütü (WTO) bu tanıma yeniden üretmiş ve bu tanım 1963 yılında Roma’ da düzenlenen Uluslararası Seyahat ve Turizm Konferansı’nda Birleşmiş Milletler tarafından kabul edilmiştir. Bu tanıma göre “seyahat amacı aşağıdaki başlıklar altında sınıflandırılan ve ziyaret ettiği ülkede en az 24 saat kalan geçici süreli ziyaretçiye turist” denir: ⁽⁵⁾

- a. Boş zamanı değerlendirme, tatil, sağlık, eğitim, din ve spor
- b. İş, aile ve görev toplantıları

24 saatten daha az kalan ziyaretçiler ise günübirlikçi olarak tanımlanmıştır.

Turist tanımı yapılırken seyahat amacı, kalış süresi, ekonomik maksat ve kat edilen mesafe gibi değişkenlerin göz önünde bulundurulduğu dikkat çekmektedir. Alanyazını incelendiğinde Turizm tanımının bundan bağımsız yapılmadığı görülmektedir. Bu bağlamda Hunzinger turizmi, insanların sürekli ikametlerinden uzakta ve kaldıkları süre boyunca kalıcı olmayacak ve kazanç sağlamayacak yer değiştirmelerinden kaynaklanan tüm ilişki ve olgular bütünü olarak tanımlamaktadır.⁽⁶⁾

Endüstri Devrimi sonrasında kazanılan çeşitli sosyal haklar, toplumların eğitim, kültür ve ekonomik refah seviyelerinin artması farklı ilgilere cevap veren yeni turizm destinasyon bölgelerinin ortaya çıkmasına ve farklı konaklama imkanlarının sunulmasına sebep olmuştur. Teknolojik gelişmeler, geçiş bölgesinde yer alan seyahat sektörünün hizmet çeşitliliğini arttırmış böylece turizm hızlı bir gelişme

⁴ Kozak ve diğerleri, ss. 6-9

⁵ Manohar Puri ve Chand Gian, **Tourism Management**,1. Baskı, Global Media, Delhi, 2009. ss 37,38

⁶ Ana Ghețe Maria, “Classification Of Various Forms Of Tourism”, **Annals of the University of Oradea, Economic Science Series**, Cilt: 25, Sayı:2, 2006, s 313

göstermiştir. Bu gelişim turizm sektöründe sınıflandırma eğilimlerini de beraberinde getirmiştir.

1.2. TURİZMDE SINIFLANDIRMA EĞİLİMLERİ

Alanyazın incelendiğinde temel sınıflandırma eğilimi seyahat amacına bağlı olarak yapılan sınıflandırmadır. 1941 yılında seyahat sebeplerine bağlı olarak turizm faaliyetleri Hunziker ve Krampf tarafından yalnızca dinlenme amacına bağlanmamış, şifa edinmek, dini görevlerini yerine getirmek veya bilimsel etkinliklere katılmak gibi amaçlar da dikkate alınarak sınıflandırmıştır.⁽⁷⁾ Günümüzde yapılan turizm sınıflandırması ile ilgili çalışmalarda, farklı seyahat amaçlarından bahsedilse de, *boş zamanı değerlendirme (rekreasyon), kültürel, spor ve macera, sağlık ve kongre* maksatlı seyahat amaçları üzerinde fikir birliği olduğu görülmektedir.

Boş zamanı değerlendirme (rekreasyon) turizmi farklı sosyal çevrelerden insanların dinlenmek, sıradanlıktan uzaklaşmak adına yaşadıkları çevreden farklı coğrafi manzara sunan orman, deniz kıyısı, göl kıyısı, dağ veya tepelere boş zamanlarını değerlendirmek, gezmek veya eğlenmek adına yaptıkları faaliyetler bütünüdür.

Kültür turizmi, kültürel mirasın sunulduğu müzeler, antik şehirler, tarihi ve dini öneme sahip tapınaklar gibi cazibe merkezlerinde entelektüel merakı doyurmak için yapılan turizm türüdür.

Sağlık turizmi daha çok üst yaş grubu tarafından genellikle tedavi olmak, şifa bulmak amacıyla termal kaynaklar, kür ve zayıflama merkezlerinde gerçekleştirilen faaliyetler olarak tanımlanabilir.

Sanayi toplumlarında iş alanları ve ev arasında sıradanlaşan bir hayata sıkışmış insanların özel ilgi alanlarına ve heyecan arayışlarına dönük golf, kayak, yürüyüş, rafting, kano gibi spor olanakları sağlayan seyahatler ise spor ve macera turizmi kapsamında değerlendirilir.

Kongre turizmi ise çeşitli kuruluş ve örgütlerin yönetsel, ticari, bilimsel ve kültürel ilgi ve uzmanlık alanlarında bir araya gelerek düzenledikleri toplantı, konferans, kongre ve fuarların ürünü olan bir turizm çeşididir.

Turizmin gelişmesi başka çalışma alanlarıyla ilgi kurulması neticesini doğurmuş ve çeşitli kıstaslar göz önünde bulundurularak farklı sınıflandırılmalar

⁷ Cornelia Tureac, "Types and Forms of Tourism", https://www.researchgate.net/publication/40755271_Types_and_Forms_of_Tourism, (08.06.2018), s.92

yapılmıştır. Bu kıstaslar arasında coğrafi orijin, destinasyon türü, mevsim, konaklama süresi, taşıma modu, katılımcıların sayısı, katılımcıların yaşı, katılımcıların gelir düzeyi, katılımcıların sosyal düzeyleri gibi boyutlar bulunmaktadır. Bu sınıflandırmalar neticesinde bir turizm türünün birden çok sınıflandırma içinde değerlendirildiği görülmektedir. Tezimizin çalışma alanını oluşturan yat işletmelerinin konu edildiği yat turizmi de çeşitli araştırmacılar tarafından farklı sınıflandırmalar içinde değerlendirilmiştir. Bir sonraki bölümde bu değerlendirmeler ayrıntılı biçimde ele alınacaktır.

1.3. YAT TURİZMİ

Yat turizmi kapsamında alanyazında çalışma yapan bir çok araştırmacının, yat turizmini çeşitli değişkenler gözeterek tanımlama yoluna gittiği görülmektedir.

Kozak ve Bahçe yat turizmini bir hobiye dayalı özel ilgi turizmi türü kapsamında değerlendirmiştir.⁽⁸⁾ Hussein ve Saç yat turizmine, mevsimsel yoğunluğun dışında hedeflenen çeşitliliği yaratmak anlamına gelen yarı mevsim turizmi (sezon dışı turizm) içinde değinmiştir.⁽⁹⁾

Jeggins ve Macbeth yat turizmine katılımın yaradılıştan gelen meydan okuma hissi, sağladığı macera, dünyayı görme isteği, ömür boyu arzulanan bir hayali yerine getirme ya da aidiyet duygusuyla sürdürülmesi gerekçesiyle spor ve macera turizmi bağlamında tartışır.⁽¹⁰⁾

Diakomihalis yat turizmini bireysel ve grup halinde olmak üzere boş zamanı değerlendirme (rekreasyon) turizmi perspektifinden açıklamıştır. Katılımcılar bireysel olarak sahip oldukları ya da kiraladıkları teknelerle seyretme ve idare etme deneyimi ile denizle dolaylı etkileşim kurarlar. Gruplar halinde ise destinasyon seçim özgürlüğü ile bir teknede konaklama yaparak tatil, dinlenme veya keyifli vakit geçirmek suretiyle, yüzmeye, dalış, balık tutma gibi faaliyetlerle deniz ile doğrudan etkileşim kurarlar.⁽¹¹⁾

⁸ Meryem Akoğlan Kozak ve A. Sadık Bahçe, **Özel İlgi Turizmi**, 1.Baskı, Detay Yayıncılık, Ankara, 2009, s. 137.

⁹ Hussein ve Saç, ss. 43,65

¹⁰ Gayle Jennings, **Voyages From The Centre To The Margins: An Ethnography Of Long-Term Ocean Cruisers**, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Murdoch Üniversitesi, Perth, 1999 ve Jim Macbeth, **Ocean Cruising: A Study of Affirmative Deviance**, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Murdoch Üniversitesi, Perth, 1985,' den aktaran Gayle Jennings, "Marine Tourism", **Sport and Adventure Tourism**, (Ed. Simon Hudson), The Haworth Hospitality Press, New York, 2003, s. 129.

¹¹ Mihail N. Diakomihalis, Greek Maritime Tourism: Evolution, Structures And Prospects, (Maritime Transport: The Greek Paradigm), **Research in Transportation Economics**, Cilt:21,2007, ss. 436,437

Mikačić ve diğerleri yat turizmini denize açılmak suretiyle deniz kıyısı boyunca ve denizin üstünde yapılan bir faaliyet olarak tanımlamaktadır.⁽¹²⁾ Bu bağlamda Dulčić, yat turizmini deniz turizminin bir bileşeni olarak görmektedir. Özel olarak belirlenmiş rotalarda seyreden gemilerle yapılan seyahatleri ve yelkenli ya da motorlu teknelerle yapılan konaklama ve seyir faaliyetlerini rekreasyon maksatlı deniz yolculukları olarak deniz turizminin konularından biri kabul etmektedir. ⁽¹³⁾

Benzer bir yaklaşımla İMEAK Deniz Ticaret Odası yatları deniz turizm araçları, yat limanlarını ve işletmelerini de deniz turizm tesis ve işletmeleri altında, denizde yapılan turizm amaçlı ticari faaliyetler olarak tanımladığı deniz turizmi dahilinde ele almıştır.⁽¹⁴⁾

Bazı çalışmalarda yat turizmini deniz turizmi dahilinde tanımlama eğilimi de görülmektedir. Deniz turizmi, deniz odaklı rekreasyon aktiviteleri ve seyahat faaliyetlerinin kesişim noktasındadır.⁽¹⁵⁾ Deniz turizminde söz edebilmek için konaklama faaliyetlerinin deniz veya kıyı boyunca, seyahat amacının da deniz odaklı olması gerekmektedir.⁽¹⁶⁾ Orams, tüplü dalış, derin deniz altı balık avı, yat seyahatleri gibi deniz üzerinde, içinde ya da altında yapılan rekreasyonel aktivitelerle iskeleden balık tutmak, balina izlemek veya deniz akvaryumlarını ziyaret etmek gibi deniz odaklı ancak kıyıda yapılan rekreasyonel aktiviteleri de deniz turizmi kapsamında değerlendirmiştir. Tatlı su alanlarında yapılan benzer aktiviteleri tartışmalı olarak kabul etmekle birlikte deniz turizm kapsamında ele almaz. ⁽¹⁷⁾

Hall kıyı ve deniz turizmini birbirinden ayrı değerlendirmektedir. Kıyı turizmini kıyıda ve kıyıya yakın sularda dinlenme ve rekreasyonel temelli faaliyetler bütünü olarak tanımlarken, rekreasyonel tekne gezintileri, deniz seyahatleri, yüzmeye,

¹² Horak V. Mikačić, ve diğerleri "Nautički Turizam", **Hrvatski Turizam - Plavo, Bijelo, Zeleno**, (Ed. Čorak ve V. Mikačić), Institute for tourism, Zagreb, 2006, ss. 39–63' den aktaran Josip Mikulić ve diğerleri, " Critical Factors of the Maritime Yachting Tourism Experience: An Impact-Asymmetry Analysis of Principal Components, **Journal of Travel & Tourism Marketing**, Cilt:32, 2015, s. 31.

¹³ A. Dulčić, **Nautički Turizam i Upravljanje Lukom Nautičkog Turizma**, Sveučilište u Splitu, Split, 2002,' den aktaran Josip Mikulić ve diğerleri, " Critical Factors of the Maritime Yachting Tourism Experience: An Impact-Asymmetry Analysis of Principal Components, **Journal of Travel & Tourism Marketing**, Cilt:32, 2015, s. 30.

¹⁴ İmeak DTO, Deniz Turizminin Dünü, Bugünü Ve Sürdürülebilirliği, **Deniz Turizmi Eki**, Nisan 2015, ss. 3-4

¹⁵ Derya Atlay Işık, **Yat Turizminde Holistik Pazarlama ve Türkiye İçin Farklılaşma Stratejileri**, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, İzmir, 2010, s. 1.

¹⁶ Serhat Harman ve Ömer Çoban, "Deniz Turizmi ve Tarihçesi", **Deniz Turizmi**,(Ed. Tolga Fahri Çakmak ve Fusun İstanbullu Dinçer), Detay Yayıncılık, Ankara, 2016, s. 3.

¹⁷ Marc Orams, **Marine Tourism, Development, Impacts And Management**, Routledge, Londra, 2002, s. 8-10.

rekreasyonel balıkçılık, şnorkelli ve tüplü dalış gibi aktiviteleri kıyı turizmindeki gelişmeler olarak değerlendirir.⁽¹⁸⁾

Gladstone ve diğerleri yukarıdaki tanımlarda değinildiği gibi Körfez ve Kızıl Deniz’ e kıyı ülkelere yönelik hazırladıkları çalışmada deniz odaklı tesis ve aktiviteleri, kıyı temelli bileşenler ve deniz temelli bileşenler olarak ikiye ayırmıştır. Aşağıda Tablo 1’ de gösterilen bileşenlere göre yat turizminin her iki bileşen içinde yer bulduğu görülmektedir.

Tablo 1: Kıyı Temelli Ve Deniz Temelli Tesis ve Aktiviteler

Kıyı Temelli	Deniz Temelli
Tesis ve Altyapılar	Tesis ve Altyapılar
Kıyı otelleri, daireler, villalar, restoranlar, kafeler, alışveriş merkezleri	Suni adalar
Suni plajlar	Suni resifler
Suni kıyı gölleri ve kanallar	Bağlama yerleri
Yat limanları	Su altını izlemeye imkan veren cam karinalı tekneler
İskeleler	Yarı dalış yapabilen tekneler
Dolgu yollar ve yürüyüş yolları	Aktiviteler
Su parkları	Yüzme
Akvaryum ve müzeler	Su sporları (uçurtma sörfü, rüzgar sörfü, parasailing, su kayağı, jet ski
Aktiviteler	Tekne ile açılarak Şnorkelli ve tüplü dalış
Güneşlenme	Cam karinalı teknelerle su altını izleme, yat gezintisi, gemi seyahati
Yüzme	Tekne ile açılarak hobi balıkçılığı
Kıyıda şnorkelle ve tüplü dalış	Teknelerle açılarak vahşi hayatı gözleme (yunuslar, deniz kuşları, kaplumbağalar)
Kıyıda / adada kamp yapma	Şnorkelli ve tülü dalış yaparak vahşi hayatı gözleme (deniz memelileri, köpek balıkları, balina köpek balıkları)
Kumullarda araç sürme	
Kıyıda vahşi yaşam gözleme	

Kaynak: William Gladstone ve diğerleri, “Environmental Impacts Of Tourism In The Gulf And The Red Sea”, **Marine Pollution Bulletin**, Cilt: 72, Sayı:2, 2013, s. 378

¹⁸ C. Micheal Hall, Trends İn Ocean And Coastal Tourism: The End Of The Last Frontier ?, **Ocean And Coastal Management**, Cilt 44, Sayı: 10, 2001, s. 602

Özer Sarı' ya göre Türkiye' de, hizmet sektörünün alt sektörlerinden biri olan deniz turizmi bileşenleri arasında **Yat Yatırım İşletmeciliği, Gulet İşletmeleri, Yat Limanı ve Marina İşletmeleri** de bulunmaktadır. ⁽¹⁹⁾ Bu kapsamda bu hizmetlerin bir deniz turizm alanının yat turizmi ihtiyaçları perspektifinde değerlendirilmesi için gerek duyulan kriterler ve bu kriterlere karşılık gelen antropojenik ve doğal faktörler Tablo 2' de gösterilmektedir.

Tablo 2: Deniz turizm alanına etki eden faktörler ve yat turizmi perspektifinde deniz turizm ihtiyaçları için değerlendirme kriterleri

Deniz turizm alanının değerlendirme kriterleri	Yat turizm alanının oluşumuna etki eden faktörler	
	Antropojenik Faktörler	Doğal Faktörler
Seyir güvenliği; Seyir ve deniz alanının seyir için cazibesi	– Yatlar için korumalı limanlar	Liman ve marina inşası için olanak yaratan kıyı bölgesi topoğrafik koşulları
	– Seyir İşaretçileri – Seyir uyarıları – Hava Tahminleri – Seyir Neşriyatları	Denizde seyir, seyir güvenliği, seyir cazibesine etki eden iklim ve hidrografik koşullar
	– Deniz alanının diğer gemiler tarafından kullanımı – Deniz alanında trafik düzenlemesi – Seyir engeli olan kısıtlı alanlar	
	– Antropojenik çekiciliğin varlığı, derecesi ve yönetimi – Doğal çekici unsurlara uyum	Doğal çekiciliğin varlığı ve derecesi
Deniz alanı ve kıyısının manzarası ve rekreasyonel çekiciliği	– Marina, liman ve diğer bağlama yerlerinin işlevselliği	Kıyısız altyapı yaratma imkanını etkileyen doğal koşullar (koylar, körfezler, fiyortlar, yarımadalar, nehir ağızları vs.)
Deniz alanı ve kıyısının yat turizmi ihtiyaçlarına adaptasyonu	– İlgili bölgede seyir ile ilgili ulusal ve yerel kurallar	
	– Yat kiralama arzı	
	– Seyir, liman ve marinalarda verilen temel hizmetlerin ücret seviyeleri	
	– Yat kiralama imkanı ve ücretleri	
	– Bölgenin yat turizm kalitesinin tanıtımı	
Deniz alanı ve kıyısının coğrafik pozisyonu	– Yerel toplulukların turizme dönük tutumları	
		İlgili deniz alanının coğrafi pozisyonunun yatçılar tarafından kullanılan diğer deniz alanları ile ilişkisi
Deniz alanı ve deniz kıyısına ulaşılabilirlik	İlgili deniz alanı ve kıyısına ulaşılabilirliği belirleyen yolcu transfer organizasyonları	Pazar sahasından gelecek yatçıların erişebilirliğini belirleyen pazar sahası uzaklığı
Diğer deniz alanlarıyla rekabet	Deniz alanının yatçılar için çekici hale getirecek pazarlama aktiviteleri	Rakip deniz alanlarının varlığı

Kaynak: Leszek Butowski, "Maritime Tourism Space", https://www.researchgate.net/publication/276482090_Maritime_Tourism_Space (11.02.2019), ss. 52, 53

¹⁹ Ferika Özer Sarı, **Marina İşletmeciliği**, 2. Baskı, Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd. Şti, Ankara, 2016, s.1

Deniz turizmine deniz turizmi endüstrisi çevresi aktörleri açısından da bakan Orams, sadece hizmet sağlayan özel sektör işletme ve acenteleri ve yat kiralama işletmeleri değil, bunun yanı sıra tekne bakım ve onarım hizmeti sağlayan işletmelere de yer vermektedir. ⁽²⁰⁾

Tüm bu değerlendirmeler arasında en kapsamlı ilişkinin kurulduğu yat turizmi tanımı Atlay Işık tarafından aşağıdaki gibi yapılmıştır:

“Kişilerin spor, dinlenme, eğlenme ve boş zamanların değerlendirme amacıyla kazanç sağlama amacı gütmeyen, kendi mülkiyetlerindeki ya da kiraladıkları yatlarla / teknelerle gerçekleştirdikleri deniz seyahati ve bu süreçte yat limanları, yat işletmeleri, yat / tekne bakım onarım ve diğer destek hizmetleri sunan işletmelerle tüm iletişim süreçlerini kapsayan faaliyetlerdir”. ⁽²¹⁾

1.4. YAT TURİZMİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ

Fagan'ın Aborjin geleneklerine dayandırdığı önermesine göre, 50000 yıl önce Güney Doğu Asya insanları Yeni Gine ve Avustralya kıyıları arasında deniz yolculuğu yapmaktaydı. Ancak kalıntılarına Kuveyt kıyılarında ulaşılan ve jeokimyasal analizine göre bilinen en eski kanonun M.Ö 5300 ila 4900 yılları arasında yapıldığı tespit edilmiştir. ⁽²²⁾ M.Ö. 3500 yıllarına ait vazo üzerinde yelkenli bir salın resmedilmiş olması Mısırlıların hanedan öncesi dönemden itibaren deniz araçlarını kullandıklarını göstermektedir. ⁽²³⁾ Kaynaklarda Antik Mısır Uygarlığında Firavun Hatşepsut döneminden kalma duvar yazıları, heykeller, mezar örneklerinde Nil nehri üzerinde kürek veya yelken yardımıyla seyredirken tasvir edilen tekneler, hanedan öncesi mirası devraldıklarının kuvvetli delilleridir. ⁽²⁴⁾ Temel ihtiyaçlar hiyerarşisinde üst basamaklara çıkıldıkça inanç yaşamı ritüellerinde firavunların ölüm sonrası yaşamında ruhlarının seyahatine imkan verdiği inancı ile tekneleriyle gömüldüğü ya da eğlenme ve dinlenme amaçlı yelken gezintilerinin yapıldığı bilinmektedir. ⁽²⁵⁾ M.S. 1000 yıllarında benzer şekilde Vikinglerin de Britanya adaları ve Fransa arasında gezinti tekneleri yaparak eğlenme ve dinlenme amaçlı zevk

²⁰ Orams , s. 2.

²¹ Atlay Işık, s. 5.

²² Brian Fagan, “ Beyond The Blue Horizon: How The Earliest Mariners Unlocked The Secrets Of The Oceans” **The International Journal Of Nautical Archaeology**, 2013, <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/1095-9270.12028> , (04.07.2018), s. 440.

²³ Lionel Casson, **Antik Çağda Denizcilik ve Gemiler**, çev. Gürkan Ergin, Homer Kitapevi, İstanbul, 2002, s. 9.

²⁴ Reviewed Work(s): Sailing Ships, Their History and Development as Illustrated by the Collection of Ship Models in the Science Museum. Part I. Historical Notes by G. S. Laird Clowes, **The Geographical Journal**, Sayı: 78, 1931, <http://www.jstor.org/stable/1785032>, (02.07.2018), s. 85

²⁵ Evans ve diğerleri, **Görsel Rehberler: Yelkencilik** , çev. H. Murat Alev, İnkılâp Kitapevi, Leo, 2014, s. 20.

gezintilerine çıktığına dair “Oseberg” gemisi gibi kanıtlar bulunmaktadır.⁽²⁶⁾ Norveççe “jaegt” kelimesi ile arasında ilgi bulunan ve Felemenkçe türetilmiş bir kelime olan “jaght” kelimesi, 17. yüzyılda kraliyet mensuplarının veya seçkin sınıfa ait kimselerin Britanya ile Fransa sahilleri arasında kısa mesafeli yolculuklarda taşınması için özel olarak tasarlanmış tekne türüne verilen isim haline gelmiştir.⁽²⁷⁾ Evans ve diğerleri eğlence için yarışan tekne anlamına gelen Felemenkçe “jaght schip” deyiminin ilk olarak 17. yüzyılda bir Hollanda sözlüğünde ortaya çıkmasını, o dönemde Hollanda topraklarında yaşanan yüksek ekonomik refaha, joestrategik açıdan savaş ve ağır deniz koşullarından uzak iç su yollarına dayandırır.⁽²⁸⁾ Günümüzdeki anlamıyla keyif amaçlı kullanılan tekne olarak yaygınlaşması Hollanda’ da sürgün yaşamı bittikten sonra İngiltere’ye dönen Kral II. Charles’a Hollanda başkomutanı tarafından hediye edilen 8 toplu, 16 metre uzunluğunda ve 100 ton ağırlığındaki “Mary” isimli tekne ile başlamıştır.⁽²⁹⁾ 1661 yılında eğlenmek amacıyla Greenwich ve Gravesend arasında tertiplenen yarışa katılarak Hollanda’ da uzun yıllardır gerçekleştirilen yat yarışlarıyla İngiltere’ yi tanıştırmıştır. Böylece yat yarışlarına olan ilgi artmış benzer müsabakaları düzenleyen su sporları kulüpleri açılmıştır. İlk yat kulübü 1717 yılında St. Petersburg’ da kurulmuştur. Ardından İrlanda’ nın güneyinde Cork Su Sporları Kulübü kurulmuş ve kısa sürede Kraliyet Cork Yat Kulübü adını almıştır. 18. yüzyıl boyunca yatçılık seçkin ve zengin kimseler arasında bir spor olarak yaygınlaşmıştır.⁽³⁰⁾ Yat kulüplerinin ve düzenledikleri faaliyetlerin kuruldukları bölgeleri zenginleştirmesi, dünyanın birçok yerinde yat kulüplerinin açılmasına sebep olmuş ve yatçılığın bir turizm türüne dönüşmesini sağlamıştır.⁽³¹⁾ 19. yüzyılda tekne yapımında yeni üretim şekilleri geliştirmiş, tekne üretimi artmış ve yatçılık daha fazla kişiye ulaşmıştır. Yatçılık faaliyetlerindeki ve mülkiyetindeki artış yatların kızağa çekilme, bağlanma, bakım ve onarım ihtiyaçlarının giderileceği, kaynaklarda ilk olarak 1928 yılında, Amerika’ da “marina” adı verilen yeni bir liman türünün ortaya çıkmasına neden olmuştur. ⁽³²⁾

²⁶ Fagan, s. 440.

²⁷ A Summary of Yachting History, **The Lotus Magazine**, Sayı: 5, 1914, <http://www.jstor.org/stable/20543576>, (02.07.2018) s. 505.

²⁸ Evans ve diğerleri, s. 21

²⁹ Ian Dear ve Peter Kemp, **A’ dan Z’ ye Yelkende Denizcilik Terimleri Sözlüğü**, çev. Orkun Soyer, Bulut Yayınları, İstanbul, 2005, s. 348.

³⁰ Evans ve diğerleri, ss. 21-23

³¹ Figen Sevinç ve Tülay Güzel, “Yat Turizmi”, **Deniz Turizmi**,(Ed. Tolga Fahri Çakmak ve Füsun İstanbullu Dinçer), Detay Yayıncılık, Ankara, 2016, s. 94.

³² M. Z. Dinçer, “Türkiye’ de Yat Turizmi”, **Turizm Yıllığı**, Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş. Yayınları, 1987, ss. 18-34’ den aktaran Sevinç ve Güzel, s 95.

Bu yeni limanların yeni bir turizm türünün lojistik üsleri haline dönüşmesi marinalar hakkında literatür çalışmalarını da beraberinde getirmiştir. Marinaların tanımlanması, yapısal özellikleri ve sunulan hizmetler bu çalışma alanını başlıca konuları olmuştur.

1.5. MARİNALAR, YAPISAL ÖZELLİKLERİ VE SUNULAN HİZMETLER

Ülkemizde, Deniz Turizm Yönetmeliğinin 2. bölümünün 9. maddesinin 1. fıkrasında yat limanı tanımı şu şekilde yapılmaktadır: “5 inci maddedeki niteliklere sahip, yatların bağlanabilecekleri ve yatçıların yatlarından yürüyerek çıkabilmelerine olanak sağlayan iskelelere, dinlenme, konaklama ve alışveriş gibi sosyal tesisler ile yatlara bakım, onarım, karaya çekme ve teknik hizmet sunan birimlere sahip deniz turizmi tesisleridir”.⁽³³⁾

Tanım incelendiğinde yukarıdaki değerlendirmelere paralel olarak marinalar bağlama yeri olmaktan çok turistik tesis olarak görülmektedir. Yönetmeliğin 9. maddesinde atıfta bulunulan 5. madde deniz turizm tesislerinin fiziki özellikleri, altyapısı ve niteliklerinden bahsetmektedir. 5. Maddenin 1. fıkrasına göre bu özellikler aşağıdaki gibidir:

“Deniz turizmi tesisleri; deniz araçlarına navigasyon, manevra, yanaşma, bağlanma, barınma, karaya çekilme hizmetleri sunan ve bu hizmetleri ilgili mevzuat hükümleri uyarınca yeterli emniyet düzeyini sağlayacak şekilde fiziki özelliklere göre tasarlanmış alt yapıya sahip ve tesisten beklenen turizm hizmetinin en iyi biçimde verilmesini sağlayacak nitelikleri taşıyan, gerekli donanım, tesisat ve üst yapı ile yeterli kara, deniz alanı ve kara ulaşım bağlantılarına sahip alanlarda kurulur.”⁽³⁴⁾

Yukarıda da belirtildiği gibi marinaların tanımlanmasında tesis nitelikleri ve sunulan hizmetlerin gerekliliği dikkat çekmektedir. Aşağıda bu hususlara açıklık getirilmektedir.

1.5.1. Marina Tanımı

Uluslararası Deniz Endüstrileri Birliği Konseyi (ICOMIA), marinaları birincil hizmeti rekreasyonel tekneleri su içinde veya dışında muhafaza etmek olan kıyıda veya suda kurulmuş tesisler olarak tanımlamaktadır.⁽³⁵⁾ Diakomihalis, barınma

³³ RG. 24.07.2009, 27298, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Deniz Turizm Yönetmeliği, m. 9

³⁴ RG. 24.07.2009, 27298, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Deniz Turizm Yönetmeliği, m. 5

³⁵ ICOMIA, Definitions Of Recreational Boating Facilities Terms, <http://www.icomia.com/library/Document.ashx?DocumentDataId=2132>, (23.07.2018), s.1

hizmeti dışındaki diğer başlıca hizmetleri, yakıt, yağ, su benzeri diğer tedarik hizmetleri ile bakım ve onarım hizmetleri olarak ifade etmiştir.⁽³⁶⁾

Yat Limanları Birliği (TYHA) marinaların gezi ve eğlence teknesi kullanıcılarına ve bazı durumlarda tekne kullanıcısı olmayanlara da bir yaşam stili sunan, katalizör gibi deniz ile ilgili gelişmelerde odak noktası haline gediğinden bahsederek marinaları, gezi ve eğlence teknelerine bağlama imkanı veren ve her tekneye doğrudan giriş sağlayan yürüyüş yolları bulunan, tekneler için daima uygun derinliği olan, araç park yerleri, tuvaletler, hizmet ve diğer kolaylıkları sunan tesisler olarak tanımlamaktadır.⁽³⁷⁾

Yukarıdaki ifadeleri göz önünde bulundurarak tanım yapan Klancnik ve diğerleri, yat kullanıcılarının taleplerinin, marinalarda yeni hizmetler üretme konusunda baskı yarattığına değinmiştir. Klancnik ve diğerlerine göre marinalar, doğal bir su havzası içinde ya da mendirek yardımıyla yatların ve rekreasyonel teknelerin dalga, rüzgar, akıntı, gelgit, buz gibi tehlikelerden korunması amacıyla inşa edilmiş bağlama, havuzlama, denizden alma ve denize indirme, tekne bakım ve onarımı, yakıt, kumanya tedariki ve sintine alımı gibi temel hizmetlerin verildiği limanlardır. Bununla birlikte yat sahiplerinin ekonomik olarak yüksek gelir seviyesine sahip bir topluluk olması verilen temel hizmetlerin dışında kendilerini ikinci evlerinde hissettirecek yemek, konaklama, eğlence, spor, alışveriş gibi sofistike sayılabilecek hizmetleri talep etme eğilimleri marinaların verdiği hizmetlerin zaman içinde gelişmesine neden olmuştur.⁽³⁸⁾

Yetmişli yılların başına kadar olan II. Dünya savaşı sonrası dönemde rekreasyonel teknelerine ve balıkçı teknelerine barınma olanağı sağlayan tekne bağlama yerleri ile seçkin hizmetlerin sunulduğu özel yat kulüpleri birbirinden ayrı olarak faaliyet göstermekteydi. Yetmişli yıllarda bu hizmetlerin birlikte verildiği marinaların dünya genelinde kıyı bölgelerinde yaygınlaşması kara ve deniz kıyısının entegrasyonunu sağladı. Araziden ulaşımın kolaylaşması tekne sahipleri dışında tekne sahibi olmayanlar için de marinaların etkinliğinin ve çekiciliğinin geliştirilerek bir cazibe merkezine dönüşmesine katkıda bulundu. Günümüze gelindiğinde marinalar tekne bağlama yeri olmanın çok ötesinde, oteller, restoranlar, yat kulüpleri

³⁶ Diakomihalis, s. 446

³⁷ The Yacht Harbour Association, **A Code of Practice for the Design and Construction of Marinas and Yacht Harbours in conjunction with The Marina Operations Manual**, 7. Baskı, The Yacht Harbour Association, 2013, ss. 6, 11

³⁸ Fred A. Klancnik ve diğerleri, "Planning, Environmental, And Financial Considerations", **ASCE Manuals And Reports On Engineering Practice No. 50: Planning And Design Guidelines For Small Craft Harbors**, (Ed. Task Committee On Marinas 2020 Of The Coasts, Oceans, Ports, And Rivers Institute Of The American Society Of Civil Engineers) 3. Baskı, American Society Of Civil Engineers, Virginia, 2012, s.1

ve/veya kiralama ofisleri, sinemalar, alış veriş merkezleri, spor tesisleri, yüzme havuzları, gece kulüpleri, telefon, internet, kablolu televizyon gibi birçok rekreasyonel faaliyetlerin verildiği kombine turistik tesislere dönüşmüştür.⁽³⁹⁾

Bir yat limanı planlamasının ilk aşaması, projenin yukarıda bahsedilen taleplerden hangisini karşılamak üzere tasarlanacağını belirlenmesi ile başlamaktadır. Yerelde tekne sahiplerinin bağlama yeri taleplerinin karşılanması ve turistik bir çeşitlilik yaratmaya yönelik planlanabileceği gibi potansiyeli bulunan bir bölgeyi turizm açısından cazibe merkezine dönüştürmeyi hedefleyen ekonomik açıdan kaldıraç görevi üstlenecek yatırımlardan biri olarak da planlanabilir.⁽⁴⁰⁾ Böyle bir bölgenin Bu yüzden hidrografik, jeoteknik ve karasal etkiler hakkında mühendislik ihtiyaçlar ve teknik uzman görüşleri kadar yerel halkın beklentileri ve marinanın olası kullanıcılarının ulaşım, iletişim ve altyapı beklentilerinin de yerin seçimi üzerinde etkisi olduğu görülmektedir.⁽⁴¹⁾ Bu değerlendirmeler kapsamında projenin hedefine uygun olarak yapısal unsurlar proje tasarımı ve planlanmasında kararlaştırılmaktadır.

Bir marina projesinde talepler hesaplanırken pazar sahasının demografik ve ekonomik karakteristiği, mevcut tekne sahiplerinin sayısı, yat tipi ve boyutları hesaba katılarak planlama yapılır. Öncelikle coğrafi olarak marinayı kullanacak olanların yakınlığı daha sonra uluslararası seyahatlere çıkan tekne sahiplerinin bölgeye ait ziyaretlerine ait istatistikler dikkate alınarak rıhtım ve yüzer iskele olmak üzere ıslak muhafaza ve yanaşma ünitelerinin sayısı belirlenir. Bu sayı bir marinanın su içinde kalacak manevra, demirleme ve bağlama havzasının boyutunu dolayısıyla bu havzaya hizmet verecek kara alanının da büyüklüğünü ortaya koymaktadır. Bir diğer önemli husus da kuru muhafaza alanlarıdır. 8 metre ve daha uzun teknelerin yatayda taşıyıcılar ya da beşikler üzerinde genellikle kışlama yapmak üzere, 5.5 ile 10.7 metre arasında çekiciler ile taşınma imkanı olan küçük tekneler içinse genellikle rıhtım işgali oluşturmamaları adına yatayda taşıyıcılar ya da beşikler üzerinde dikeyde üstü açık ya da kapalı çelik mukavemetli raf sistemleri marinanın kara alanı

³⁹ Ed Modzelewski, "Marina Development Update from Boat Parking Lots To Icons", <http://www.icomia.com/library/Document.ashx?DocumentDataId=2172>, (23.07.2018), ss. 1-12

⁴⁰ J. Kizielewicz ve T. Luković, "The Phenomenon of the Marina Development to Support the European Model of Economic Development", **The International Journal on Marine Navigation and Safety of Sea Transportation**, Cilt: 7, Sayı: 3, 2013, s.465

⁴¹ Engin Aydoğan ve Muhsin Kadioğlu, "Yat Turizminin Turizm Sektörü İçerisindeki Yeri ve Önemi", **Journal of Eta Maritime Science**, Cilt: 6, Sayı:3, 2018, s. 244.

üzerinde kuru muhafaza alanları olarak planlanmaktadır. Marinanın büyüklüğünü ıslak ve kuru muhafaza ünitelerinin sayısı belirler. ⁽⁴²⁾

Çok amaçlı, rekreasyonel marinalar olarak planlanan yat limanı projeleri için yat kullanıcısı olmayan yerli veya uluslararası turistlerin de talepleri göz önünde bulundurulur. Bu tip projelerde tekne muhafaza, bakım, onarım ve teknelere sunulan diğer hizmetlerin yanında konut, rekreasyonel faaliyet sahaları, spor tesisleri ve alışveriş merkezleri için de yeterli alanlara ve bu alanlara yakın ulaşım imkanlarına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu kriterler marinanın inşa edileceği yerin seçiminde liman koruması sağlayacak avantajlar kadar projenin karada planlanan unsurları için coğrafi uygunluğun önemine de dikkat çekmekte ve çevresel etkilerle birlikte liman altyapı ve üstyapı nitelikleri belirlemektedir.

1.5.2. Marinaların Yapısal Özellikleri

Marinalara ait yapısal özellikleri ulaştırma, haberleşme, enerji, su gibi fiziki olanaklar ve bunların belirlediği bürokratik ve sosyal üstyapı nitelikleri aşağıda aşağıdaki alt başlıklarda ifade edilmektedir.

1.5.2.1. Marinalarda Altyapı Nitelikleri

Rüzgâr ve dalgalardan korunma, güvenli demirleme için liman içi uygun derinliğin sağlanması, tarama, atık çıkarma, kıyı erozyonunun önlenmesi, emniyetli rıhtım ve iskele düzeninin oluşturulması dalgakıranlar, kıyı koruma duvarları, dip tarama ekipmanları, kazık sistemleri, demirleme ve tonoz sistemleri, sabit ve yüzer iskeleler gibi alt yapı unsurlarıyla gerçekleşmektedir.

Louie' ye göre marinalardaki altyapı nitelikleri deniz araçlarının emniyetli bir şekilde yanaşabilmesi, bağlanabilmesi yanında barındığı süre boyunca elektrik, su ve çeşitli atık alımlarının yapılacağı iç liman unsurlarından oluşmalıdır. Liman kanalı ve liman içinde emniyetli seyir imkânı sağlayan tüm seyir işaretçileri, marina içi aydınlatmalar, rıhtım ve iskeleler boyunca temiz su ve elektrik ihtiyacını karşılayacak elektrik ve su tesisatı, atık alım üniteleri de alt yapı unsurlarındandır. ⁽⁴³⁾

Turizm Kıyı Yapıları Master Plan Çalışması Sonuç Raporu Ek-4' te yer alan kamu ve özel sektör tarafından işletilen ve henüz işletmeye alınmamış turizm kıyı

⁴² Klancnik ve diğerleri, ss. 7-11

⁴³ Christopher Sai Louie, "Marina Evolution Anddevelopment", <https://www.icomia.com/library/document.ashx?documentdataid=2073>, (07.02.2019), s. 3

yapıları olarak değerlendirilen marinalara ait tablolarda, alt yapı niteliklerinin aşağıda yer aldığı şekliyle sunulduğu görülmektedir: ⁽⁴⁴⁾

- Kuru ve yaş bağlama yerleri ve muhafaza alanları
- Elektrik, su ve telefon hizmeti
- Akaryakıt istasyonu
- Çekek yeri
- Atık su arıtma tesisi
- Otopark
- Teknik bakım ve onarım hizmetleri
- Hareketli vinç
- Tekne beşiği
- Sintine suyu alma sistemleri
- Güç kaynağı
- Haberleşme hizmetleri (telefon, telsiz, PTT, fax, internet, telex vb)
- Yangın söndürme donanımı
- Helikopter pisti

Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından deniz turizm tesislerinde aranan alt yapı niteliklerinin daha geniş çaplı olarak Deniz Turizm Yönetmeliğinin 2. bölümünün 6. maddesinde aşağıdaki fıkralarda belirtildiği görülmektedir:

“a) Deniz araçlarının düzenli ve emniyetli bir şekilde yanaşabileceği ve bağlanabileceği, işletme niteliğine uygun rıhtım ve iskeleler, b) Denizcilik mevzuatına uygun denizden emniyetli yaklaşma ve girişi sağlayacak fenerler ve her türlü işaretler, c) Deniz turizmi tesislerinin tüm üniteleri ile çevre, iskele, rıhtım dâhil sahanın sağlıklı ve emniyetli aydınlatılmasını sağlayan sistem ve jeneratör, ç) Tesis kapasitesi ile orantılı temiz su deposu, araç bağlama yerlerine de hizmet veren sağlığa uygun, kullanma suyu ve devamlı sıcak su hizmeti sağlayan tesisat, d) Tesisin tüm sahası içinde yangın ihbar ve ikaz sistemleri ile yangın istasyonu ve yangın söndürme cihazlarından oluşan yangın önleme istasyonları, e) Atık kabul lisans belgesi olmayan tesislerde, sintine suyu, slaç, atık yağ, çöp ve pis su gibi katı ve sıvı atıkların 2872 sayılı Çevre Kanunu ve ilgili yönetmeliklerine uygun şekilde bertarafı, hizmete uygun kapalı depolama ve arıtma tesisatı, f) Kara park sahası, iskele, rıhtım ve yüzer iskeleler üzerinde, uygun mesafelere konan, deniz turizmi araçlarının içme ve kullanma suyu, televizyon, telefon ve elektrik ihtiyacını karşılayan deniz araçlarına doğrudan hizmet sağlayan kutular, g) Bedensel engellilere de hizmet verecek şekilde bağlama kapasitesinin %10'u kadar otopark, h) Dahili ve harici telefon, faks, post cihazı, data, internet, haberleşme sistemleri, denizde

⁴⁴ T.C.Ulaştırma Bakanlığı Demiryollar Limanlar Ve Hava Meydanları İnşaatı Genel Müdürlüğü, **Turizm Kıyı Yapılar Master Plan Çalışması Sonuç Raporu**, Ankara, 2010, ss.259-302

seyreden araçlar ile haberleşme ve arama kurtarma için uygun frekanslarda çalışabilecek çok kanallı VHF bantlarına haiz telsiz alıcı verici cihazları, ı) Bağlama yerlerine de hizmet verecek şekilde düzenlenen ambulans, itfaiye araçları, çöp kamyonu ve genel araçların geçmesine uygun tesis içi araç yolları, i) Gürültü azaltılmasına ilişkin yapı ve sistem.”⁽⁴⁵⁾

1.5.2.2. Marinalarda Üst Yapı Nitelikleri

Marinalarda kullanıcıların kabul, karşılanma, ağırlanma kalitesi, temizlik işleri, hijyen ihtiyaç ve taleplerini karşılamaya yönelik hizmetler verilmektedir.⁽⁴⁶⁾ Bu ihtiyaçlar üstyapı niteliklerini belirlemektedir. Turizm Kıyı Yapıları Master Plan Çalışması Sonuç Raporu Ek-4 kısmında yer alan kamu ve özel sektör tarafından işletilen ve henüz işletmeye alınmamış turizm kıyı yapılarının değerlendirildiği tablolar incelendiğinde, yukarıda belirtilen ihtiyaçlara yönelik üst yapı özelliklerinin aşağıda yer aldığı şekliyle sunulduğu görülmektedir:⁽⁴⁷⁾

- Gümrük, emniyet ve sağlık hizmetleri
- Meteoroloji Hizmeti
- Çamaşırhane
- Yat kulübü
- Market
- Bankacılık Hizmeti
- Sigorta, Broker, Charter, Araç kiralama hizmeti
- Emanet Hizmeti
- Sosyal tesisler (Restaurant, tenis sahaları, yüzme havuzu, alışveriş merkezi, tiyatro sahneleri, binicilik, çocuk parkı, kreş vb)

Alt yapı hizmetlerini destekleyen bu hizmetlerin verilmesi için gerekli nitelikler Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından daha detaylı bir şekilde Deniz Turizm Yönetmeliğinin 2. bölümünün 7. maddesinde üstyapı nitelikleri olarak şu şekilde sıralanmıştır:

⁴⁵ RG. 24.07.2009, 27298, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Deniz Turizm Yönetmeliği, m. 6

⁴⁶ Philippe Duchene-Act-Ouest , “Marina Planning : Common Mistakes To Be Avoided A Few Teachings From The French Market”, <https://www.icomia.com/library/Document.ashx?DocumentDataId=1963>, (10.10.2018), s. 6

⁴⁷ T.C.Ulaştırma Bakanlığı Demiryollar Limanlar ve Hava Meydanları İnşaatı Genel Müdürlüğü, **Turizm Kıyı Yapılar Master Plan Çalışması Sonuç Raporu**, Ankara, 2010, ss.259-302

“a) Deniz turizmi tesislerine emniyetli ve kontrollü giriş sistemi, b) Ön büro ve yönetim ünitesi, c) Dinlenme ihtiyaçlarının karşılandığı bir salon, ç) Yeme, içme ünitesi, d) Kadın ve erkekler için yeterli sayıda duş ve tuvalet, e) Gümrüklü veya gümrüksüz satış ünitesi, f) İlk yardım malzeme ve gereçleri bulunan dolap, g) Deniz turizmi tesisi ve deniz turizmi araçlarında çalışan personel için yeme, içme, duş, tuvalet ve dinlenme yeri, h) Akaryakıt ikmal imkânı veren sistem veya ünite, ı) Deniz araçları için emanet ve malzeme depoları, i) Spor tesisleri, j) Limana emniyetli giriş ve, k) çıkışları sağlayan ve kılavuzluk hizmeti verebilen palamar botu, l) Denizden yangına ilk müdahaleyi yapabilen yangın söndürme botu veya yangın söndürme sistemi, m) Bakanlar Kurulu kararı ile deniz hudut kapısı olarak belirlenen deniz turizmi tesislerinde, hudut giriş ve çıkış işlemlerini yapmaya yetkili kamu birimleri için kamu hizmet binası.”⁽⁴⁸⁾

1.5.3. Marinalarda Verilen Hizmetler

Marinalarda verilen hizmetler kullanıcı profiline göre değişiklik gösterse de bu hizmetlerin kıyıda ve denizde karşılama ve kabul, tuvalet, duş, çamaşır, hijyen ve kişisel temizlik, elektrik, su , yakıt tedarik ve atık alımı, , kışlama imkanı ve seyir hazırlığı için teknik bakım ve onarım, rekreasyonel, güvenlik ve ulaşım ihtiyaçlarına yönelik fonksiyonları olmalıdır.⁽⁴⁹⁾

Balcı bu fonksiyonları sağlayan hizmetleri, ofis, liman, genel ve teknik hizmetler başlığı altında değerlendirmiştir⁽⁵⁰⁾. Koç ve Dikeç bazı hizmetleri bu dört hizmet türünün dışında sosyal hizmetler başlığı altında değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmeler ışığında marinalarda verilen hizmetleri aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür: ^{(51), (52)}

1.5.3.1. Ofis Hizmetleri

Tekne kabulünden itibaren bağlama süresi boyunca sunulan resepsiyon hizmetlerini kapsayan ofis hizmetlerini aşağıdaki başlıklar altında düzenlemek mümkündür:

⁴⁸ RG. 24.07.2009, 27298, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Deniz Turizm Yönetmeliği, m. 7

⁴⁹ Duchene-Act-Ouest , ss. 6,7.

⁵⁰ Salim Selçuk Balcı, **Marinalarda Teknik Ve Operasyonel Yönetim: Bilişim Sistemlerinin Geliştirilmesi Üzerine Bir Uygulama**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2011,ss:49-57

⁵¹ Elif Koç, **Marinalarda İş Süreçlerinin Analizi ve İyileştirilmesi: Bir Marina İşletmesinde Uygulama**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2015, s. 67.

⁵² Görkem Dikeç ve Ali Cemal Töz, “Marina Müşterilerinin Marinalarda Aldıkları Hizmetlerin Kalite Düzeylerine Yönelik Algılarının Analizi”, <http://denizturizmi2016.deu.edu.tr/0022.pdf>, (12.09.2018), s. 4

- Önbüro hizmetleri
 - Kayıt
 - Genel Bilgilendirme
 - Rezervasyon
 - Kontrol kulesi VHF haberleşmesi ve yönlendirme
 - Haberleşme (telefon, faks, e-posta)
- Taksi çağırma ve araç kiralama
- Havaalanı transferleri
- Deniz telsiz (VHF) haberleşmesi ve meteorolojik tahmin hizmetleri
- Gümrük, polis büroları
- Sigorta hizmetleri
- Posta ve kargo hizmetleri

1.5.3.2. Liman Hizmetleri

Liman içinde teknelere sunulan seyir ve manevraları asiste eden hizmetler kısaca aşağıdaki gibidir:

- Liman giriş, çıkış hizmetleri
 - Telsizli yönlendirme hizmeti
 - Kılavuz bot / palamar bot hizmeti
 - Yanaştırma / tonozla bağlama hizmeti
- Yedekleme
- Dalgıçlık
 - Dalgıç tüpü doldurma

1.5.3.3. Teknik Hizmetler

Teknelere ait bakım, tutum ve onarım işlemleri barınma olanaklarına yönelik verilen hizmetler aşağıdaki gibidir:

- Çekme atma hizmeti
 - Hareketli vinç hizmeti
- Tekne karina yıkama hizmetleri
 - Su jeti hizmeti
- Karada muhafaza / kışlama hizmetleri

- Treyler hizmeti
- Tekne beşiğı hizmeti
- Tekne taşıyıcısı hizmeti
- Tekne raf sistemleri
- Ahşap bakım, onarım ve boya hizmetleri
- Polyester bakım, onarım ve boya hizmetleri
- Metal işleme, bakım ve onarım hizmetleri
 - Kaynak hizmeti
 - Torna tesviye hizmeti
- Makine bakım, onarım ve yedek parça hizmetleri
- Elektrik / elektronik bakım, onarım ve yedek parça hizmetleri
- İklimlendirme sistemleri, montaj, bakım, onarım hizmetleri
- Yelken üretim, bakım ve onarım hizmetleri
- Arma donanım hizmetleri

1.5.3.4. Genel Hizmetler

Teknelere yönelik tedarik ve lojistik ihtiyaçları karşılamak amacıyla sunulan genel hizmetler aşağıdaki başlıklar altında toplanmıştır:

- İçme suyu, kullanma suyu, elektrik hizmetleri
- Televizyon, telefon, internet hizmetleri
- Akaryakıt tedarik hizmeti
- Yangın söndürme sistemleri
- Çevreyi korumaya yönelik hizmetler
 - Katı atık toplama hizmeti
 - Sintine toplama hizmeti
 - Gri su toplama hizmeti
 - Atık makine yağı toplama hizmeti
 - Su arıtma tesisi
- Hijyen ve kişisel bakım hizmetleri
 - Tuvalet ve duşlar
 - Bulaşık, çamaşır yıkama
 - Kuru temizleme
- Sağlık hizmetleri

- Kiralık depo hizmetleri
- Güvenlik hizmetleri

1.5.3.5. Sosyal Hizmetler

Tekne sahiplerinin ya da tekne sahibi olmayan kullanıcılara da sunulan ve tesisin bir bakıma sosyal olanaklarını da tanımlayan hizmetler aşağıdaki gibidir:

- Yat kulübü, yelken kulübü su sporları kursları
- Konaklama tesisleri
- Yeme – içme tesisleri
- Yüzme havuzu, fitness salonları, spa merkezleri
- Spor sahaları
 - Tenis kortu
 - Binicilik alanları
 - Bilardo salonları
- Park ve bahçeler
- Çocuk parkı ve kreşler
- Alışveriş merkezleri
- Sinema ve tiyatro salonları
- Bankacılık hizmeti
- Sigorta, broker, charter hizmetleri
- Emanet hizmeti
- Helikopter pisti

1.6. MARİNALARIN SINIFLANDIRILMASI VE DERECELENDİRİLMESİ

1.6.1. Marinaların Sınıflandırılması

Alan yazını incelendiğinde marinalar birçok yazar tarafından farklı kriterlere göre sınıflandırılrsa da genel olarak üç temel sınıflandırma konusunda fikir birliği söz konusudur. İşletme ve yönetim prensiplerinin açıklanması ihtiyacı marinaların mülkiyetlerine göre sınıflandırılmasına neden olmuştur.⁽⁵³⁾ Bir başka sınıflandırmanın ise yatırım nedenlerinin verilecek hizmet türlerini şekillendirmesi neticesinde

⁵³ Sarı, s. 29

yapıldığı görülmektedir.⁽⁵⁴⁾ Coğrafi açıdan ise bazı topoğrafik yapıların yatırım maliyetleri üzerindeki belirleyici etkisi, marinaların liman sahalarının topoğrafik yapısına göre sınıflandırılmasına sebep olmuştur.⁽⁵⁵⁾

1.6.1.1. Mülkiyetlerine Göre Marinalar

Yatırım ve işletmesi kamu tarafından yapılan, genellikle yerel yönetimler tarafından bölgeyi cazibe merkezine dönüştürmek üzere ekonomik kaldıraç olarak planlanan marinalar **kamu marinaları** olarak sınıflandırılmaktadır.

Yatırım ve işletmesi özel sektör tarafından yapılan kar elde amacı ön planda olduğu için hizmet kalitesi ve çeşitliliğini üst düzey olan marinalar **özel sektör marinaları** olarak değerlendirilmektedir.

1.6.1.2. Amaç ve Verilen Hizmetlere Göre Marinalar

Yukarıda değinildiği üzere yıllar içerisinde marinalarda verilen hizmetler çeşitlilik göstermiştir. Temel hizmetlerden sofistike hizmetlere doğru marinaları aşağıdaki gibi sınıflandırmak mümkündür:

- Günümüzde bölgesel yatırım amaçlı planlanan çok amaçlı rekreasyonel marinaların temel unsurlarından biri olsa da kışlama, bakım onarım hizmetlerinin sunulduğu müstakil **çekkek yerleri**,
- Rekreasyonel teknelere barınma olanağı ve temel hizmetleri sağlayan tekne bağlama yerleri sunan marinaları **butik marinalar**,⁽⁵⁶⁾
- Seçkin hizmetlerin sadece üyelerine sunulduğu özel yat kulüplerine ait **kulüp marinaları**,⁽⁵⁷⁾
- Yat kiralama ofisleri, sinemalar, alışveriş merkezleri gibi ticari alanların bulunduğu **ticari amaçlı marinalar**⁽⁵⁸⁾,
- Oteller, restoranlar, spor tesisleri, yüzme havuzları, gece kulüpleri, telefon, internet, kablolu televizyon gibi birçok rekreasyonel faaliyetlerin verildiği kombine turistik tesislere dönüşmüş ve bölgesel kalkındırma amaçlı yatırım projeleri olarak inşa edilen **rekreasyonel marinalar**.

⁵⁴ Balci, s. 16

⁵⁵ Klancnik ve diğerleri, ss. 13-16

⁵⁶ Balci, s. 17

⁵⁷ Balci, s. 17

⁵⁸ Sarı, s. 29

1.6.1.3. Topoğrafik Yapısına Göre Marinalar

Hidrografik, jeoteknik ve karasal etkiler ile rüzgar ve dalgaların etkisi etkin maliyet yönetimi üzerinde baskı yaratan konulardır. Coğrafi açıdan bazı topoğrafik yapıların bu maliyetlerin üzerindeki belirleyici etkisi liman sahalarının topoğrafik olarak sınıflandırılmasına sebep olmuştur. Bunları **doğal korunaklı marinalar** ve **yapay korunaklı marinaları** olarak sınıflandırmak mümkündür.⁽⁵⁹⁾

Doğal korunaklı marinalar nehir ağızlarında, haliçlerde veya bir ada ya da yarımada tarafından korunan koylarda, dalgakıran olmaksızın ya da kısa dalgakıran yardımıyla deniz etkisine karşı yüksek korumaya sahip olmasına karşın uzun kıyı koruma perdesi ve düzenli dip tarama veya kilit sistemleri gerektiren maliyeti yüksek marina tipleridir.⁽⁶⁰⁾

Açık deniz marinaları ve yarım girintili marinalar gibi deniz ve rüzgar etkilerine açık olması sebebiyle uzun dalgakıran ve açık denizde çok sayıda kazık kullanılarak rıhtım ve iskele yapımı gibi yüksek inşa maliyetleri bulunan buna karşın dip taraması ve kıyı koruma perdesi gereksinimleri az olan marina tipleridir.⁽⁶¹⁾

1.6.2. Marinaların Derecelendirilmesi

Dünya çapında marinalar kullanıcılarına yüksek kalitede bir deneyim sunmak, işletmenin yerelde veya dünya çapında görünürlüğünü arttırmak ve tercih edilmek amacıyla çeşitli derecelendirme standartlarına gönüllülük esasına uygun olarak tabi olmaktadır. Bu derecelendirmelerden en önemlileri hizmet kalitesinin derecelendirildiği Altın Çıpa Ödülü uygulaması ile çevreye duyarlılığın değerlendirildiği Mavi Bayrak uygulamasıdır.

1.6.2.1. Altın Çıpa Uygulaması

Yat Limanları Birliği (TYHA) Altın Çıpa standartlarını ilk olarak 1998 yılında İngiltere' de ortaya konulmuştur. Bu yaklaşım daha sonra Almanya ve Avustralya gibi yat turizminin yaygın olduğu ülkelerde de benimsenmiş ve benzer derecelendirme sistemleri oluşturulmuştur.⁽⁶²⁾ 2013 yılında Yat Limanları Birliği

⁵⁹ Klancnik ve diğerleri, ss. 13-16

⁶⁰ Sarı , s. 38, 39

⁶¹ Sarı , ss. 36, 37

⁶² Sarı, ss. 42,43

(TYHA) ve Marina Endüstrileri Birliği (MIA) uyguladıkları programları tek çatı altında birleştirerek ortak bir program hazırlamış ve 2016 yılında program yenilenerek küresel olarak uygulamaya konulmuştur. Katılımın gönüllölük esasına göre yapıldığı bu ödüllendirme sisteminde, değerlendirme iç ve dış denetim, uzman tavsiyeler, gizli müşteri ölçümleri ve müşteri geri bildirimleri dikkate alınarak gerçekteşmektedir.⁽⁶³⁾ Turistik tesislerde uygulanan yıldız programını benzeri olan bu derecelendirilme programında amaç müşterilerin marina seçimi kararlarına yardımcı olmak için yerelde ve uluslar arası arenada marinaları birbirleri ile karşılaştırmalarını sağlayacak bir dizi kriterin belirlenmesidir. Bu kriterler aşağıdaki başlıklar altında değerlendirilmektedir.⁽⁶⁴⁾

- Ambians
- Kurumsal politika, planlama ve prosedürler
- Müşteri Hizmetleri
- Çevresel konular
- Suda bulunan tesisler
- Sahilde yer alan tesisler

Yat Limanları Birliği (TYHA) sitesinden alınan bilgilere göre *Ataköy Marina*, *Teos Marina*, *Yalıkavak Marina*, *D-Marin Turgutreis Marina*, *Marmaris Yacht Marina* ve *Ece Saray Marina* Türkiye’den Altın Çıpa ile ödüllendirilmiş marinalardır. ⁽⁶⁵⁾

⁶³ Yeni Altın Çıpa Programı Tanıtıldı, **Deniz Ticareti Dergisi**, Ekim 2016, s. 26

⁶⁴ The Yacht Harbour Association ve Marina Industries Association, **Gold Anchor Scheme Detailed Criteria by Section**, [https://eclass.unipi.gr/modules/document/file.php/NAS309/Gold% 20Anchor %20 Detailed%20Criteria%20V1-2017FinalDraft%20%281%29.pdf](https://eclass.unipi.gr/modules/document/file.php/NAS309/Gold%20Anchor%20Detailed%20Criteria%20V1-2017FinalDraft%20%281%29.pdf), (22.02.2019), s. 3-5

⁶⁵ Gold Anchor Map, <https://www.which-marina.com/marinas/gold-anchor-map>, (22.02.2019)

Şekil 1: Türkiye’ de Yat Limanları Birliği (TYHA) tarafından Altın Çıpa ile ödüllendirilmiş marinalar

Kaynak: <https://www.which-marina.com/marinas/gold-anchor-map>, (22.02.2019)

Dünyada marinaların derecelendirme eğilimi ülkemizde de karşılık bulmuştur. Deniz Turizm Yönetmeliğinin 2. bölümünün 9. maddesinin 2. fıkrasına göre yat limanları; 3 çıpalı, 4 çıpalı ve 5 çıpalı yat limanları olarak değerlendirilmiştir. Yönetmeliğe göre uygun nitelikler aşağıda verilmiştir:

“a) Üç çıpalı yat limanları; 6. ve 7. maddelerde yer alan niteliklerin yanısıra aşağıda belirtilen nitelikleri de taşır: a/1) Satış üniteleri, a/2) Kadın ve erkek yatçılar için bağlama kapasitesinin en az % 5'i kadar duş ve tuvalet, a/3) Çamaşır ve bulaşık yıkama yerleri, a/4) Yatçıların dinlenmelerini ve bir arada bulunmalarını sağlayan sosyal tesis, a/5) Bedensel engelliler için tuvalet ve özel düzenlemeler,”

“b) Dört çıpalı yat limanları, üç çıpalı yat limanları için aranan şartların yanısıra aşağıda belirtilen nitelikleri taşır: b/1) Lokanta veya kafeterya, b/2) Kadın ve erkek yatçılar için bağlama kapasitesinin en az %10'u kadar duş ve tuvalet, b/3) Kuru temizleme hizmeti, b/4) Yat çekek alanı ve vinç sistemleri, b/5) Bakım onarım hizmeti, b/6) Yatçı eşya depoları, b/7) Bağlama kapasitesinin en az %20'si kadar otopark alanı veya otopark hizmeti, b/8) Tenis kortu, b/9) Yüzme havuzu veya plaj yeri, b/10) Aletli jimnastik, masaj, sauna, hamam imkânlarının sağlandığı üniteler.”

“c) Beş çıpalı yat limanları, dört çıpalı yat limanları için aranan şartların yanısıra aşağıda belirtilen nitelikleri taşır: c/1) Helikopter pisti, c/2) Banka hizmetleri ünitesi, c/3) Revir, c/4) Sergi, konser, eğlence mekânları, c/5) Toplantı salonu, c/6) En az iki tenis kortu, c/7) Bağlama kapasitesinin en az %30'u kadar

otopark, c/8) Üç çıpalı yat limanlarında 6. maddenin (h) bendi ile 7. maddenin (e) ve (ı) bentlerinde yer alan nitelikler ihtiyaridir.”⁽⁶⁶⁾

1.6.2.2. Mavi Bayrak Uygulaması

Mavi Bayrak uygulaması Uluslararası Çevre Eğitim Vakfı (FEE) tarafından 1985 yılında Fransa’ da başlayan günümüzde 44 ülkede plajlar, marinalar ve yatlara yönelik sürdürülebilir bir çevre için standartların uygulanması konusunda baskı yaratmak için ortaya konan kar amacı gütmeyen bir programdır. Mavi Bayrak uygulaması Türkiye’ de 1993 yılından itibaren uygulanmaktadır. Bu uygulama marinalar için getirdiği 38 kriteri aşağıdaki başlıklar altında açıklamaktadır: ⁽⁶⁷⁾

- Çevre Eğitim ve Bilgilendirme
- Çevre Yönetimi
- Güvenlik Hizmetleri
- Su Kalitesi
- Kurumsal Sosyal Sorumluluk
- Sosyal Çevre/Halkın Katılımı

Türkiye’ de *Alanya Marina, Setur Antalya Marina, G-Marina Kemer, Setur Finike Marina, Makmarin Kaş Marina, D-Marin Göcek, Ece Marina, Martı Marina, Netsel Marina, Milta Marina, Yalıkavak Marin D-Marin Turgutreis, Teos Marina, Levent Marina, Setur Çeşme Marina, Mersin Marina, D-Marin Didim Marina, Setur Kuşadası Marina, Ataköy Marina, West İstanbul Marina, Setur Ayvalık Marina ve Setur Yalova Marina*, Mavi Bayrak ödüllü marinalardır. ⁽⁶⁸⁾

⁶⁶ RG. 24.07.2009, 27298, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Deniz Turizm Yönetmeliği, m. 9

⁶⁷ Türkiye Çevre Eğitim Vakfı, “Marinalar İçin Mavi Bayrak Kriterleri”, **Kılavuz Notları**, 2018 <http://www.mavibayrak.org.tr/userfiles/file/Marina%20Kriterleri%20Kilavuz%20Notlar-2018.pdf>, (17.12.2018), ss. 2,3

⁶⁸ Türkiye Çevre Eğitim Vakfı, “Mavi Bayrak Ödüllü Plaj, Marina ve Yatlar”, **Mavi Bayrak Kataloğu**, 2018, http://www.mavibayrak.org.tr/userfiles/file/Mavi%20Bayrak%202018%20Bask%C4%B1_mail.pdf, (25.02.2019), s. 27

Şekil 2: Türkiye’ de Mavi Bayrak ile ödüllendirilmiş marinalar

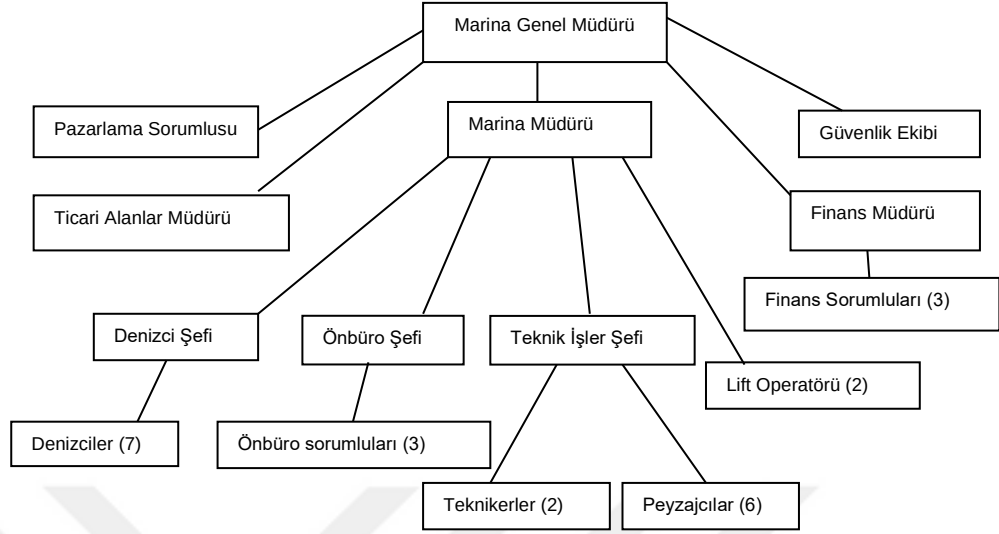

Kaynak: <http://www.blueflag.global/marinas/>, (22.02.2019)

1.7. MARİNALARDA ORGANİZASYON YAPISI

Marinalarda verilen hizmetler marinaların planlanma amaçları doğrultusunda değişiklik göstermektedir. Marina işletmelerinin örgütsel amacı yatırım amaçlarına göre bağlama, barınma, tedarik, bakım, onarım, ticari hizmetler ve rekreasyonel hizmetler sunmaktır. Farklı uzmanlık gerektiren bu hizmetlerin hayata geçirilmesi için faaliyet alanlarında uzmanlaşmış çalışanlara ve bu çalışanların uygun pozisyonlarda görevlendirilmeleri gerekmektedir. Etkin bir hizmet arzı, eşgüdüm ve hizmetin denetlenmesi için bir organizasyon yapısına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu işletmelerde organizasyon yapısı azami aşağıdaki gibidir:

Şekil 3: Marina organizasyon şeması örneği

Kaynak: Çeşme Marina Manueli, Çeşme Marina Müdürü tarafından yapılan kişisel görüşmede paylaşılmıştır, (14.04.2019)

1.7.1. Genel Müdür

Marina genel müdürü marina organizasyonu içinde yer alan yönetim birimleri arasında koordinasyonu sağlayan ve stratejilerin planlandığı yönetim kurulu üyelerinin yer aldığı marina üst yönetimi ile köprüyü oluşturarak maliyet, istihdamın devamlılığı, müşteri hizmetleri ve algılanan hizmet memnuniyetinin artırılması, hukuk, eğitim ve muhasebe konularında mevzuatın takip edilmesi, teknik, çevre ve temizlik konularında görev ve sorumlulukların yerine getirilmesi için yönetim kurulu tarafından yetkilendirilmiş kişidir. Bu anlamda Marina Müdürü, Ticari Alanlar Müdürü, Finans Müdürü ve Pazarlama ve Halkla İlişkiler sorumlularını denetleyerek plan ve hedeflere ulaşılmasını sağlar.

1.7.2. Marina Müdürü ve Bağlı Çalışanlar

Marina Müdürü, Genel Müdür pozisyonunun olmadığı marinalarda yukarıda belirtilen görevleri üstlenir. Liman Başkanlığının müsaadesine bağlı olarak marinayı kullanan yatlar dışında istisnai olarak yat dışında kalan teknelerin limana girmesini onay verir. Marinalarda ticari sahalar, konaklama alanları ve teknik sahalarda verilen hizmetlerde işgörenlerin çalışma esasları düzenler. Söz konusu hizmetlerin

eşgüdüm ile gerçekleşmesini sağlar. Yat Limanında temizliği, güvenliği denetler. Personelin kılık, kıyafetlerini ve davranışlarını denetler. Limanı sahası ve marina içindeki diğer sahaların temizliği için tüm tedbirleri alır. Teknik müdürlük tarafından gerçekleştirilecek bakım ve onarım çalışmaları dışında kalan olağan bakım, tutum ve kontrollerin gerçekleştirilmesinin sağlar.⁽⁶⁹⁾ Bu hizmetler ön büro çalışanları, liman sahası çalışanları (denizciler), teknik ekibe bağlı tekniker ve peyzaj sorumluları ile çekek sahası sorumluları ile sağlanır.

Ön büro şefi ve çalışanları yatların limana giriş, bağlama, kalış ve çıkışlarını düzenlenmesinde marina müdürünün talimatlarını yerine getirirler. Marina müdürü ön büro çalışanlarıyla resepsiyon hizmetleri, tekne bağlama ve ayrılmaya dair tüm kayıt ve ödeme işlemlerine ait dökümantasyonun temini ve muhafaza edilmesi, WiFi, internet, telefon ve faks olanakları, telsiz ile yatlarla haberleşme hizmetini yerine getirir. Ayrıca yerel ve uluslararası hava tahmin istasyonlarından deniz ve hava durumu tedarik ederek yat sahip ve mürettebatlarının istifade edebileceği meteoroloji hizmetleri sunar. Tarifelere uygun hizmet bedellerinin tahsil edilmesi yine bu kapsamda marina müdürünün görevleri arasındadır.

Palamarcılar yatların yanaşacağı ve bağlanacağı yerler, gerekli görüldüğü durumlarda veya olağanüstü hallerde bağlama ya da karada park yerlerini değiştirilmesi marina müdürünün talimatlarıyla palamar şefi gözetiminde tarafından gerçekleştiren marina çalışanlarıdır. Bununla ilgili olarak liman sahası içinde yatların bağlanması, tonozlanması, demirlenmesi, bağlama yerlerinde pedestallara bağlantıların güvenli bir şekilde yapılması ve düzenli kontrolleri, katı ve sıvı atık alımlarının gerçekleştirilmesi, tekneler için yapılan tedariklerin teknelere ulaştırılması, marina sahasında ve denizde kullanılan araçların çalıştırılmak suretiyle günlük rutin kontrollerinin sağlanması, tüm prosedürlere hakim olmak suretiyle gerek görüldüğünde yakıt alım istasyonlarında görev yapılması denizcilerin görevleridir.⁽⁷⁰⁾ Marina içinde bulunan veya liman içinde düzeni, sükunu bozan, kamu için tehlike yaratan yat sahibi, kaptan ve personelin aykırı davranışlarına karşı huzur ve düzeni sağlamak hususunda uyarılar yapmak gerek duyuluyorsa huzur, düzen ve emniyetin tesis edilmesi için emniyet güçlerine haber vermek marina müdürünün görevidir.

⁶⁹ Marintürk İstanbul Cityport İşletme Manueli, İstanbul Cityport Marina Müdürü tarafından yapılan kişisel görüşmede paylaşılmıştır, (16.05.2019)

⁷⁰ Mourjan Marinas, "Marina Manager Job Description", http://mourjanmarinas.com/images/stories/downloads/jobs/marina_manager.pdf , (05.05.2019)

Denizcilerin bir diğerk görevi de liman sahası içinde yukarıda belirtilen konularda marina güvenlik birimine yardımcı olacak devriyeler gerçekleştirmektir.⁽⁷¹⁾

Teknik departman şefi, teknikerler ve peyzaj sorumluları ile beraber marina sahası içerisinde yer alan tüm altyapı ve üstyapı niteliklerinin rutin kontrolleri, bakım ve onarım işlemleri ve çevre düzenlemesi faaliyetlerini gerçekleştirir. Ön büro, ticari alanlar, liman sahası, çekek alanında faal durumda olan su tesisatı, elektrik tesisatı, yangın söndürme sistemleri, can güvenliğine yönelik ekipman, mekanik akasmların bakım ve tutumu, rıhtım, iskele pontonların hasarlarının giderilmesine dönük ahşap işçiliği ve sıcak çalışma, estetik görünümün devamlılığı için boya ve inşaat işleri ve çevre düzenlemesi başlıca faaliyetleridir.⁽⁷²⁾

Temizlik elemanları, marinanın sağlık ve hijyen prosedürlerine uygun olarak hem yat sahipleri, misafirleri ve mürettebatları hem de marina çalışanları için resepsiyon, giriş kapılarının bulunduğu alanlar, ortak kullanım alanlarına ait koridorlar, duşlar, tuvaletler ve çamaşırhaneleri bu sahaların en az işlek olduğu zamanlarda düzenli olarak temizlenmekte, bu alanlara ait kişisel hijyen materyallerinin tüketim durumuna göre periyodik kontrollerle teminini sağlamaktadır. Marina sahası içinde yer alan tüm katı atıklar temizlik personeli tarafından düzenli olarak toplanıp, konteynerleri dezenfekte edilmektedir. Temizlik elemanlarından ayrı olarak istihdam edildiği de görülen **büfe elemanları** çalışanlara çalışma saatleri arasında yer alan mola sürelerinde, konuklara çalışma saatleri boyunca ağırlama nezaketi olarak ikramda bulunmak üzere görev yapmaktadır.

Gezer vinç operatörleri marinalarda teknelerin karaya alındığı, karinelerinin temizlendiği, karada bakım ve onarımlarının yapıldığı, kışlamalarını sağlandığı tersaneler olarak tanımlan çekek sahalarında görev almaktadırlar. Marinalarda genellikle gezer vinç operatörleri çekek sahası sorumluları olarak atanmaktadır. Gezer vinç operatörlerinin görev ve sorumlulukları Çeşme İşletme Manüeli' ne göre aşağıdaki gibi ifade edilmiştir:⁽⁷³⁾

- Yatların yangın tehlikesi ve can güvenliği risklerine karşı kanuni gereksinimlere ek olarak marina yönetim politikaları ve işleyişleri ile uyumlu olarak sudan alınması/ suya indirilmesi.
- Gezer vincin, tekne taşıyıcıların işletilmesi

⁷¹ Marintürk İstanbul Cityport İşletme Manüeli,

⁷² Balcı, s. 30

⁷³ Çeşme Marina Manüeli

- Teknelerin emniyetli ve bir düzen içinde çekek sahasında atıl alan bırakmayacak şekilde takozlanması ve tekne beşiklerine yerleştirilmesi. Atıl beşik ve dayakların kontrol ve bakımlarının gerçekleştirilmesi
- Teknelerin karinelerinin basınçlı su makineleri ile yıkanması
- Gezer vinç, forklift, tekne taşıyıcı gibi elleçleme ekipmanlarının hidrolik ve mekanik aksamalarının periyodik kontrolleri ile gerektiğinde yağlama yağı ve yakıt tedariki
- Çekek sahasının temizlik ve düzeninin sağlanması
- Çekek sahası içinde marina kurallarının ifasının kontrolü, operasyonel kayıtların tutulması

1.7.3. Finans Müdürü ve Bağlı Çalışanları

Muhasebe kayıtlarının zamanında ve doğru yapılmasını kontrol, genel müdür eşliğinde bütçelerin hazırlanması, tedarikçilerle ve müşterilerle ödeme ve tahsilat görüşmelerinin yapılması, faturalandırılması ve takibi, satın alma, kiralama süreçlerinde fiyatlama ve ödeme planlamaları banka ve finans kuruluşlarıyla kredi ve cari işlemlerin görüşülmesi, marina işletmesine ait tüm finansal tablolarının hazırlanması ve yetkililere raporlanması, marinanın mali yatırım araçlarının getirisinin takibi ve daha karlı hale getirilmesi konusunda hazırlık yapılarak alternatif seçeneklerin değerlendirilmesi gibi tüm mali gereklilikler Finans Müdürünün iş tanımı kapsamında değerlendirilmektedir. Bununla birlikte istihdam edilenlerin sağlık ve hayat sigortalarının düzenlenmesi, iş sözleşmelerinin takibi maaş ve sigorta primlerinin ödenmesinin sağlanması ve takip edilmesi, iş sözleşmelerinde düzenlenen personele ait tüm maaş ve mesai ödemelerinin takibi, marinanın sorumluluk sigortası sözleşmesinin yapılması , yenilenmesi ve prim ödemeleri de yine Finans Müdürünün görevleri arasındadır. ⁽⁷⁴⁾

1.7.4. Ticari Alanlar Müdürü ve Bağlı Çalışanları

Marina içinde sözleşme düzenlenerek faaliyet gösteren oteller, restaurantlar, kafeler, mağazalar, eğlence ve animasyon park ve işletmeleri, acente hizmetlerinin verildiği ofisler, yatlara yönelik teknik bakım ve onarım ofisler ticari alanlar kapsamında değerlendirilmektedir. Bu alanlar ticari faaliyetlerinde bağımsız olmakla

⁷⁴ Balcı, s. 30

birlikte marina sahası içinde yer aldıklarından marina genel düzen ve kurallarına bağlıdırlar. Ticari alanlar müdürü marina dahilindeki tüm bu işletmelerin marina kurallarına uygun faaliyet göstermesini, ticari alanların yılın 12 ayı kapasitesini azami verimlilikte sürdürmesi için yeni anlaşmalar yapılması, kira sözleşmelerinin hazırlanması, yenilenmesi ya da fesih edilmesi, kira gelirlerinin tahsili, ortak alanlara ait giderlerin faturalandırılması ve raporlanmasından sorumludur. ⁽⁷⁵⁾

İdari işler sorumlusu söz konusu alanlarda organizasyon, kayıt, belge, raporlama ve idari işlemleri yürütür.

1.7.5. Pazarlama Sorumlusu

Hedef tüketicilere ve pazara yönelik etkinlik ve iletişim stratejileri geliştirerek marina hizmet satışlarını destekleyici rol oynar. Marinanın kapasitesi bağlamında pazar payının değerlendirilmesi için marina pazarlama stratejilerini geliştirir ve yönetir. Uluslararası yat organizasyonlarına katılımını sağlayarak tanınırlığını artırır. Pazar hedeflerine yönelik aktivitelerin ölçümlemesini gerçekleştirir ve raporlar. Marina müşterileri ile iletişimi yönetir. Web siteleri, sosyal medya platformları, uygulamalar gazete ve yayınlar için tanıtıcı içerikleri hazırlar. Finans müdürü ve ticari alanlar müdürü ile sürekli iletişim halindedir. ⁽⁷⁶⁾

1.7.6. Güvenlik Ekibi

Marinalarda güvenlik marina personeli tarafından karşılanabildiği gibi dış kaynak kullanımı yoluyla da gerçekleştirilebilmektedir. Güvenlik şefi ve vardiya sistemi ile çalışan güvenlik görevlilerinden oluşan ekip marina güvenliği hususunda etkili koruma sağlamayı hedefler, ponton, rıhtım, iskele, mendirek ve tüm liman içinde tekne ve yatlar, tekne sahipleri, yolcular ve mürettebatlarının güvenliğini sağlar. Güvenlik ekibi marinaya ait, yönetim binası, ticari alanlar, çekek yerleri, otoparklar, kapalı ve açık depolama alanları ve tüm bu alanlara ait denizden ve karadan giriş çıkışların kontrol ve denetimini gerçekleştirir. Bu denetim giriş kapılarında cihazlı/cihazsız kimlik kontrolü, kapalı devre kamera sistemi ile marinaya ait tüm sahaların takibi, güvenlik alarmlarının devreye alınması ve düzenli devriyeler

⁷⁵ Balci, s. 30

⁷⁶ Porto Montenegro, "Marketing Manager (Marina & Communications Focus)", <https://portomontenegro.talentlyft.com/jobs/marketing-manager-marina-communications-focus-xD>, (05.05.2019)

yapılarak sağlanır. Ayrıca marinaya yönelik olarak güvenlik değerlendirmeleri yaparak güvenlik risklerinin analizi ve marina güvenlik planının oluşturulması ve uygulanması yine güvenlik ekibinin görevleri arasındadır.⁽⁷⁷⁾

⁷⁷ <https://www.ispozelguvenlik.com.tr/guvenlik hizmetleri/marina-guvenlik-hizmetleri/>, (07.05.2019)

İKİNCİ BÖLÜM

İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ UYGULAMALARI

1.1. ÇALIŞMA OLGUSU İLE İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ İLGİSİ

İnsanlık yeryüzünde geçirdiği hikâyesi boyunca farklı toplumsal yapılarda sosyal ilişkiler geliştirmiştir. Bu tarihsel süreçte çalışma olgusu *Avcı ve Toplayıcı Toplumlar*da cinsiyetler arası iş bölümlerinin geliştirilmesiyle başlamış, tarım devrimi ile birlikte çalışan ve çalıştıran arasındaki emek ilişkisi toprağa bağlanarak, mülkiyet sahibinin askeri kuvvetlerle toprağı koruduğı ve toprağı işleyen köylülerin çalışma esaslarını düzenleyen feodal yapılar kurulmuştur. ^{(78),(79),(80)}

Coğrafi keşifler ve reform hareketleri ile ortaya çıkan köle düzeni Sanayi Devrimi ile birlikte fabrikalarda makinelerle üretim yapan vasıfsız iş gücüne dönüştürerek toprağı bağlı emek, sermayeye bağlı emek ile yer değiştirmiştir. ⁽⁸¹⁾ Sanayi devrimi köyden kente işgücü göçüne neden olmuş, şehirlerde yoğunlaşan emek ile sermaye arasında giderek büyüyen çelişki ve Fransız Devrimi gibi toplumsal olaylar eşitlik ve hak taleplerini görünür hale getirmiştir. Böylelikle yeni ortaya çıkan ulus devletler işçi ve işveren arasındaki ilişkilerin tarafların rızası ile düzenlenmesine müsaade etmiş ancak zaman içinde bu ilişkinin işçiler aleyhine bozulması sonucu taraflar arasındaki dengeleyici bir güç olarak kabul görmeye başlamış ve devlet bürokrasisi iş hukuku alanında da kamu politikaları oluşturmuştur. ^{(82) (83), (84)}

Çalışanlarla ilgili kanun ve haklar sanayi devriminden sonra sistemli çalışmalarla çalışan lehine geliştirilmiştir. İş sağlığı ve güvenliği kavramı da bunlardan biridir. Bu bağlamda çalışma koşulları ve çalışan arasında ilginin sanayi devrimine kadar olan gelişimine Tablo 3' de değinilmektedir:

⁷⁸ M. Hakan Keskin, **Lojistik Tedarik Zinciri Yönetimi**, 1.Baskı, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2006, ss. 11, 12

⁷⁹ Yuval Noah Harari, **Hayvanlardan Tanrılara: Sapiens, İnsan Türünün Kısa Bir Tarihi**, çev. Ertuğrul Genç, 19. Baskı, Kolektif Kitap, İstanbul, 2016, ss. 111,112.

⁸⁰ Enis Öksüz, "Feodal Düzen ve Sosyal Gelişmeler", <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/101184>, (10.03.2019), s. 82

⁸¹ İbrahim Erol Kozak, "İşçi Sendikalarının Tarihi Gelişimi,İngiltere Örneği", <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/9610>, (10.03.2019), s. 64

⁸² George Rude, **Fransız Devrimi**, çev. Ali İhsan Dalgıç, 3. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2018, s. 251

⁸³ Ira Katznelson, "Vakaları ve Karşılaştırmaları Kurgulamak", **İşçi Sınıfı Oluşumu – Batı Avrupa ve Amerika'da 19. Yüzyıl Örüntüleri**,(Ed. Ira Katznelson ve Aristide R. Zolberg), Tan Kitapevi Yayınları, Ankara, 2012, ss. 39,40.

⁸⁴ Adnan Mahiroğulları, "Endüstri Devrimi Sonrasında Emeğin İstismarını Belgeleyen İki Eser: Germinal ve Dokumacılar", <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/100969>, (15.03.2019), s.44

Tablo 3: Sanayi devrimine kadar olan süreçte ISG uygulamaları

Heredot, Platon, Aristo	MÖ 5-4 yy	Beslenme koşulları ve çalışan sağlığı
Hipokrat	MÖ 460-370	Kurşun zehirlenmesi ve çalışan sağlığı
Nicandros, Plini, Pedanius	MÖ 197-170	Madenlerde koruyucu önlemler
Juvanel		İş yapma şekline bağlı rahatsızlıklar
Galen	MS 2. yy	Öncül fizik tedavi uygulamaları
Paracelsus , Agricola		Maden çalışanlarına yönelik önleyici tedbirler ve tedaviler
Ramazzini	1663-1714	Meslek hastalıkları kapsamında değerlendiren ilk sistemli çalışma: De Morbis Artificum Diatriba

Kaynak: Nüvit Gerek, **İşçi Sağlığı Ve İş Güvenliği**, 1.Baskı, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 2006, s. 3, Teoman Akpınar, **İş Sağlığı Ve İş Güvenliği**, Ekin Yayınevi, Bursa, 2013, ss.4,5, Şerif Çetindağ, “İş Sağlığı Ve Güvenliği'nin Tarihsel Gelişimi Ve Mevzuattaki Güncel Durum”, <http://dosya.toprakisveren.org.tr/makale/2010-86-serifcetindag.pdf>, (10.02.2019), s. 1, Özal Çiçek ve Mehmet Öçal, “Dünyada ve Türkiye’de İş sağlığı ve İş Güvenliğinin Tarihsel Gelişimi”, **Hak-İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi**, Cilt:5, Sayı:11, 2016, ss.112, 113, Filiz Can “Fizyoterapi ve Rehabilitasyonun Mesleki Gelişim Tarihçesi”, **İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi**, Cilt:1, Sayı:3, 2016, s.2. Turhan Akbulut “Ramazzini’den Aksoy’a”, <http://www.ttb.org.tr/dergi/index.php/msg/article/download/280/260>, (13.01.2019), s.12 ve Kenan Ören ve Hasan Yüksel, “Geçmişten Günümüze Çalışma Hayatı”, **Hak-İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi**, Cilt:1, Sayı:1, 2012, s.52’ den derlenerek hazırlanmıştır.

Sanayi Devrimine kadar iş sağlığı ve güvenliğinin gelişimi yukarıda özetlenmiştir. Çalışma olgusunun sanayi devrinden sonra çalışan lehine olumsuz koşullara evrilmesi çalışan kayıpları, üretimde verimin azalması ve durumun ekonomiye olan olumsuz etkileri iş sağlığı ve güvenliğinin sanayi devrimi sonrasında sistematik bir şekilde ele alındığı görülmektedir.

1.2. DÜNYADA İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ UYGULAMALARI

Feodalitenin ortadan kalkması ile tarımda gerçekleştirilmek istenen üretim verimliliği esasına dayana toprakların birleştirilmesi hareketleri toprak işçisi sayılabilecek köylülerin sanayileşen kentlerde ortaya çıkan emek talebine cevap

vermek üzere kentlere yoğun bir göç hareketi başlatmasıyla sonuçlanmıştır.⁽⁸⁵⁾ Fransız devrimi ile ortaya çıkan liberal söylem “laissez faire, laissez passer” (bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler) anlayışı içinde devlet ekonomik ilişkiler bakımından emek ve sermaye arasında sözleşmeyi rıza ilişkisine göre serbest bırakmış, ancak zamanla iş arzının, talebin gerisinde kalarak sermaye sahiplerinin kentlerde biriken vasıfsız iş gücündeki artışı fırsat bilerek çalışma koşullarında çalışanların aleyhine şartları dayatması işçi örgütlenmelerini harekete geçirmiştir.⁽⁸⁶⁾ İngiltere örneğinde olduğu gibi sendikal hareketlerin örgütlenmesi ve yasallaşması (1824) ile çalışma koşullarına yönelik ilk iyileştirme hareketlerinin eş zamanlı olduğu dikkat çekmektedir.⁽⁸⁷⁾ Tablo 4’ de bu döneme ait ISG uygulamaları kronolojik sıra gözetilerek verilmiştir:

Tablo 4: Sanayi devrimi sonrası ISG uygulamaları

Baca Temizleyicileri Kanunu	1788	Çalışma koşulları ve çalışan yaşını düzenler
Çırakların Sağlığı ve Ahlakı Kanunu (I. Fabrikalar Yasası)	1802	Kadın ve çocukların 12 saat altı çalışmasını düzenler
II. Fabrikalar Yasası	1833	9 yaşından küçük işçilerin çalıştırılmasını yasaklar, 18 yaşından küçük işçilerin de gece çalıştırılmamak koşulu ile çalışma saatlerini 12 saat ile sınırlandırır
II. Fabrikalar Yasası düzenlemeleri	1842 ve 1844	10 yaşından küçük çalışanlar ile kadın çalışanların madenlerde çalışmasına son verilmiş ve iş yerlerinde hekimlerin çalıştırılması kararlaştırılmıştır
Uluslararası İş Mevzuatı Derneği	1901	Uluslararası alanda çalışan haklarına yönelik sonuçlar elde edilmiştir.
ILO	1946	iş sağlığı ve güvenliği konusunda taraf ülkelerde çıkarılan kanunlara dayanak oluşturmaktadır

Kaynak: Çiçek ve Öçal, s.115, Akpınar, s. 7,8, Songül Sallan Gül, “Yeni Sağ Sosyal Güvenlik Anlayışının Tarihsel Bağlantıları: İngiltere ve Türkiye Örnekleri”, **Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi**, Cilt:3-4, Sayı:40, 2000, s.52, Ahmet Haki Türkdemir, “Dünya’da Çalışma İlişkilerinde İş Sağlığının Gelişimi”, https://www.researchgate.net/profile/Ahmet_Haki_Turkdemir/publication/331715115_DUNYADA_ISSAGLIGI_GELISIMI/data/5c8902eea6fdcc3817510d96/DUeNYADA-ISSAG_LIGI-GELISIMI.docx, (20.03.2019), s.13 ve Uluslararası Çalışma Örgütü, “ILO’ nun Tarihçesi”, https://www.ilo.org/ankara/about-us/WCMS_372874/lang--tr/index.htm, (20.03.2019)’ den derlenerek hazırlanmıştır.

⁸⁵ Kenan Ören ve Hasan Yüksel, “Geçmişten Günümüze Çalışma Hayatı”, **Hak-İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi**, Cilt:1, Sayı:1, 2012, s.52.

⁸⁶ Mahiroğulları, s.43

⁸⁷ Kozak, s. 73

1. Dünya Savaşına giden süreçte, Sanayi Devrimi sonrası oluşan yeni sömürü düzeninin yıkıcı etkileri olmuştur. Savaş sonrası kalıcı barış sağlanması için sosyal adaletin gerekliliği anlaşılmıştır. Bunun neticesinde 1919 yılında Versay Anlaşması kapsamında çalışanların haklarının korunmasına yönelik olarak temelleri 1901 Basel’ de kurulan Uluslararası İş Mevzuatı Derneği’nin ulaştığı sonuçlara dayanan Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) kurulmuştur. Milletler Cemiyeti’ ne bağlı uluslararası bir kuruluş olan örgüt 1946 yılından itibaren iş sağlığı ve güvenliği konusunda taraf ülkelerde çıkarılan kanunlara dayanak oluşturmaktadır. Giriş bölümünde iş kazaları ve meslek hastalıklarına atıfta bulunan örgüt günümüze kadar konu ile ilgili tavsiye kararları çıkarmaktadır. ^{(88), (89)}

1.3. TÜRKİYE’ DE İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ UYGULAMALARI

Türkiye’ de sosyal politikaların oluşturulmaya başlanması Tanzimat Dönemi’ ne kadar üretim şeklini sürdüren zanaatkarların kendi aralarında oluşturdukları yardımlaşma alışkanlıklarının gelişmeye başlaması ile ortaya çıkmıştır. İlk esnaf ve zanaatkar örgütlenmesi olan esnaf zaviyeleri zaman içinde loncalara dönüşmüştür. Çırak, kalfa ve usta hiyerarşisine dayalı yapının dikeyde koruma ve kollama geleneğine yaslanan güvenlik anlayışının yanında esnaf ve zanaatkarlar arasında sosyal yardımlaşmanın uzun bir süre teavün sandıkları yardımıyla sağlandığı görülmektedir. ⁽⁹⁰⁾

Osmanlı İmparatorluğunu Tanzimat ve Meşrutiyet Dönemlerine hazırlayan Sanayi Devrimin sonuçları imparatorlukta sanayi hareketlerini tetiklemiş ve bu süreçte yaşanan tecrübeler iş sağlığı ve güvenliği konusunda önlemler alınmasını gerektirmiştir. ⁽⁹¹⁾

1861 tarihinde hazırlanan Maadin Nizamnamesi aslen madenlerin işletilmesine yönelik hazırlanmış olsa da içinde iş kazalarına karşı alınacak önlemler, tazminat hakkı ve iş hekimi bulundurulması konusundaki hükümleriyle iş

⁸⁸ Uluslararası Çalışma Örgütü, “ILO’ nun Tarihçesi”, https://www.ilo.org/ankara/about-us/WCMS_372874/lang-tr/index.htm, (20.03.2019)

⁸⁹ Akpınar, s. 8

⁹⁰ Ömer Zühtü Altan, **Sosyal Politika**, 1.Baskı, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 2007, s. 65,66

⁹¹ Dilek Baybora, “İş Sağlığı ve Güvenliğine Genel”, **İş Sağlığı ve Güvenliği** (Ed. Dilek Baybora), Anadolu Üniversitesi Yayınları, 1. Baskı, 2012, Eskişehir, s. 7.

sağlığı ve güvenliğinin alanına da girmiştir. Ancak maden havzalarında uygulamaya konmamıştır.^{(92),(93)}

Yine aynı dönemde madenlerde çalışanların çalışma koşullarının ve sağlık sorunlarının iş akdi üzerindeki etkilerini de karara bağlayan maddelerin olduğu Dilaver Paşa Nizamnamesi olarak bilinen Ereğli Kömür Maden-i Hümâyûnu İdaresinin Nizamnâmesi 1867 yılında hazırlanmış, dönemin padişahı tarafından onaylanmasa da Ereğli Havzasında uygulanmıştır. 5. faslında çalışma düzeni, koşulları ve 10 saatlik çalışma süresinin düzenlendiği nizamnamenin işçinin hastalanması halleri ve hastalığın şiddetine göre sözleşmenin sonlandırılmasına karar veren iş sağlığına yönelik kararlarına da dikkat çekilmektedir. ^{(94), (95)}

Tanzimat döneminde 1868-1876 yılları arasında 16 kitap olarak hazırlanan Mecelle-i Ahkâm-ı Adliye' nin ikinci kitabında iş hukuku alanında yapılan düzenlemeler yer almaktadır. Taraflar ve aralarındaki borç ilişkisi konuları ele alınmıştır.⁽⁹⁶⁾

Millet meclisinin kurulmasının ardından cumhuriyetin ilanına kadar olan süreçte iş sağlığı ve iş güvenliği ihtiyaçlarına yönelik ilk düzenlemenin 1921 yılında 151 sayılı Ereğli Havzai Fahmiyesi Maden Amelesinin Hukukuna Müteallik Kanun ile yine maden havzalarına yönelik olarak yapıldığı görülmektedir. Kanun kapsamında çalışma saatleri 8 saate indirilmiş, çalışma esnasında çalışanın hastalanması ya da kaza geçirmesi halinde işverene tedavi ettirme yükümlülüğü getirilmiştir.⁽⁹⁷⁾

Cumhuriyetin ilanından sonra 1926 yılında kabul edilen Borçlar Yasası ile işverenin hukuki sorumluluğu daha da artmış, hem iş kazalarına dönük tedbirler hem de çalışanı meslek hastalıklarına karşı korumayı amaçlayan hükümler getirilmiştir. 1930 yılında 1593 sayılı Umumi Hıfzısıhha Yasası ile iş hekimliği, gece çalışma yasağı, çocuk ve kadın işçilerin çalışma koşulları, hamilelik öncesi ve sonrası çalışma düzeni konularında hükümler getirilmiştir.⁽⁹⁸⁾

⁹² Yüksel Kaştan, Osmanlı İmparatorluğu'nda Kömür Ocaklarının İşletilmesi (1839- 1918), **Osmanlı Medeniyeti Araştırmaları Dergisi**, Cilt: 2, Sayı: 2, 2016, s.11 .

⁹³ MMO, "İş Sağlığı ve Güvenliği Oda Raporu", https://www.mmo.org.tr/sites/default/files/0173ea48d9567f1_ek_0.pdf (13.03.2019), s.10

⁹⁴ Büşra Yüksel, "Çalışma İlişkilerine Yönelik İlk Düzenleme: Dilaver Paşa Nizamnamesi ve Çalışma Hayatına Etkileri", <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/404438>, (20.03.2019), ss. 161,163,172

⁹⁵ Kaştan, s. 12.

⁹⁶ Mehmet Aykanat, "Mecelle'de İş Sözleşmesi", <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/382928>, (05.02.2019) ss. 54,57

⁹⁷ Mehmet Alpdündar, "Ereğli Kömür İşçileri ve Sendika Faaliyetleri" <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/9392>, (07.02.2019), s.133.

⁹⁸ MMO, İş Sağlığı ve Güvenliği Oda Raporu, s.12

1936 yılında ilk çalışma yasası kabul edilen 3008 sayılı İş Yasası çıkmış ve 1967 yılına kadar çalışma hayatı ile ilgili düzenlemelerin kaynağı olmuştur. Bu süre zarfında, 1945 yılında İş Kazalarıyla Meslek Hastalıkları ve Analık Sigortalı Kanunu adıyla kabul edilen 4772 sayılı kanun, 1946 yılında Çalışma Bakanlığı kurulmuş 1950 yılında da 4792 sayılı İşçi Sigortaları Kurumu Yasası çıkarılmıştır.⁽⁹⁹⁾

1967 yılında 931 sayılı kanun sayılı kanunun usul yönünden Anayasa Mahkemesi tarafından bozulmasının ardından 1971 yılında 1475 sayılı İş Yasası yürürlüğe girmiştir. Yasada sağlık muayeneleri ve tekrarlanması, gebe ve emzikli kadınların çalışma düzeni, , işçi sağlığı ve iş güvenliği kurulu oluşturulması, ağır ve tehlikeli işler, tehlikenin niteliğine göre işin durdurulması sağlık ve güvenlik için şartlar ve tedbirlere yönelik maddeler bulundurmaktadır.⁽¹⁰⁰⁾

1475 sayılı yasa 2003 yılına kadar yürürlükte kalmış yerine 4857 sayılı kanun kabul edilmiştir. Bu kanunun 5. Bölümünde yer alan 77. ile 89. maddeler başlıklarıyla şunlardır:

“Madde 77) İşverenlerin ve İşçilerin Yükümlülükleri, madde 78) İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetmelikleri, madde 79) İşin Durdurulması veya İşyerinin Kapatılması, madde 80) İş Sağlığı ve Güvenliği Kurulu, madde 81) İş Sağlığı ve Güvenliği Hizmetleri, madde 82) İş Güvenliği ile Görevli Mühendis veya Teknik Elemanlar, madde 83) İşçilerin Hakları, madde 84) İçki veya Uyuşturucu Madde Kullanma Yasağı, madde 85) Ağır ve Tehlikeli İşler, madde 86) Ağır ve Tehlikeli İşlerde Rapor, madde 87) On Sekiz Yaşından Küçük İşçiler İçin Rapor, madde 88) Gebe veya Çocuk Emziren Kadınlar İçin Yönetmelik, madde 89) Çeşitli Yönetmelikler”⁽¹⁰¹⁾

Son olarak iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili hususların yönetmeliklerle düzenlenmesinin yarattığı ve mevzuatın yetersiz kalması neticesinde 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu aşama aşama yürürlüğe girmek üzere 30 Haziran 2012 tarihinde resmi gazetede yayımlanmıştır.⁽¹⁰²⁾

⁹⁹ Çiçek ve Öçal, s.126.

¹⁰⁰ 1475 Sayılı İş Yasası, <http://archive.ismmmo.org.tr/docs/yayinlar/kitaplar/4857/4857.pdf>, (12.01.2019)

¹⁰¹ 4857 Sayılı İş Kanunu, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4857.pdf> (12.01.2019)

¹⁰² İlknur Kılıç, İş Sağlığı ve Güvenliği'nde Yeni Dönem: 6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu (İSGK), İş, Güç - Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi, Cilt: 15, Sayı: 1, 2013, s. 21.

1.4. İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ TANIMI VE KAPSAMI

İş sağlığı ve güvenliğinin kapsam ve amacı iş sağlığı ve güvenliği tanımları incelendiğinde somutlaşmaktadır. Bu konuda en ciddi çalışmaları yürüten Dünya Sağlık Örgütü ve yine bu konuya öncelik veren bir diğer kuruluş olan Uluslararası Çalışma Örgütü tarafından oluşturulan İş Sağlığı Ortak Komisyonunun 1950 yılında kabul ettiği ve 1995 yılında revize ettiği tanımda şu ifadelerle verilmektedir:

“Tüm mesleklerdeki çalışanların en yüksek düzeyde fiziksel, zihinsel ve sosyal refahının sağlanması, bununla birlikte iş koşulları ve kullanılan zararlı maddeler nedeniyle çalışanların sağlığına gelebilecek zararların önlenmesi, ayrıca işçinin fizyolojik özelliklerine uygun yerlere yerleştirilmesi, işin insana ve insanın işe uyması” olarak ifade edilmiştir.”⁽¹⁰³⁾

Kılış, iş görenlerin beden bütünlüğü ile psikolojilerini olumsuz etkileyecek muhtemel risklerin tedbirler almak yoluyla oluşmadan engellenmesini amaçlayan çalışmalar olarak tanımlamıştır.⁽¹⁰⁴⁾ Güven yaptığı tanımda “çalışma ortamında çalışanların sağlığını olumsuz etkileyebilecek risk etmenlerinden çalışanları korumak, üretimin devamlılığını sağlamak ve verimliliği artırmak için yapılan çok disiplinli olarak yürütülen çalışmalar”⁽¹⁰⁵⁾ olarak değerlendirmiştir. Kovancı yukarıda yapılan tanımlara meslek hastalıklarının önlenmesi yolunda yapılan çalışmaları eklemiş iş sağlığı ve güvenliğini “evrensel hak olmasına bağlı olarak, çalışanların sağlıklı ve güvenli bir çalışma ortamında insan onuruna yaraşır çalışma şartlarına sahip olması amacıyla çalışma ortamından kaynaklanan iş kazası ve meslek hastalıklarının ortadan kaldırılmasına yönelik olarak alınan proaktif önlemler bütünü”⁽¹⁰⁶⁾ olarak tanımlamıştır.

Yukarıdaki tanımlara bakıldığında, iş sağlığı ve güvenliği konularında iş kazası ve meslek hastalığı kavramlarının üzerinde durulduğu görülmektedir. Bu açıdan konu kavramların tanımlanmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

¹⁰³ Mustafa Şen ve Yusuf Erdem Tunç, Türkiye’de Çalışma Yaşamında Özel Grupların İş Sağlığı ve Güvenliği Kapsamında Değerlendirilmesi, **Emek ve Toplum Dergisi**, Cilt: 6, Sayı: 16, 2017, ss.571, 572

¹⁰⁴ Kılış, s. 20.

¹⁰⁵ Rana Güven ve diğerleri, **Meslek Hastalıkları Rehberi**, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı İş Sağlığı ve Güvenliği Genel Müdürlüğü yayınları, Ankara, 2011, s.11.

¹⁰⁶ Ümit Kovancı, **İş Sağlığı Ve Güvenliği Uygulamalarının Verimlilik Üzerine Etkisi**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir, 2018, s.8

1.4.1. İş Kazası

DSÖ ve UÇÖ tarafından ayrı ayrı yapılan tanımlar değerlendirildiğinde “belirli bir zarar ve kişisel yaralanmalara yol açarak üretimin geçici olarak durmasına yol açan önceden planlanmamış hadiseler”⁽¹⁰⁷⁾ olarak ifade edildiği görülmektedir. Kurt yaptığı tanımda emniyetsiz davranış ve hareketlere dikkat çekerek iş kazasını, *“emniyetsiz hareket ve şartlardan doğan, çalışanların can güvenliğini tehlikeye sokan, çoğu zaman yaralanmalara, makine ve teçhizatın zarara uğramasına veya üretimin bir süre durmasına yol açan, önceden planlanmamış ani olaylar”*⁽¹⁰⁸⁾ olarak değerlendirmektedir. 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun 13. maddesinde iş kazasını sadece iş yerinde değil iş ile ilgi bağı kurulan aşağıdaki durumlarda gerçekleşebilecek olaylar olarak aşağıda belirtildiği şekilde değerlendirildiği görülmektedir:

“a) Sigortalının işyerinde bulunduğu sırada, b) İşveren tarafından yürütülmekte olan iş nedeniyle sigortalı kendi adına ve hesabına bağımsız çalışıyorsa yürütmekte olduğu iş nedeniyle, c) Bir işverene bağlı olarak çalışan sigortalının, görevli olarak işyeri dışında başka bir yere gönderilmesi nedeniyle asıl işini yapmaksızın geçen zamanlarda, ç) Bu Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamındaki emziren kadın sigortalının, iş mevzuatı gereğince çocuğuna süt vermek için ayrılan zamanlarda, d) Sigortalıların, işverence sağlanan bir taşıtla işin yapıldığı yere gidiş geliş sırasında, meydana gelen ve sigortalıyı hemen veya sonradan bedenen ya da ruhen engelli hâle getiren olay”⁽¹⁰⁹⁾

Camkurt iş kazalarının olma nedenlerini çoğunlukla çalışanların kişisel özelliklerinin ürünü olan tehlikeli davranış, fiziksel zayıflık ya da psikolojik kusurlarından meydana gelen hareketleri ile işletmede güvenlik tedbirlerinin yetersizliği sonucu makine ve donanımdaki kusurların ve çalışma ortamındaki koşulların uygunsuzluğu olarak göstermektedir: ⁽¹¹⁰⁾

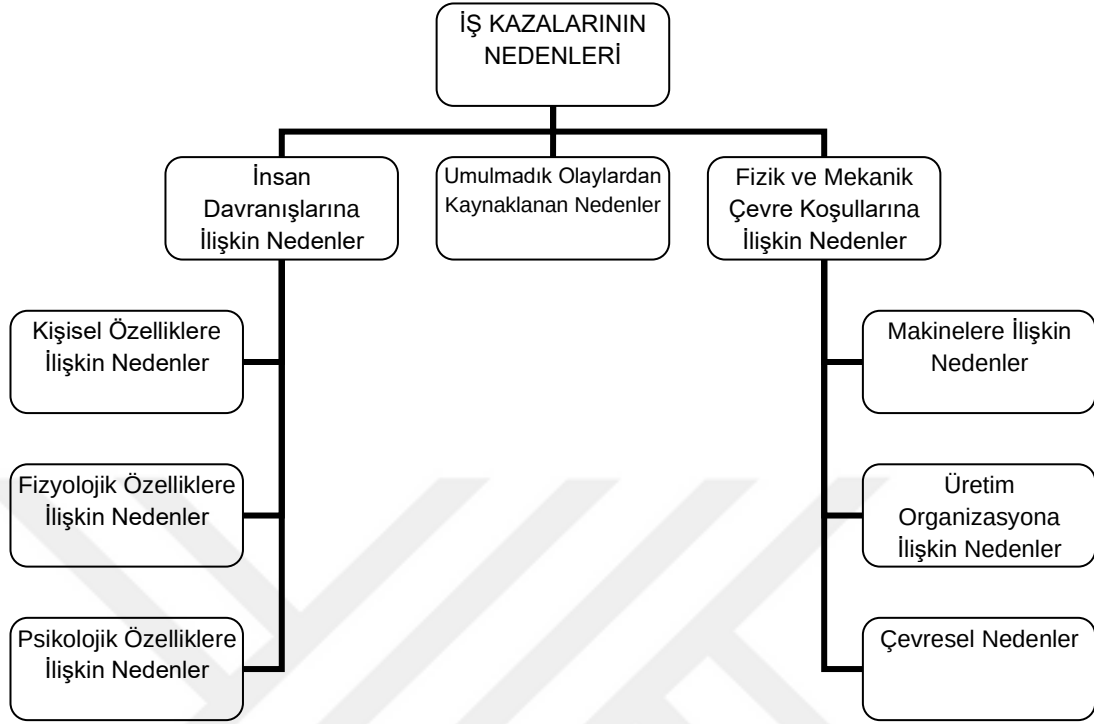
¹⁰⁷ Abdulvahap Yiğit, **İş Güvenliği - İş Sağlığı ve Güvenliği**, 5. Baskı, Dora Yayıncılık, Bursa, 2018, ss. 28.

¹⁰⁸ Resul Kurt, **Herkes İçin İş Sağlığı ve Güvenliği Rehberi**, Seçkin Yayıncılık, 2013, Ankara, s. 115.

¹⁰⁹ Aslı Yılmaz, “Sosyal Güvenlik Hukukunda İş Kazası Kavramı: Kıta Avrupası Ve Anglosakson Hukuk İstemlerinden Birer Örnek İle Türk Hukuku Karşılaştırması”, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/288870>, (27.03.2019), s.110

¹¹⁰ Mehmet Zülfi Camkurt, Çalışanların Kişisel Özelliklerinin İş Kazalarının Meydana Gelmesi Üzerindeki, **TÜHİS İş Hukuku ve İktisat Dergisi** Cilt: 24 Sayı: 6 / Cilt: 25 Sayı: 1-2, Mayıs – Ağustos - Kasım 2013, ss. 70

Şekil 4: İş kazalarının nedenleri

Kaynak: Mehmet Zülfi Camkurt, Çalışanların Kişisel Özelliklerinin İş Kazalarının Meydana Gelmesi Üzerindeki Etkisi, **TÜHİS İş Hukuku ve İktisat Dergisi** Cilt: 24 Sayı: 6 / Cilt: 25 Sayı: 1-2, Mayıs - Ağustos - Kasım 2013, s. 72.

İnsan davranışlarına bağlı nedenler kasıtlı davranışlar olabileceği gibi kasıtsız davranışlar da olabilir. Can sıkıntısı, yorgunluk, stres, bilgi eksikliği, işe yakınlığın yarattığı işletme körlüğü ve İSG eğitimi eksikliği sonucu çalışanın farkına varamadığı, kazalara sebebiyet veren davranışlar **kasıtsız davranış** davranışlardır. Çalışanların riskini bilmelerine rağmen aşırı güven, diğer işçilerin ilgisini çekme isteği, avantaj yakalama isteği ve işçiler arası anlaşmazlıklara dayanan bilinçli olmakla birlikte kazalara sebep olan davranışlar da **kasıtlı davranışlar** olarak değerlendirilmektedir.⁽¹¹¹⁾

Akpınar' a göre işyerlerinde fizik ve mekanik koşullara bağlı kaza ve/veya can kaybına neden olan makinelerin bakım-tutum, teçhizat ve çalışma alanının tertip-düzen, çevresel kontrol ve tasarım sistemlerindeki aksaklıklar ve uygunsuzluklar tehlikeli çalışma koşullarını oluşturmaktadır.⁽¹¹²⁾ Dolayısıyla bir işletmenin faaliyet alanına bağlı olarak büyüklüğü, çalışan sayısı ve makine/teçhizat

¹¹¹ Akpınar, ss. 31-33

¹¹² Akpınar, ss. 22-23

çeşitliliği ile iş kazaları arasında bir ilgi olduğu söylenebilir. Tezimizin çalışma konusu olan marinalar *Diğer Faaliyet Grupları*' nda değerlendirildiği bu ilgi Tablo 3' de gösterilmektedir.

Tablo 5: 2016 yılı iş kazalarının işyerinin faaliyet gruplarına göre dağılımı

Faaliyet Grubu	İş Kazası Sayısı	Yüzde(%)
Makine ve Teçh.Hariç Fabrikasyon Metal Ür. İmalatı	20.616	7.21
Bina İnşaatı	20.159	7.05
Özel İnşaat Faaliyetleri	14.877	5.20
Gıda Ürünlerinin İmalatı	14.351	5.02
Tekstil Ürünlerinin İmalatı	13.446	4.70
Ana Metal Sanayii	13.081	4.57
Yiyecek ve İçecek Hizmeti Faaliyetleri	12.626	4.41
Diğer Metalik Olmayan Mineral Ürünlerin İmalatı	11.721	4.10
Binalar ve Çevre Düzenlemesi Faaliyetleri	11.631	4.07
Perakende Ticaret (Motorlu Kara Taşıtları ve Motos. Hariç)	9.759	3.41
Motorlu Kara Taş. Treyler (Röm.) ve Yarı Tr. (Yarı Röm.) İm.	9.533	3.33
Bina Dışı Yapıların İnşaatı	9.516	3.33
Taşımacılık İçin Depolama ve Destekleyici Faaliyetler	9.496	3.32
Kauçuk ve Plastik Ürünlerin İmalatı	9.258	3.24
Kömür ve Linyit Çıkartılması	8.274	2.89
Kara Taşımacılığı ve Boru Hattı Taşımacılığı	7.246	2.53
Elektrikli Teçhizat İmalatı	6.315	2.21
Başka Yerde Sınıflandırılmamış Makine ve Ekipman İmalatı	6.276	2.19
Konaklama	5.397	1.89
Mobilya İmalatı	5.013	1.75
Toptan Ticaret. Motorlu Kara Taşıtları ve Motosikletler Hariç	4.835	1.69
Eğitim	4.744	1.66
Atığın Topl. Islahı ve Bertarafı Faal., Madd. Geri Kazanımı	4.483	1.57
İnsan Sağlığı Hizmetleri	4.460	1.56
Makine ve Ekipmanların Kurulumu ve Onarımı	4.277	1.50
Diğer Faaliyet Grupları	44.678	15.62
Toplam	286.068	100.00

Kaynak: TMMOB Makina Mühendisleri Odası, **İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Oda Raporu**, MMO Yayınları, 8. Baskı, 2018, Ankara, s.59

2012 yılı ila 2016 yılı arasında iş kazalarındaki artışların sürekliliği dikkat çekmektedir. Bu artışlar önemli ölçülerde gerçekleşmiştir. artışlar görülmektedir. 2012 yılında 74.871 olarak istatistikleştirilen iş kazası sayısı 2016 yılına gelindiğinde 28668 olmuştur. 4 yıl içinde % 382 oranının artış olduğu görülmektedir.⁽¹¹³⁾

1.4.2. Meslek Hastalıkları

Dünya Sağlık Örgütü' nün sağlık için kullandığı tanım "*sadece hasta veya sakat olmama hali değil, fiziksel, ruhsal ve sosyal açıdan iyi olma hali*" olarak yapılmıştır.⁽¹¹⁴⁾ Güven DSÖ ve UÇÖ çalışmalarına dayandırdığı tanımda meslek hastalıklarını "zararlı bir etkenle bundan etkilenen insan vücudu arasında, çalışan işe özgü bir neden-sonuç, etki-tepki ilişkisinin ortaya konabildiği hastalıklar grubu"⁽¹¹⁵⁾ olarak açıklamaktadır.⁽¹¹⁶⁾ 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun 14. maddesinde meslek hastalıkları "sigortalının çalıştığı veya yaptığı işin niteliğinden dolayı tekrarlanan bir sebeple veya işin yürütüm şartları yüzünden uğradığı geçici veya sürekli hastalık, bedensel veya ruhsal engellilik halleri"⁽¹¹⁷⁾ olarak tanımlanmıştır.

İş Sağlığı ve Güvenliği Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan Meslek Hastalıkları ve İşle İlgili Hastalıklar Tanı Rehberi' nde meslek hastalıklarının için yerel ve uluslararası kaynaklardan derlenen gruplandırmaların yapıldığı listeleme sistemi, genel kabul gören hastalığa neden olan etmen üzerinden hastalığın tanımlandığı kanıt sistemi ve her iki yöntemin birlikte kullanıldığı karma yöntem olmak üzere 3 tip sınıflandırma eğiliminden söz edilmektedir. Dünyada referans kabul edilen meslek hastalıkları listeleri şunlardır:⁽¹¹⁸⁾

- ILO tarafından 2010 yılında hazırlanan Meslek Hastalıkları Listesi
- DSÖ tarafından düzenlenen ICD-10-Meslek Hastalığı Tanı Kodları.
- Ülkeler tarafından muhtelif meslek hastalıkları listeleri

¹¹³ MMO, İş Sağlığı ve Güvenliği Oda Raporu, s.68

¹¹⁴ Çalışma ve Sosyal Güvenlik Eğitim ve Araştırma Merkezi, " Meslek Hastalıkları Raporu 2013", <http://www.casgem.gov.tr/dosyalar/kitap/81/dosya-81-8942.docxs>, (29.03.2019), s.4

¹¹⁵ Güven ve diğerleri, s.11

¹¹⁶ Güven ve diğerleri, s.11

¹¹⁷ 5510 Sayılı Sosyal Sigortalar Ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5510.doc>, (20.02.2019)

¹¹⁸ Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı İş Sağlığı ve Güvenliği Genel Müdürlüğü, "Meslek Hastalıkları ve İşle İlgili Hastalıklar Tanı Rehberi", <http://www.isgip.gov.tr/wp-content/uploads/2018/06/MESLEK-HASTALIKLARI-ve-%C4%B0%C5%9ELE-%C4%B0LG%C4%B0L%C4%B0-HASTALIKLAR-TANI-REHBER%C4%B0.pdf>, (22.02.2019), s.4

Tablo 4 ‘ te Çalışma ve Sosyal Güvenlik Eğitim ve Araştırma Merkezi tarafından yapılan sınıflandırmada kimyasal, fiziksel, biyolojik ve toz kaynaklı etken maddeler veya etkilenen organ ve sistemlerin referans alındığı görülmektedir:

Tablo 6: Meslek hastalıklarının sınıflandırılması

Etkilenen organ ve sistemlere göre	Etken maddeler göre
– Solunum sistemini etkileyen meslek hastalıkları – Sindirim sistemini etkileyen meslek hastalıkları – Hematopoetik sistemi etkileyen meslek hastalıkları – Kas iskelet sistemini etkileyen meslek hastalıkları – Boşaltım sistemini etkileyen hastalıkları – Duyma organı ve işitme sistemini etkileyen meslek hastalıkları – Çoklu organ etkileyen hastalıkları	– Kimyasal nedenli mesleki hastalıklar – Fiziksel nedenli mesleki hastalıklar – Biyolojik nedenli mesleki hastalıklar – Tozlar kaynaklı mesleki hastalıklar

Kaynak: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Eğitim ve Araştırma Merkezi, “ Meslek Hastalıkları Raporu 2013”, <http://www.casgem.gov.tr/dosyalar/kitap/81/dosya-81-8942.docxs>, (29.03.2019), s.14-15.

Bir hastalık meslek hastalığı olarak sınıflandırılacaksa yukarıda yapılan tanımlardan da anlaşılacağı gibi yapılan işle hastalık arasında neden-sonuç ilgisinin kurulması şartına bağlıdır. Bu anlamda meslek hastalıklarının farklı şekillerde sınıflandırıldığı görülmektedir. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Eğitim ve Araştırma Merkezinin 2013 yılında hazırladığı Meslek Hastalıkları Raporu meslek hastalıklarını etkilenen organ ve etken maddeye sınıflandırılabileceğinden bahsetmektedir.⁽¹¹⁹⁾ Yukarıdaki tabloda yer almayan psiko-sosyal nedenli de meslek hastalıkları da bir başka sınıf olarak görülmektedir.^{(120),(121)}

Sosyal Sigortalar Kanunu Sağlık İşlemleri Tüzüğü 7. bölüm 64. maddesinde hastalıklar Kimyasal maddelerle olan meslek hastalıkları “a) Mesleki cilt hastalıkları, b) Pnömonkozlar ve diğer mesleki solunum sistemi hastalıkları, c) Mesleki

¹¹⁹ Çalışma ve Sosyal Güvenlik Eğitim ve Araştırma Merkezi, “ Meslek Hastalıkları Raporu 2013”, <http://www.casgem.gov.tr/dosyalar/kitap/81/dosya-81-8942.docxs>, (29.03.2019), s.14

¹²⁰ Yiğit, s. 47

¹²¹ Ebrar Zeynep İlman, “Türkiye’ de Meslek Hastalıkları”, **Uluslararası Sağlık Yönetimi ve Stratejileri Araştırma Dergisi**, Cilt1, Sayı: 1, 2015, s.26.

bulaşıcı hastalıklar, d) Fizik etkenlerle olan meslek hastalıkları”⁽¹²²⁾ olarak 4 grupta sınıflandırılmıştır:

A grubu 25 sınıfta 67 hastalık, B grubu 2 sınıfta deri kanseri ve diğer deri hastalıklarını, C grubu 6 sınıfta 9 hastalık, D grubu 4 sınıfta 30 hastalık, E grubu ise 7 sınıfta 12 hastalık içermektedir.⁽¹²³⁾

Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Makine Mühendisleri Odasının 2018 yılında düzenlediği rapora göre 2016 yılında sanayi ve madencilik faaliyetlerinin yoğun olarak yürütüldüğü görülen 35 ilde meslek hastalığı sayısı 597 olarak tespit edilmiştir. İstanbul, İzmir, Kocaeli gibi sanayi şehirlerinde sırayla 112, 34, 29, sanayinin görece daha az yoğun olduğu Ankara’ da 30 kişiye meslek hastalığı tanısı konmuştur. Maden faaliyetlerinin yoğun olarak yürütüldüğü Zonguldak’ da ise 87 kişiye meslek hastalığı tanısı konmuştur.⁽¹²⁴⁾ 2017 yılına gelindiğinde Zonguldak, Bartın ve Karabük illerinde meslek hastalığı nedeniyle hayatını kaybeden ve gelir hakkı elde edenlerin sayısı sırasıyla 167, 47 ve 12 olması dikkat çekicidir.⁽¹²⁵⁾

Yine aynı raporda meslek hastalıkları içinde solunum sistemini etkileyen hastalıklarının sayısı 216, sinir sistemini etkileyen hastalıklarının sayısı 22, iskelet ve kas sistemini etkileyen hastalıkların sayısı 21, kulak ve mastoid çıkıntı hastalıkların sayısı 6, kan ve kan yapıcı organ hastalıklar ve immün sistemin bazı bozukluklarının sayısı 5, deri hastalıklarının sayısı 5, malign ve neoplazmaların sayısı 2, göz hastalıklarının sayısı 2, enfeksiyöz ve paraziter hastalıklar ile genitoüriner sistem hastalıklarının sayısı toplamda 2 olarak tespit edilmiştir. , 141 kişide listede olmayan başka bir hastalıkla karşılaşmış 175 kişiye de sigortalılığı bittikten sonra tanı alt gruplarında tanıları belirtilmeyen meslek hastalığı teşhisi konmuştur. ⁽¹²⁶⁾

Tablo 5 incelendiğinde 2012 yılında yürürlüğe giren 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu gereği bildirim yükümlülüğü getirilmesi üzerine 2012 yılından sonra bildirilen iş kazaları ve iş kazası sonucu ölümlerin arttığı görülürken bildirilen meslek hastalıklarının artmasına karşın meslek hastalığı sonucu ölümlerin olmadığı dikkat çekmektedir. Bu noktada konu kanunun getirdiği yükümlülüklerin yüksek

¹²² RG. 22.6.1972, 14223, Sosyal Sigorta Sağlık İşlemleri Tüzüğü, m. 64

¹²³ İlman, s.25

¹²⁴ TMMOB Makina Mühendisleri Odası, **İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Oda Raporu**, MMO Yayınları, 8. Baskı, 2018, Ankara, s.98

¹²⁵ Sosyal Haklar Derneği Emekçi Hakları Çalışma Grubu, “İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Raporu”, 13.12.2018, http://sosyalhaklarderneği.org/wp-content/uploads/2018/12/SHD-%C4%B0%C5%9F%C3%A7i-Sa%C4%9F%C4%B1%C4%9F%C4%B1-ve-%C4%B0%C5%9F-C3%BCvenli%C4%9Fi-Raporu_13.12.2018-2.pdf , (10.02.2019), s.3

¹²⁶ TMMOB Makina Mühendisleri Odası, **İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Oda Raporu**, MMO Yayınları, 8. Baskı, 2018, Ankara, s.99

standartlarda olmasına karşın istenilen sonuçların alınamaması konusunu da tartışmaya açmıştır.

Tablo 7: 2000-2016 yılları arası iş kazası ve meslek hastalıklarına ait istatistikler

Yıllar	İş Kazası sayısı	Meslek Hastalığı Sayısı	İş Kazası Sonucu Ölüm Sayısı	Meslek Hastalığı Sonucu Ölüm Sayısı	İş Kazası ve Meslek Hastalığı Sonucu Toplam Ölüm Sayısı	İş Kazalarının Sıklık Hızı (1 Milyon İş Saatinde)
2000	74847	803	731	6	737	7,36
2001	72367	883	1002	6	1008	5,81
2002	72344	601	872	6	878	5,56
2003	76668	440	810	1	811	5,46
2004	83830	384	841	2	843	5,52
2005	73923	519	1072	24	1096	4,27
2006	79027	574	7592	9	1601	4,03
2007	80602	1208	1043	1	1044	3,61
2008	72963	539	865	1	866	3,10
2009	64316	429	1171	0	1171	2,76
2010	62903	533	1444	10	1454	2,46
2011	69227	688	1563	10	1573	2,45
2012	74871	395	744	1	745	2,43
2013	191389	371	1360	0	1363	5,88
2014	221366	494	1626	0	1626	6,51
2015	241547	510	1252	0	1252	6,77
2016	286547	597	1405	0	1405	7,90

Kaynak: TMMOB Makina Mühendisleri Odası, **İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Oda Raporu**, MMO Yayınları, 8. Baskı, 2018, Ankara, s.105

1.4.3. İşçi Sağlığı ve İş Güvenliğini Etkileyen Faktörler

Sosyal Haklar Derneği Emekçi Hakları Çalışma grubunun 2018 yılında hazırladığı raporda iş sağlığı ve güvenliğini olumsuz etkileyen sebepler şöyle sıralanmaktadır: ⁽¹²⁷⁾

- Teknoloji üreten ülkelerin ucuz iş gücü sebebiyle yoksul ülkelerde gerçekleştirdikleri faaliyetlerinin sağlığa ve çevreye verdiği olumsuz etkiler

¹²⁷ Sosyal Haklar Derneği Emekçi Hakları Çalışma Grubu, "İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Raporu", 13.12.2018, http://sosyalhaklarderneği.org/wp-content/uploads/2018/12/SHD-%C4%B0%C5%9F%C3%A7i-Sa%C4%9Fli%C4%B1%C4%9F%C4%B1-ve-%C4%B0%C5%9F-G%C3%BCvenli%C4%9Fi-Raporu_13.12.2018-2.pdf, (10.02.2019), s.3

- sebebiyle, teknoloji üreten zengin ülkelerdeki çalışanlar ile bağımlı ülkelerdeki çalışanların sağlık ve güvenlik durumlarının eşitsizleşmesi
- Teknolojik keşiflerin olağanüstü hızına paralel olarak tarımsal üretim ve sanayi üretiminde çalışan işçilerin hizmet sektörüne geçmesi sonucu iş kazaları azalırken meslek hastalıklarının artması,
 - Küreselleşme etkisinde bağımsız üreticilerin sonunu getiren kapitalist sistemin işçileşme hızını arttırması
 - Ülkeden ülkeye farklılık göstermekle birlikte güvencesiz işçi çalıştırma eğiliminin artarak devam etmesi sonucu çalışanların haklarının günden güne yok olması
 - Çocuk çalışanların önüne geçilememesi
 - Kadınların çalışanların güvence ve ücretlerinin erkek çalışanlar ile rekabet edemeyecek düzeyde adil olmaması
 - Neo-liberalizmin baskısıyla politikaların baskısıyla hükümetler ve işverenlerin çalışanların örgütsel güçlerini zayıflatan politikalara imza atmaları

1.5. 6331 SAYILI İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ KANUNU

30 Haziran 2012 tarihinde yürürlüğe giren 6331 sayılı İş Sağlığı ve güvenliği Kanunu 5 bölüm 39 maddeden oluşmaktadır. Kanununun 1. Maddesinde amaç “işyerlerinde iş sağlığı ve güvenliğinin sağlanması ve mevcut sağlık ve güvenlik şartlarının iyileştirilmesi için işveren ve çalışanların görev, yetki, sorumluluk, hak ve yükümlülüklerini düzenlemektir”⁽¹²⁸⁾ olarak düzenlenmiştir. Kanunun 2 maddesinde kanun kapsamı şu şekilde ifade edilmiştir.

“1) Bu kanun;kamu ve özel sektöre ait bütün işlere ve işyerlerine, bu işyerlerinin işverenleri ile işveren vekillerine, çırak ve stajyerler de dâhil olmak üzere tüm çalışanlarına faaliyet konularına bakılmaksızın uygulanır anlarına faaliyet konularına bakılmaksızın uygulanır. 2) Ancak aşağıda belirtilen faaliyetler ve kişiler hakkında bu Kanun hükümleri uygulanmaz: 2/a) Fabrika, bakım merkezi, dikimevi ve benzeri işyerlerindeki hariç Türk Silahlı Kuvvetleri, genel kolluk kuvvetleri ve Milli İstihbarat Teşkilatı Müsteşarlığının faaliyetleri, 2/b) Afet ve acil durum birimlerinin müdahale faaliyetleri, 2/ c) Ev hizmetleri., 2/ç) Çalışan istihdam etmeksizin kendi nam ve hesabına mal ve hizmet üretimi yapanlar. d) Hükümlü ve tutuklulara yönelik infaz hizmetleri sırasında, iyileştirme kapsamında yapılan işyurdu, eğitim, güvenlik ve meslek edindirme faaliyetleri.”⁽¹²⁹⁾

¹²⁸ 6331 SK. m.1

¹²⁹ 6331 SK. m .2

Kılıkış'a göre kanun gerekçelerini incelediğinde iş sağlığı ve güvenliğinin sağlanması için gerekli düzenlemeler aşağıdaki gibi sıralanmıştır: ⁽¹³⁰⁾

- Çalışanların ergonomisini iyileştirecek gereklilikler, iş yerindeki teknik donanım ve çevre şartlarının çalışanlara rağmen değil çalışanların katılımıyla sağlanması,
- İş yerinin sağlık ve güvenlik risklerine yönelik tedbirler için çok yönlü yöntemler geliştirmek, gerek duyulduğunda kişisel koruyucuları tedarik etmek
- İşyerine bağlı eklentileri çalışanların sağlık ve güvenliğine cevap verecek şekilde dizayn etmek
- İfa edilen işin özellikleri, iş yerinin fiziki koşulları ve çalışanların değişen beden ve ruh halleri ihmal edilmeksizin ortaya konacak tedbirlerin çalışanlara uygun olmasını sağlamak,
- Çalışanların taşınması için bu maksatla tasarlanmış taşıtlar kullanmak,
- Monotonluğa yenik düşmemek, yalnızlaşma hissinin önüne geçmek ve stres algılarını düşürmek için çalışanların birbirleriyle yüksek iletişim kurmalarını sağlamak

Bu sıralamada yapılacak düzenlemelerde vurgunun çalışanın korunmasına dönük olduğu görülmektedir. Ancak ILO 155 Sayılı Sözleşme ve 164 Sayılı Tavsiye Kararı göz önüne alındığında iş sağlığı ve güvenliğinin gerekçeleri 4. ve 5. maddelerde “işin maddi unsurlarını kontrol etme , çalışma ortamını işçilerin fiziksel ve zihinsel kapasitelerine uyarlama, ilgili kişilerin eğitimi, iletişim ve iş birliği ve işçilerin ve temsilcilerinin disiplin cezalarından korunması”⁽¹³¹⁾ şeklinde belirtilmiştir.

Bu bağlamda gerekçeler incelendiğinde çalışanın iş kazaları ve meslek hastalıklarına karşı korunmasının yanında işin maddi unsurlarının kontrolü makine/teçhizat kaynaklı tehlikeli durumların önüne geçerek makine /teçhizat kullanımında da kayba uğranmaması ve dolayısıyla işletme faaliyetlerinde devamlılığın sürdürülerek üretimde verimliliğin sağlanmasının da amaçlandığı görülmektedir. Amaçlanan tüm iş sağlığı ve güvenliğinin faaliyetlerinin başarılı bir şekilde uygulanması için kanun işveren, çalışan ve devlete ait yükümlülükler getirmektedir.

¹³⁰ Kılıkış, s 23

¹³¹ Çalışma ve Sosyal Güvenlik Eğitim ve Araştırma Merkezi, **İş Sağlığı Ve Güvenliği Ilo Standartları Sağlıklı ve Güvenli Bir Çalışma Ortamının Geliştirilmesi**, ÇASGEM Yayınları, Ankara, 2018, s. 28

1.5.1. 6331 Sayılı İSG Kanunu Kapsamında İşveren Yükümlülükleri

İş sağlığı ve güvenliğinin başarılı bir şekilde uygulanması için kanun işverene ait yükümlülükler getirmektedir. Kanun kapsamında işveren yükümlülükleri aşağıda belirtildiği gibi sınıflandırmak mümkündür: ^{(132),(133)}

- İSG Kapsamında işverenin genel yükümlülükleri
- İşverenin Risk değerlendirmesi yapma kontrolü, ölçümü ve araştırması
- İşverenin İSG hizmetlerinin sunumuna ilişkin yükümlülükleri
- Acil durum yükümlülükleri
- İşverenin iş kazaları ve meslek hastalıklarını bildirme yükümlülüğü
- İşverenin çalışanlarına yönelik yükümlülükleri:
 - Çalışanların periyodik sağlık kontrollerinin izlenmesi
 - Çalışanların eğitimi ve bilgilendirilmesi
 - İSG konularında çalışanların teklif sunmak, görüş belirtmek yoluyla katılımcı olmasının sağlanması yükümlülüğü

1.5.1.1. İşverenin Genel Yükümlülükleri

Kanun işveren ve işgörenin görev, yetki ve yükümlülüklerini ikinci bölümde düzenlemiştir. 4. Madde kapsamında işverenin iş sağlığı ve güvenliği sağlamakla ilgili genel yükümlülükleri aşağıdaki ifadelerle belirtilmiştir:

“a) Mesleki risklerin önlenmesi, eğitim ve bilgi verilmesi dâhil her türlü tedbirin alınması, organizasyonun yapılması, gerekli araç ve gereçlerin sağlanması, sağlık ve güvenlik tedbirlerinin değişen şartlara uygun hale getirilmesi ve mevcut durumun iyileştirilmesi için çalışmalar yapar, b) İşyerinde alınan iş sağlığı ve güvenliği tedbirlerine uyulup uyulmadığını izler, denetler ve uygunsuzlukların giderilmesini sağlar, c) Risk değerlendirmesi yapar veya yaptırır, ç) Çalışana görev verirken, çalışanın sağlık ve güvenlik yönünden işe uygunluğunu göz önüne alır, d) Yeterli bilgi ve talimat verilenler dışındaki çalışanların hayati ve özel tehlike bulunan yerlere girmemesi için gerekli tedbirleri alır.”⁽¹³⁴⁾

¹³² Cem Baloğlu, “ İşverenlerin İş Sağlığı Ve Güvenliği Yükümlülükleri Ve Aykırılığın İş İlişkisine Etkisi”,<http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/ViewPDF-isverenlerin-is-sagligi-ve-guvenligi-yukumlulukleri-ve-aykirligin-is-iliskisine-etkisi-1482> , (06.04.2019), ss. 299-301

¹³³ Selahattin EROL, “İş Sağlığı Ve Güvenliği Konusunda İşveren, Çalışan ve Devletin Rolü”,<https://dergipark.org.tr/download/article-file/371614>, (10.05.2019), ss.125-130

¹³⁴ 6331 SK. m.4.

1.5.1.2. İşverenin Risk Değerlendirmesi Yükümlülüğü

İşverenin çalışanları iş kazaları ve meslek hastalıkları karşısında koruma yükümlülüğünü yerine getirirken konuya ilişkin risklerin öngörülmesi ve bu risklerden kaçınmak için önleyici tedbirleri almasına dair yükümlülükleri kanunun 5. Maddesinde şu şekilde sıralanmıştır:

“a) Risklerden kaçınmak, b) Kaçınılması mümkün olmayan riskleri analiz etmek, c) Risklerle kaynağında mücadele etmek., ç) İşin kişilere uygun hale getirilmesi için işyerlerinin tasarımı ile iş ekipmanı, çalışma şekli ve üretim metotlarının seçiminde özen göstermek, özellikle tekdüze çalışma ve üretim temposunun sağlık ve güvenliğe olumsuz etkilerini önlemek, önlenemiyor ise en aza indirmek, d) Teknik gelişmelere uyum sağlamak, e) Tehlikeli olanı, tehlikesiz veya daha az tehlikeli olanla değiştirmek, f) Teknoloji, iş organizasyonu, çalışma şartları, sosyal ilişkiler ve çalışma ortamı ile ilgili faktörlerin etkilerini kapsayan tutarlı ve genel bir önleme politikası geliştirmek, g) Toplu korunma tedbirlerine, kişisel korunma tedbirlerine göre öncelik vermek, h) Çalışanlara uygun talimatlar vermek.”⁽¹³⁵⁾

Kanunun 10. Maddesinde yukarıda belirtilen tedbirlerin çalışma ortamında mevcut ya da haricinden kaynaklanacak riskli durum ve tehlikelere dönük olarak analiz edilerek şiddetinin ölçümlenecek şekilde değerlendirilmesi ve önleyici tedbirlerinin ortaya konmasını amaçlayan bir risk değerlendirmesi dokümanı hazırlanması gerekliliğini düzenler. Bu dokümanları hazırlayacak ekibin nasıl oluşturulacağı ‘İş Sağlığı ve Güvenliği Risk Değerlendirmesi Yönetmeliği’ nin 6. maddesinde şöyle ortaya konmuştur:

“1) Risk değerlendirmesi, işverenin oluşturduğu bir ekip tarafından gerçekleştirilir. Risk değerlendirmesi ekibi aşağıdakilerden oluşur, 1/a) İşveren veya işveren vekili, 1/b) İşyerinde sağlık ve güvenlik hizmetini yürüten iş güvenliği uzmanları ile işyeri hekimleri, 1/c) İşyerindeki çalışan temsilcileri, 1/ç) İşyerindeki destek elemanları, 1/d) İşyerindeki bütün birimleri temsil edecek şekilde belirlenen ve işyerinde yürütülen çalışmalar, mevcut veya muhtemel tehlike kaynakları ile riskler konusunda bilgi sahibi çalışanlar, 2) İşveren, ihtiyaç duyulduğunda bu ekibe destek olmak üzere işyeri dışındaki kişi ve kuruluşlardan hizmet alabilir, 3) Risk değerlendirmesi çalışmalarının koordinasyonu işveren veya işveren tarafından ekip içinden görevlendirilen bir kişi tarafından da sağlanabilir, 4) İşveren, risk değerlendirmesi çalışmalarında görevlendirilen kişi veya kişilerin görevlerini yerine getirmeleri amacıyla araç, gereç, mekân ve zaman gibi gerekli bütün ihtiyaçlarını karşılar, görevlerini yürütmeleri sebebiyle hak ve yetkilerini kısıtlayamaz, 5) Risk değerlendirmesi çalışmalarında görevlendirilen kişi veya kişiler işveren tarafından sağlanan bilgi ve belgeleri korur ve gizli tutar.”⁽¹³⁶⁾

¹³⁵ 6331 SK. m.5.

¹³⁶ RG. 29.12.2012, 28512, İş Sağlığı ve Güvenliği Risk Değerlendirmesi Yönetmeliği, m.6.

Risk değerlendirmesi yaparken kanunun 10. maddesinin 1. fıkrasında ifade edildiği haliyle; “a) Belirli risklerden etkilenecek çalışanların durumu, b) Kullanılacak iş ekipmanı ile kimyasal madde ve müstahzarların seçimi, c) İşyerinin tertip ve düzeni, ) Genç, yaşlı, engelli, gebe veya emziren çalışanlar gibi özel politika gerektiren gruplar ile kadın çalışanların durumu”⁽¹³⁷⁾ hususlarına dikkat edilmelidir.

Risk değerlendirmesi neticesinde riskin ortadan kaldırılması bu mümkün değilse kabul edilebilir düzeye çekilmesi için tehlikenin kendisi ya da sebep olan durumun bertaraf edilmesi, tehlikeli olanın, tehlikesiz hale getirilmesi ya da tehlikesi daha düşük bir başka durumla değiştirilmesi ve riskin çıkış noktasında önüne geçilmesi gerekmektedir. Belirlenen bu tedbirler neticesinde, işlemi gerçekleştirecek çalışan ya da departman, sorumlu kişi ya da departman, işin başlangıç ve sona erme tarihi gibi bilgilerin yer aldığı planlar hazırlanır. Planlar izlenerek düzeltici faaliyetler geliştirilir, toplu koruma önlemleri ve kişisel koruyucu donanımlar sağlanarak yeniden risk seviyesinin kabul edilebilir seviyeye çekilip çekilmediği kontrol edilir. Tüm bu plan ve faaliyetler işveren tarafından uygulamaya konulur.⁽¹³⁸⁾

1.5.1.3. İşverenin İSG Hizmetlerinin Sunumuna İlişkin Yükümlülükleri

Kanunun 6. Maddesinde işverene çalışanları arasında İSG uzmanı, işyeri hekimi, en fazla on kişi çalıştıran tehlike sınıfı çok tehlikeli olan işyerlerinde diğer sağlık personeli bulundurma yükümlülüğü getirilmiştir.

İş güvenliği uzmanı, İş Güvenliği Uzmanlarının Görev, Yetki, Sorumluluk ve Eğitimleri Hakkında Yönetmelik kapsamında ifade edildiği haliyle; “İş sağlığı ve güvenliği alanında görev yapmak üzere Bakanlıkça yetkilendirilmiş, iş güvenliği uzmanlığı belgesine sahip, Bakanlık ve ilgili kuruluşlarında çalışma hayatını denetleyen müfettişler ile mühendislik veya mimarlık eğitimi veren fakültelerin mezunları ile teknik elemanı”⁽¹³⁹⁾ olarak tanımlanmıştır. İSG uzmanları hizmet verdikleri işyerinin faaliyet alanına göre belirlenen tehlike sınıfına uygun belgeye sahip olmak zorundadır. Az tehlikeli sınıfta hizmet verecek iş güvenliği uzmanı A, B veya C sınıfı belge ile tehlikeli sınıfta hizmet verecek iş güvenliği uzmanları A veya B sınıfı belge ile, çok tehlikeli sınıfta hizmet verecek iş güvenliği uzmanının ise A sınıfı belge ile çalışabilirler.

¹³⁷ 6331 SK m.10

¹³⁸ RG. 29.12.2012, 28512, İş Sağlığı ve Güvenliği Risk Değerlendirmesi Yönetmeliği, m.10.

¹⁴⁵ RG. 29.12.2012, 28512 , İş Güvenliği Uzmanlarının Görev, Yetki, Sorumluluk ve Eğitimleri Hakkında Yönetmelik, m. 4/f

İş Güvenliği Uzmanlarının Görev, Yetki, Sorumluluk ve Eğitimleri Hakkında Yönetmelik 12 maddesinde tehlike sınıflarına göre iş sağlığı güvenliği uzmanlarının çalışma sürelerini belirlemiştir. Az tehlikeli sınıfta görev yapan iş güvenliği uzmanının bir çalışan için ayda 10 dakikadan az olmayacak şekilde, tehlikeli sınıfta görev alan İSG uzmanının bir çalışan için ayda 20 dakikadan az olmayacak şekilde, çok tehlikeli sınıfta görev alan İSG uzmanının ise bir çalışan için ayda 40 dakikadan az olmayacak şekilde belirlenmiştir. Bununla birlikte işverenin iş yerinin tehlike sınıfına göre tam zamanlı iş güvenliği çalıştırmasını gerektiren hallerde aynı maddenin 2,3 ve 4. fıkrasında şu şekilde belirtilmiştir:

"2) Az tehlikeli sınıfta yer alan (Değişik ibare:RG-30/4/2015-29342) 1000 ve daha fazla çalışanı olan işyerlerinde her (Değişik ibare:RG-30/4/2015-29342) 1000 çalışan için tam gün çalışacak en az bir iş güvenliği uzmanı görevlendirilir. Çalışan sayısının (Değişik ibare:RG-30/4/2015-29342) 1000 sayısının tam katlarından fazla olması durumunda geriye kalan çalışan sayısı göz önünde bulundurularak birinci fıkrada belirtilen kriterlere uygun yeteri kadar iş güvenliği uzmanı ek olarak görevlendirilir, 3) Tehlikeli sınıfta yer alan (Değişik ibare:RG-30/4/2015-29342) 500 ve daha fazla çalışanı olan işyerlerinde her (Değişik ibare:RG-30/4/2015-29342) 500 çalışan için tam gün çalışacak en az bir iş güvenliği uzmanı görevlendirilir. Çalışan sayısının (Değişik ibare:RG-30/4/2015-29342) 500 sayısının tam katlarından fazla olması durumunda geriye kalan çalışan sayısı göz önünde bulundurularak birinci fıkrada belirtilen kriterlere uygun yeteri kadar iş güvenliği uzmanı ek olarak görevlendirilir, 4) Çok tehlikeli sınıfta yer alan (Değişik ibare:RG-30/4/2015-29342) 250 ve daha fazla çalışanı olan işyerlerinde her (Değişik ibare:RG-30/4/2015-29342) 250 çalışan için tam gün çalışacak en az bir iş güvenliği uzmanı görevlendirilir. Çalışan sayısının (Değişik ibare:RG-30/4/2015-29342) 250 sayısının tam katlarından fazla olması durumunda geriye kalan çalışan sayısı göz önünde bulundurularak birinci fıkrada belirtilen kriterlere uygun yeteri kadar iş güvenliği uzmanı ek olarak görevlendirilir."⁽¹⁴⁰⁾

İşyeri hekimi ise 6331 sayılı İSG Kanununda "iş sağlığı ve güvenliği alanında görev yapmak üzere bakanlıkça yetkilendirilmiş, işyeri hekimliği belgesine sahip hekim"⁽¹⁴¹⁾ olarak ifade edilmektedir. İşyeri Hekimi ve Diğer Sağlık Personelinin Görev, Yetki, Sorumluluk ve Eğitimleri Hakkında Yönetmelik 8. Maddesine göre işyeri hekimi olmak için gerekli eğitime katılarak bakanlık tarafından düzenlenecek veya yaptırılacak imtihanda başarılı kabul edilen hekimler, bu alanda bilim uzmanı olup bakanlık tarafından düzenlenecek veya yaptırılacak imtihanda başarılı kabul edilen hekimler ile bilim doktorasını İSG üzerine yapmış diploma sahibi hekimlikler ve İSG alanında sekiz yıldan az olmamak koşuluyla çalışmış müfettişler, doktorlar ve genel müdürlere talep etmeleri üzerine işyeri hekimi belgesi düzenlenir.

¹⁴⁰ RG. 29.12.2012, 28512 , İş Güvenliği Uzmanlarının Görev, Yetki, Sorumluluk Ve Eğitimleri Hakkında Yönetmelik, m. 12

¹⁴¹ 6331 SK. m. 3

İşyeri Hekimi ve Diğer Sağlık Personelinin Görev, Yetki, Sorumluluk ve Eğitimleri Hakkında Yönetmelik 12. maddesinde tehlike sınıflarına göre iş sağlığı güvenliği uzmanlarının çalışma sürelerini belirlemiştir. İş yeri hekiminin tehlike sınıfı az tehlikeli kabul edilen iş yerlerinde, bir çalışan için ayda 5 dakikadan az olmamak koşuluyla, tehlike sınıfı tehlikeli kabul edilen iş yerlerinde bir çalışan için ayda 10 dakikadan az olmamak koşuluyla ve tehlike sınıfı çok tehlikeli kabul edilen iş yerlerinde, bir çalışan için ayda 15 dakikadan az olmamak koşuluyla çalışma zorunluluğu vardır. Bununla birlikte işverenin iş yerinin tehlike sınıfına göre tam zamanlı iş güvenliği çalıştırmasını gerektiren hallerde aynı maddenin 2,3 ve 4. fıkralarında şu şekilde belirtilmiştir:

“2) Az tehlikeli sınıfta yer alan 2000 ve daha fazla çalışanı olan işyerlerinde her 2000 çalışan için tam gün çalışacak en az bir işyeri hekimi görevlendirilir. Çalışan sayısının 2000 sayısının tam katlarından fazla olması durumunda geriye kalan çalışan sayısı göz önünde bulundurularak birinci fıkrada belirtilen kriterlere uygun yeteri kadar işyeri hekimi ek olarak görevlendirilir, 3) Tehlikeli sınıfta yer alan (Değişik ibare:RG-18/12/2014-29209) 1000 ve daha fazla çalışanı olan işyerlerinde her (Değişik ibare:RG-18/12/2014-29209) 1000 çalışan için tam gün çalışacak en az bir işyeri hekimi görevlendirilir. Çalışan sayısının (Değişik ibare:RG-18/12/2014-29209) 1000 sayısının tam katlarından fazla olması durumunda geriye kalan çalışan sayısı göz önünde bulundurularak birinci fıkrada belirtilen kriterlere uygun yeteri kadar işyeri hekimi ek olarak görevlendirilir, 4) Çok tehlikeli sınıfta yer alan (Değişik ibare:RG-18/12/2014-29209) 750 ve daha fazla çalışanı olan işyerlerinde her (Değişik ibare:RG-18/12/2014-29209) 750 çalışan için tam gün çalışacak en az bir işyeri hekimi görevlendirilir. Çalışan sayısının (Değişik ibare:RG-18/12/2014-29209) 750 sayısının tam katlarından fazla olması durumunda geriye kalan çalışan sayısı göz önünde bulundurularak birinci fıkrada belirtilen kriterlere uygun yeteri kadar işyeri hekimi ek olarak görevlendirilir.”⁽¹⁴²⁾

Çalışanlar arasında bu yeterlilik belgelerine sahip çalışan tarafından bu görev yerine getirilebileceği gibi işyerlerine İSG hizmetlerini sunmak üzere kurulan gerekli donanım ve personele sahip Ortak Sağlık ve Güvenlik Birimi tarafından da gerçekleştirilebilir. ⁽¹⁴³⁾ Önceki mevzuatta yer alan kamu iş yerleri ve 50 kişi altında çalışanı olan iş yerlerinde İSG uzmanı, iş hekimi ve diğer sağlık çalışanları bulundurmama zorunluluğu kademeli bir geçiş ile kaldırılmıştır. Günümüzde kamu kurumları ile 50 çalışanın altında çalışanı olan tehlike sınıfı az tehlikeli kabul edilen iş yerleri için İSG uzmanı ve iş hekimi bulundurma zorunluluğu 1 Temmuz 2020 tarihine ertelenmiştir

¹⁴² RG. 20.07.2013, 28713, İşyeri Hekimi ve Diğer Sağlık Personelinin Görev, Yetki, Sorumluluk ve Eğitimleri Hakkında Yönetmelik, m.12

¹⁴³ RG. 29.12.2012, 28512, İş Sağlığı ve Güvenliği Hizmetleri Yönetmeliği, m.5.

6331 sayılı ISG Kanunu 8. maddenin 2. fıkrasında işverene güncel mevzuat kapsamında iş yerine ait teknik hususlar ve çalışma ortamında yapılan değerlendirmeler neticesinde öngörülen risklerin ve meslek hastalıklarının sebeplerinin bertaraf edilmesi yönünde iş verene danışmanlık ve rehberlik eden iş güvenliği uzmanı ve iş yeri hekimi tespitlerini iş verene yazılı olarak bildirir. Eksikliklerin iş veren tarafından giderilmemesi halinde durumu bakanlık bünyesinde yer alan yetkili bölüm, sendika temsilcisine ya da çalışan temsilcisine bildirilir.

Bu eksikliklerin ve giderilmesi ve önlemlerin alınması kanun kapsamında işverenin yükümlülüğü olarak düzenlenmiştir.

1.5.1.4. İşverenin Acil Durum Yükümlülükleri

6331 Sayılı ISG Kanunun 11. ve 12. Maddelerinde acil durum planları, yangınla mücadele ve ilk yardım ve tahliye konusunda iş veren yükümlülüklerini düzenlemektedir. 11. maddede işverene, işyerinin tamamı veya bir kısmında olması muhtemel acil durumlar için önleyici tedbir, önlenemeyen acil durumlar karşısında ortaya çıkan durumun yıkıcı etkilerini asgariye indirmek üzere sınırlayıcı tedbirler alma yükümlülüğü getirmiştir. İşveren karşılaşılabilecek olası acil durumlara karşı ölçüm ve değerlendirmeler yaparak acil durum planı oluşturur ve bu planların uygulanmasını gerektiren hallerde aşağıda maddenin c fıkrasında düzenlendiği haliyle belirtilmiş faaliyetleri gerçekleştirir:

“İşyerinin büyüklüğü ve taşıdığı özel tehlikeler, yapılan işin niteliği, çalışan sayısı ile işyerinde bulunan diğer kişileri dikkate alarak; önleme, koruma, tahliye, yangınla mücadele, ilk yardım ve benzeri konularda uygun donanımına sahip ve bu konularda eğitilmiş yeterli sayıda kişiyi görevlendirir, araç ve gereçleri sağlayarak eğitim ve tatbikatları yaptırır ve ekiplerin her zaman hazır bulunmalarını sağlar”.⁽¹⁴⁴⁾

Ayrıca uzmanlık gerektiren ilk yardım, acil tıbbi müdahale, kurtarma ve yangınla mücadele konularında uzman kuruluşlardan yardım sağlanması hususu da bu kanunla işveren yükümlülüğü olarak düzenlenmiştir.

İşyerlerinde Acil Durumlar Hakkında Yönetmelik acil durumlar ile karşılaşılması halinde görev alacakların belirlenmesi konusundaki hususları düzenlediği 11. maddesinde arama, kurtarma faaliyetlerinde, tahliye gerektiren durumlarda ve yangınla mücadelede, tehlike sınıfı çok tehlikeli kabul edilen

¹⁴⁴ 6331 SK. m. 11

işyerlerinde acil duruma uygun donatılmış en fazla 30 çalışan ve özel eğitime tutulmuş az 1 çalışanı, tehlike sınıfı tehlikeli kabul edilen işyerlerinde acil duruma uygun donatılmış en fazla 40 çalışan ve özel eğitime tutulmuş az 1 çalışanı ve tehlike sınıfı az tehlikeli kabul edilen işyerlerinde acil duruma uygun donatılmış en fazla 50 çalışan ve özel eğitime tutulmuş az 1 çalışanı destek elemanı olarak görevlendirir. 10 kişinin altında çalışanı olan ve tehlike sınıfı az tehlikeli kabul edilen işyerlerinde bu iş için bir kişi görevlendirilecektir. Eğer çalışan sayısı bu rakamların üzerindeyse, tehlike sınıfına göre çok tehlikeli sınıf için her 30 çalışan, tehlikeli sınıf için her 40 ve az tehlikeli sınıf için her 50 çalışan için bir tane ilave destek elemanı bulundurulacaktır. ⁽¹⁴⁵⁾

Kanunun 12. maddesinde işverenin önlenemeyen bir tehlike karşısında tahliye yükümlülüğüne göre işveren çalışanlara güvenli bir yere gitmek üzere önceden işi bırakma talimatı verir ve durum kontrol altına alınmadıkça işe başlamalarını talep edemez. Çalışanların meydana gelen tehlikeli durumlarda amirlerine verememeleri halinde bilgi ve teknik donanımları dahilinde tehlikeye müdahale etmeleri hususunda işveren imkan sağlar ve bu müdahale sonucu ihmali olmadıkça çalışanı sorumlu tutmaz. ⁽¹⁴⁶⁾

1.5.1.5. İşverenin İş Kazaları Ve Meslek Hastalıklarını Bildirme Yükümlülüğü

6331 sayılı ISG Kanunun 14 . maddesi işyerinde meydana gelen ölümlü ya da ölümsüz tüm iş kazaları ile meslek hastalıklarının tespiti halinde iş verene tüm bunları kayıt altına alma, değerlendirme ve rapor düzenleme yükümlülüğü getirmiştir. Çalışanların zarar görmediği ancak işyeri ekipmanlarının zarar görmesi ile sonuçlanan kazalarda olası yaralanma ve ekipmanları zararları yine işveren tarafından değerlendirilip rapor haline getirilecektir. Kanunda işverenin bildirim yapacağı kurum Sosyal Güvenlik Kurumu olarak düzenlenmiştir. İşveren iş kazalarını kazanın meydana geldiği andan itibaren takip eden üç iş günü içinde, meslek hastalıklarını ise sağlık hizmeti sunucuları veya işyeri hekiminin kendisine bildirdiği andan başlamak koşuluyla takip eden üç iş günü içinde SGK' na bildirmek zorundadır. ⁽¹⁴⁷⁾

¹⁴⁵ RG. 18.06.2013, 28681, İşyerlerinde Acil Durumlar Hakkında Yönetmelik, m.11

¹⁴⁶ 6331 SK. m. 12

¹⁴⁷ 6331 SK. m. 14

1.5.1.6. İşverenin Çalışanlarına Yönelik Yükümlülükleri

a. Çalışanların Periyodik Sağlık Kontrollerini İzlenmesi

6331 sayılı kanunun 15. maddesi işverene, çalışanların sağlık durumlarını işe girişlerde başlamak üzere iş değişikliği ve/veya iş kazası ya da meslek hastalığı neticesinde belli bir süre çalışmaması gibi durumları göz önünde bulundurarak düzenli aralıklarla kontrol ettirme yükümlülüğü getirilmiştir. Kontrol periyotları kanunda belirtildiği haliyle, “işin devamı süresince, çalışanın ve işin niteliği ile işyerinin tehlike sınıfına göre Bakanlıkça belirlenen düzenli aralıklarla”⁽¹⁴⁸⁾ gerçekleştirilecektir. Bununla birlikte tehlikeli ve çok tehlikeli sınıfta yer alan işletmelerde çalışanlar işyeri hekiminden rapor almadan işe başlayamazlar. Ancak 50’den az çalışanı olan ve tehlike sınıfı az tehlikeli işyerlerinde çalışacak çalışanlar için İSG Genel Müdürlüğü tarafından görevlendirilmiş kamu kurum ya da kuruluşları ya da aile hekimlerinden alabilme kolaylığı sağlanmıştır. ⁽¹⁴⁹⁾

b. Çalışanların Eğitimi ve Bilgilendirilmesi

6331 sayılı kanunun 16. maddesinde işveren çalışanları işyerinde karşılaşılabilecek sağlık ve güvenlik riskleri, özellikle kanunun 12 maddesinde belirtildiği haliyle tahliye talimatı gerektirecek tehlikeler, koruyucu önlemler, yasa tarafından düzenlenmiş hak ve yükümlülükler, ilk yardım gerektiren olaylar, olağanın dışında seyreden haller, doğal afetler, yangın söndürme faaliyetleri ve tahliye gerektiren acil durumlarda görevlendirilen kişiler konusunda bilgilendirmekle yükümlüdür. İşletmesinde çalışmak için alt yüklenici olarak kendi işyerine gelen çalışanların da yukarıdaki hususlarda bilgilendirilmesi işveren tarafından yerine getirilmek zorundadır. Ayrıca çalışan temsilcilerinin risk değerlendirmesi, İSG tedbirleri, yapılan ölçümler, değerlendirilen analizler, gerçekleştirilen teknik kontroller, tutulan kayıtlar, düzenlenen raporlar ve teftişlerden çıkarılan sonuçlara ulaşabilme imkanı yine işveren tarafından sağlanacaktır.

Periyodik sağlık kontrollerinin sağlanması yükümlülüğünde yer alan hususlar benzer bir biçimde çalışanların eğitimleri konusunda da düzenlenmiştir. Kanunun 17. maddesi çalışanların işe girişlerde işe başlamadan önce işveren tarafından eğitime

¹⁴⁸ 6331 SK. m. 15

¹⁴⁹ 6331 SK. m. 15

tabi tutulması, ayrıca iş veya çalışma yeri değişikliğinde, çalışılan ekipmanların farklı bir ekipmanla ya da daha üstün niteliklerde özellikleri olan yenileri ile değiştirilmesi halinde ve işyerinde değişen ya da daha önce öngörülemeyen yeni riskler ortaya çıktığında eğitimlerin işveren tarafından tekrarlanması konusunu düzenlemektedir. Eğitimlerin düzenlenme sıklığı tehlike sınıfı çok tehlikeli kabul edilen işyerlerinde yılda asgari bir kez, tehlike sınıfı tehlikeli kabul edilen işyerlerinde üç yılda asgari bir kez ve tehlikeli sınıfı az tehlikeli kabul edilen işyerlerinde iki yılda asgari bir kez olarak düzenlenmiştir. İş kazası ya da meslek hastalığı neticesinde belli bir süre çalışmayan işgörenlere işe dönmeye kazanın veya meslek hastalığının sebepleri, korunma yolları ve güvenli çalışma yöntemleri ile ilgili ilave eğitim verilir. Yukarıda belirtilen durumlar dışında işten uzak kalma aralığı altı ayı geçmiş çalışanlara ise bilgi yenileme eğitimi verilir.⁽¹⁵⁰⁾ Kanun ayrıca tehlike sınıfı tehlikeli ve çok tehlikeli kabul edilen işyerlerinde çalışanlarda işe başlamak için yukarıda belirtilen eğitimlerin alındıklarına dair eğitim belgesi aranacağı hususunu getirmiştir. ⁽¹⁵¹⁾

c. İSG Konularında Çalışanların Teklif Sunmak, Görüş Belirtmek Yoluyla Katılımcı Olmasının Sağlanması Yükümlülüğü

Kanun 18. Maddesi işverene çalışma ortamına ait iş sağlığı ve güvenliği şartlarının çalışanlara etkisi ve mevcut şartların iyileştirilmesi konusunda çalışan veya çalışan temsilcileri aracılığıyla çalışanların görüşlerinin alınması, teklif getirilmesi ve katılımcı olma imkanının sağlanması yükümlülüğünü getirmiştir. Kanunun 20. maddesinde 1. fıkrasında bir işletmede tehlike kaynağının yok edilmesi, tehlikeden kaynaklanan riskin azaltılması konularında işverene gerekli önlemlerin sağlanması için teklif götürme hakkına sahip olan çalışan temsilcisi sayılarının ne kadar olacağı aşağıdaki gibi düzenlenmiştir:

“a) 2 ile 50 arasında çalışanı bulunan işyerlerinde 1, b) 51 ile 100 arasında çalışanı bulunan işyerlerinde 2, c) 101 ile 500 arasında çalışanı bulunan işyerlerinde 3, ç) 501 ile 1000 arasında çalışanı bulunan işyerlerinde 4, d) 1001 ile 2000 arasında çalışanı bulunan işyerlerinde 5, e) 2001 ve üzeri çalışanı bulunan işyerlerinde 6.”⁽¹⁵²⁾

¹⁵⁰ RG. 15.05.2013, 28648, Çalışanların İş Sağlığı Ve Güvenliği Eğitimlerinin Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik , m.6.

¹⁵¹ 6331 SK. m. 17

¹⁵² 6331 SK. m. 20

1.5.2. 6331 Sayılı İSG Kanunu Kapsamında Çalışan Yükümlülükleri

6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu genel hatları ile işyerlerinde iş sağlığı ve güvenliğinin sağlanması hususunda düzenlediği yükümlülüklerin ağırlıklı olarak işverene yönelik olduğu görülmektedir. Ancak çalışma ortamının çalışan için uygun hale getirilmesi iş kazaları ve meslek hastalıklarını önüne geçilmesinde tek başına yeterli değildir. İşveren tarafından alınan tüm tedbirlere rağmen çalışanların tutum ve davranışlarının çalışma ortamının sağlık ve güvenliğini tehdit etmemesi için kanun 19. maddesinde çalışanları aldıkları İSG eğitimi ve işveren tarafından verilen talimatlara uygun olarak bireysel tutum ve davranışlarının veya yerine getirdikleri işten etkilenen işyerindeki diğer işgörenlerin sağlık ve güvenliklerini tehlikeye sokmamakla yükümlü tutmuştur. İşveren tarafından verilen eğitim ve talimatlar doğrultusunda yükümlülükleri 19. maddenin 2. fıkrasında aşağıda verildiği haliyle düzenlemiştir:

“a) İşyerindeki makine, cihaz, araç, gereç, tehlikeli madde, taşıma ekipmanı ve diğer üretim araçlarını kurallara uygun şekilde kullanmak, bunların güvenlik donanımlarını doğru olarak kullanmak, keyfi olarak çıkarmamak ve değiştirmemek, b) Kendilerine sağlanan kişisel koruyucu donanımı doğru kullanmak ve korumak, c) İşyerindeki makine, cihaz, araç, gereç, tesis ve binalarda sağlık ve güvenlik yönünden ciddi ve yakın bir tehlike ile karşılaştıklarında ve koruma tedbirlerinde bir eksiklik gördüklerinde, işverene veya çalışan temsilcisine derhal haber vermek, ç) Teftişe yetkili makam tarafından işyerinde tespit edilen noksanlık ve mevzuata aykırılıkların giderilmesi konusunda, işveren ve çalışan temsilcisi ile iş birliği yapmak, d) Kendi görev alanında, iş sağlığı ve güvenliğinin sağlanması için işveren ve çalışan temsilcisi ile iş birliği yapmak.”⁽¹⁵³⁾

¹⁵³ 6331 SK. m. 19

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MARİNALARDA İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ UYGULAMALARI

1.1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE ARAŞTIRMA SORUSU

30 Haziran 2012 tarihinde yürürlüğe giren 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu çalışanları sağlık ve güvenliklerinin tesis edilmesi ve halihazırdaki şartlarının daha iyi bir noktaya taşınması için gerek işveren gerekse işgörenlerin hak ve yükümlülüklerini düzenlemektir. Kanun ile bitlikte işyerlerine tehlike sınıfı ve çalışan sayısına göre kanunun yükümlülüklerini yerine getirmek için kademeli bir geçiş süresi tanınmıştır. Bu kapsamda çalışan sayısı 50'den ve tehlike sınıfı az tehlikeli kabul edilen işyerleri ve kamu kurumları için uygulama tarihi kanunun yürürlük tarihinden 2 yıl sonra (01 Temmuz 2014) iken bu zorunluluk daha sonra 1 Temmuz 2020 tarihine ertelenmiştir.

26 Aralık 2012 tarihinde 28509 sayılı Resmi Gazete' de yayınlanan İş Sağlığı ve Güvenliğine İlişkin İşyeri Tehlike Sınıfları Tebliğinin 2. maddesinde tehlike sınıfının belirlenmesinde işyerinin asıl faaliyet alanına ait tehlike sınıfının dikkate alındığı düzenlenmektedir. Mevzuatımızda marinalar deniz Turizm Yönetmeliğinde değerlendirilmektedir. İş Sağlığı ve Güvenliğine İlişkin İşyeri Tehlike Sınıfları Tebliğinin birinci ekinde **93.29.07 Nace Kodu** ile marina ve benzeri dinlence amaçlı ulaştırma tesislerinin işletilmesi **az tehlikeli** sınıfta değerlendirilmiştir. Marinalarda verilen hizmetler incelendiğinde, marinalarda faaliyet gösteren, marina tarafından işletilen ve/veya marina sahası içinde bir başka işletmeci tarafından işletilen ancak marina sahasında yer alması sebebiyle marina çalışanlarının sağlık ve güvenliklerini tehlikeye atabilecek farklı tehlike sınıflarında değerlendirilmiş işletmeler bulunmaktadır. Örneğin önbüro hizmetleri, genel hizmetler ve konaklama hizmetleri aynı tebliğe göre az tehlikeli işler sınıfında değerlendirilmekte, buna karşın yine liman hizmetleri ile teknik hizmetlerin tehlikeli sınıf olarak değerlendirildiği görülmektedir.⁽¹⁵⁴⁾

¹⁵⁴ RG. 28.12.2012, 28509, İş Sağlığı ve Güvenliğine İlişkin İşyeri Tehlike Sınıfları Tebliği, Ek-I

SGK tarafından hazırlanan 2017 istatistiklerine göre marinaların dahil edildiği ekonomik faaliyet sınıfına ait istatistikler incelendiğinde 2017 yılında iş kazası sonucu ölen sayısının 1 kişi olduğu, meslek hastalığına yakalandığı raporlanmış herhangi bir çalışan olmadığı görülmektedir. ⁽¹⁵⁵⁾

Tablo 8: 2017 yılı içinde iş kazası geçiren ve meslek hastalığına tutulan sigortalı sayıları ile yıl içinde iş kazası ve meslek hastalığı sonucu ölenlerin ekonomik faaliyet sınıflamasına ve cinsiyete göre dağılımı

Ekonomik Faaliyet Sınıflaması (NACE Rev. 2)	İş kazası sonucu ölen sigortalı sayısı			Meslek hastalığı sonucu ölen sigortalı sayısı		
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
93-Spor faaliyetleri, eğlence ve dinlence faaliyetleri	1	0	1	0	0	0
Ekonomik Faaliyet Sınıflaması (NACE Rev. 2)	İş göremezlik sürelerine (gün) göre iş kazası geçiren sigortalı sayıları			Meslek hastalığına tutulan sigortalı sayısı		
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
93-Spor faaliyetleri. eğlence ve dinlence faaliyetleri	291	79	370	0	0	0

Kaynak: SGK istatistikleri, <http://www.sgk.gov.tr/wps/wcm/connect/1675616d-2821-498d-a55f-ea2af0031d1e/sgk.2017.rar?MOD=AJPERES&CACHEID=1675616d-2821-498d-a55f-ea2af0031d1e>, (20.05.2019)

¹⁵⁵ SGK istatistikleri, <http://www.sgk.gov.tr/wps/wcm/connect/1675616d-2821-498d-a55f-ea2af0031d1e/sgk.2017.rar?MOD=AJPERES&CACHEID=1675616d-2821-498d-a55f-ea2af0031d1e>, (20.05.2019)

Tablo 9: 2017 yılı içinde iş kazası geçirenlerin geçici iş göremezlik süreleri ile hastanede geçen günlerinin ekonomik faaliyet sınıflamasına ve cinsiyete göre dağılımı (gün)

Ekonomik Faaliyet Sınıflaması (NACE Rev. 2)			Toplam Geçici İş Göremezlik Süresi (Ayakta+ Yatarak)		
			Erkek	Kadın	Toplam
93-Spor faaliyetleri. eğlence ve dinlence faaliyetleri			4.018	854	4.872
93-Spor faaliyetleri. eğlence ve dinlence faaliyetleri	1-Spor faaliyetleri	1-Spor tesislerinin işletilmesi	609	232	841
		2-Spor klüplerinin faaliyetleri	403	0	403
		3-Form tutma salonları ile vücut geliştirme salonları	0	18	18
		9-Diğer spor faaliyetleri	1.288	41	1.329
	2-Eğlence ve dinlence faaliyetleri	1-Eğlence parkları ve lunaparkların faaliyetleri	295	37	332
		2-Pavyon. bar. gazino. dansing. diskotek. kulüp. çay bahçesi işletme faaliyetleri	0	0	0
		9-Diğer eğlence ve dinlence faaliyetleri	1.423	526	1.949

Kaynak: SGK İstatistikleri <http://www.sgk.gov.tr/wps/wcm/connect/1675616d-2821-498d-55f-ea2af0031d1e/sgk.2017.rar?MOD=AJPERES&CACHEID=1675616d-2821-498d-a55f-ea2af0031d1e>, (20.05.2019)

Bir diğer husus ise 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu yükümlülüklerini henüz yerine getirmemiş marinalar sürdürülebilir yat limanı yönetimi kapsamında OHSAS 18001 yönetim sistemi gereği yat limanlarında iş kazalarını önlemek için getirilen standartları benimseyebildiğidir. TS 18001 bu standarttan esas alınarak TSE Teknik Kurulu tarafından 2008 yılının Nisan ayında Türk Standardı olarak kabul edilmiştir. ISG uygulamalarının yaygınlaştırılması ve desteklenmesini amaçlamaktadır.⁽¹⁵⁶⁾

Marinalar asıl faaliyet alanına göre az tehlikeli olarak sınıflandırılrsa da iş sağlığı ve iş güvenliği açısından yukarıda belirtilen risklerle karşı karşıyadır. 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu yükümlülüklerini yerine getirmiş bir marinada

¹⁵⁶ Aytek Fedai ve Canan Madran, "Sürdürülebilir Liman Yönetimi Ve Antalya'da İki Yat Limanında Vaka İncelemesi", <http://ulk2015.deu.edu.tr/0028.pdf>, s. 8 (13.05.2019)

ISG uygulamalarının nasıl hayata geçirildiğini betimlemek, bu yeni durumun marinaya yansımalarına odaklanarak ortaya çıkan problemlerin benzer durumlarla karşılaşılması halinde deneyim yaratmasını sağlayacaktır. ⁽¹⁵⁷⁾

Bu yansımaları ortaya çıkarmak için bu araştırmada aşağıdaki sorular ele alınmaktadır:

1. Bir marinada iş sağlığı ve güvenliği uygulamaları nasıl uygulanmaktadır?
2. Marina çalışanlarının iş sağlığı ve güvenliği uygulamalarına bakış açıları ne yöndedir?

1.2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

1.2.1 Nitel Araştırma Deseni Olarak Durum Çalışması

Özdemir' e göre nitel araştırma sosyal bilimlerin fen bilimlerinde kullanılan yöntemlerden bağımsız olarak kendi metodolojisini geliştirmesini mümkün kılmaktadır. ⁽¹⁵⁸⁾ Nitel araştırma, nicel araştırma yöntemlerinde gerçeklik ile insan bilincinin öznelliği arasında mesafe konulması eleştirisi üzerine; gerçekliğin, araştırmacının yorumlayıcı paradigma etkisinde öznel değerlendirmeleri ile kurulduğu yaklaşımını temel almaktadır. ⁽¹⁵⁹⁾ Storey bu tartışmayı daha ileri götürerek insanların öznel bakış açıları ile durumlar arasındaki ilginin ortaya çıkarılmasını sağladığı için nitel araştırmaları nicel araştırmalara daha değerli olduğunu ileri sürmektedir. ⁽¹⁶⁰⁾ Bunun sebebi sosyoloji, antropoloji, felsefe, hümanistik psikoloji, sosyal psikoloji, çevre psikolojisi, dilbilim gibi disiplinlerarası alanların, nitel araştırmada insanın doğal ortamında araştırmacının kabul gördüğü katılımcı bir pozisyonla istatistik, matematik ve fen bilimlerinde kullanılan katı nesnellik

¹⁵⁷ Ali Yıldırım ve Hasan Şimşek, **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**, Seçkin Yayıncılık, 9. Baskı, Ankara, 2013, s. 83

¹⁵⁸ Murat Özdemir, "Nitel Veri Analizi: Sosyal Bilimlerde Yöntembilim Sorunsalı Üzerine Bir Çalışma" **Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt: 11, Sayı:11(1), 323-343.

¹⁵⁹ Yıldırım ve Şimşek, s. 43

¹⁶⁰ Lesley Storey, "Doing Interpretative Phenomenological Analysis" (Ed. Evanthia Lyons ve Adrian Coyle) **Analysing Qualitative Data In Psychology**, Los Angeles: SAGE Publications, (ss. 51-64)' den aktaran Özdemir, s.326

anlayışının sağlayamadığı karmaşık ve çok katmanlı davranış ve algıların ortaya konması ya da çözümlenmesindeki katkılarından kaynaklanmaktadır.⁽¹⁶¹⁾

Denzin ve Lincoln tarafından nitel araştırma “dünyaya dair yorumlayıcı ve doğal bir yaklaşımla araştırmacıların kendi doğal ortamlarındaki şeyleri insanların olaylara verdiği anlamlar açısından anlamlandırmaya çalışması veya yorumlaması”⁽¹⁶²⁾. olarak ifade edilmektedir Nitel araştırmacı sübjektif düşüncelerini ifade eden bir taraftır.

Glaser ve Strauss bilgiye ancak sosyal gerçeklik içinde ulaşılabilceği varsayımından yola çıkarak oluşturdukları “grounded theory” yani yerleşik kuram araştırmacının kuram oluşturmasının yegane yolunun araştırma sürecinde sistematik olarak elde ettiği bilgilerden tümevarım yapabilmek olduğunu ifade etmektedir.⁽¹⁶³⁾ Çünkü sosyal olgular sabit değildir değişkendir ve nicel araştırmaların değişmez ve kesin yargılara bağlanması hali bu olguları açıklayıcı bir tutum almalarının önüne geçmektedir. Tecrübe ya da örnek ortaya koyan nitel araştırmalar bu yüzden genellenebilir araştırmalar değildir; aynen tekrarı mümkün olmaz.⁽¹⁶⁴⁾

Deneysel ve yarı deneysel karşılaştırmalar ile nicel yöntemler kullanarak bir çerçeve oluşturan pozitivist paradigmanın aksine nitel yöntemler insan davranışları ile sürekli değişen karmaşık ve çok katmanlı sosyal gerçeklik ile arasındaki örüntüleri yorumlamaya çalışarak algı, davranış biçimleri ve olayları yorumlayarak bir çerçeve çizen yorumlayıcı paradigmaya dayanır. Glesne tarafından hazırlanan pozitivist ve yorumlayıcı paradigma eğilimlerini karşılaştırıldığı tabloda yorumlayıcı yaklaşım şu şekilde izah edilmektedir: ⁽¹⁶⁵⁾

“Değişkenlerin karmaşık ve zor olduğu gerçeklik sosyal olarak oluşturulur. Araştırma konusuna karşı bireysel ilgi ile empati duyması beklenen araştırmacı araştırmacının amacına göre bağlaştırma, anlama ya da yorumlama yapabilir. Araştırma amacına göre araştırmacının araç olduğu doğal ortama duyarlı,

¹⁶¹ Yıldırım ve Şimşek, s. 44-45

¹⁶² Norman K. Denzin, Yvonna S. Lincoln, **Introduction: The Disipline and Practice of Qualitative Research**, Sage Publication Inc. 4. Baskı, Thousand Oaks, 2011'den aktaran John W. Creswell, **Nitel Araştırma Yöntemleri Beş Yaklaşımına Göre Nitel Araştırma Ve Araştırma Deseni**, Çev. Ed. Mesut Bütün ve Selçuk B., Demir Siyasal Kitabevi, Ankara, 2013, s. 44

¹⁶³ Barney G. Glaser ve Anselm L. Strauss, **The Discovery of Grounded Theory: Strategies for Qualitative Research**, Adline Publishing Company, Chicago, 1967' den aktaran Özdemir, s.326

¹⁶⁴ Ali Yıldırım, “Nitel Araştırma Yöntemlerinin Temel Özellikleri ve Eğitim Araştırmalarındaki Yeri ve Önemi”, <http://egitimvebilim.ted.org.tr/index.php/EB/article/view/5326/1485>, ss. 8-9 (25.05.2019)

¹⁶⁵ Corrine Glesne, **Nitel Araştırmaya Giriş**, çev. Ed. Ali Ersoy ve Pelin Yalçinoğlu, Anı Yayınları, 4. Baskı, Ankara, 2014, ss. 9-12

çoğulculuk ve karmaşıklığın arandığı tümevarım yapılarak ayrıntılı bir raporun hazırlandığı bir yaklaşım izlenmelidir.”

Alanyazında bir nitel araştırmanın taşıması gereken özellikler konusunda aşağıdaki hususlarda fikir birliği olduğu görülmektedir.^{(166),(167),(168)}

- Doğal ortamda araştırma yapma hassasiyeti
- Araştırmacının tek veri toplama aracı olması nedeniyle katılımcı rolüne güven
- Bütüncül bir yaklaşım ile araştırma konusuna dahil olan tüm parçaları bir araya getirip geniş bir örüntü kurmalıdırlar.
- Esnek araştırma deseni kullanarak farklı yollardan elde edilen bilgilerin güvenilirliğini sağlamalıdırlar.
- Katılımcıların araştırma boyunca araştırma konusuna dair yorumları yani algıların ortaya konması sağlanmalıdır.
- Tümevarım analizleri ortaya çıkan soyut bulguları görünür hale getiren akıl yürütmeler ile kuramsal kavramları oluşturmalıdır.

Araştırma amacına göre araştırma desenleri değişiklik göstermektedir. Araştırma desenleri araştırmacının tutarlılık ve güvenilirliği için sosyal bilimlerde kabul görmüş yöntemlerle araştırmacıya yol göstermektedir. Nitel araştırmalarda kabul görmüş araştırma desenleri Tablo 9’da verilmiştir.

Bu çalışmada, nitel araştırma desenlerinden durum çalışması kullanılmıştır. Durum çalışmasında bir durum karşısında durumun yaşandığı ortam betimlenmeye ve analiz edilmeye çalışılır. Creswell durum çalışmasını “gerçek yaşam, güncel sınırlı bir sistem (bir durum) ya da belli bir zaman içerisindeki çoklu sınırlandırılmış sistemler (durumlar) hakkında çoklu bilgi kaynakları aracılığıyla detaylı bilginin toplandığı bir durum betimlemesi ya da durum temaları ortaya koyduğu nitel bir yaklaşım”⁽¹⁶⁹⁾ olarak tanımlamıştır.

Durum çalışmasında kullanılan birçok veri toplama tekniği vardır. Bunlardan bir tanesi görüşme tekniğidir. Çalışma için veri toplama yöntemleri incelenmiş ve yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Bu görüşme türünde daha önceden tespit edilmiş bir konuyu anlamak için, katılımcıların araştırılan durum ile ilgili

¹⁶⁶ Yıldırım ve Şimşek, s. 11-14

¹⁶⁷ Creswell, ss. 43-47

¹⁶⁸ Hüseyin Bal, **Nitel Araştırma Yöntemi**, Fakülte Kitapevi, 1. Baskı, Isparta, 2013, s. 44

¹⁶⁹ Creswell, s. 97

fikirlerini, algılarını ve durumu anlamlandırmaları ya da adlandırmalarından faydalanmak suretiyle derinlemesine bilgiler elde edilir. ⁽¹⁷⁰⁾

Durum çalışmasında elde edilen veriler için analiz yöntemlerinden betimsel analiz ve/veya içerik analizi kullanılmaktadır. Bu çalışmada, elde edilen verilerin düzenlenip betimlenerek bulgulara ulaşılması imkanı verdiği için kullanılan betimsel analiz yöntemi dört basamakta gerçekleştirilir. İlk aşama verilerin düzenleneceği üst yapılar olan temaların belirlenmesidir. Bu temalar araştırma sorusundan oluşturulabileceği gibi veri toplamada yer alan boyutlardan da oluşturulabilir. Sonraki aşamada elde edilen veriler araştırma temalarına göre tasnif edilir. Verilerin tanımlandığı sonraki aşamada doğrudan alıntılarla bulgular oluşturulur ve son aşamada bulgular yorumlanır. ⁽¹⁷¹⁾

Tablo 10: Nitel araştırma desenleri

	Amaç	Kuramsal Temeller	Veri toplama	Veri Analizi	Raporlaştırma
Kültür analizi	Anlatı araştırması	Bireysel deneyimlere ilişkin hikayeleri anlatmaya gerek duyma	Antropoloji, sosyoloji, psikoloji, ekoloji, tarih, edebiyat	Mülakat ve doküman analizi (kayıtlar, fotoğraflar, yazışmalar)	Bir bireyin yaşam öyküleri hakkında bir anlatı geliştirme
	Etnografi	Bir grubun kültürünü ve kültürel davranışlarını algılama ve açıklama	Uzun süreli gözlemler, açık ve kapalı uçlu görüşmeler, doküman analizi (kayıtlar, fotoğraflar, yazışmalar)	Betimleme, örnekleme, açıklama, ilişkilendirme	Davranışlar, süreçler ve sonuçları ile kültür analizleri, doğrudan alıntılar ve yorumlama
Olgubilim	Bir olguya karşı ortak deneyimleri olan bireylerin bu olguya yaklaşımını ortaya çıkararak kavramaya ve açıklamaya çalışma	Felsefe, psikoloji	Mülakat ve mülakata temel olacak gözlemler	Önemli ifadeler ve anlam birimleri ile deneyimlerin açıklanması, temaların oluşturulması	Deneyimin özünü kavramlar, temalar ve doğrudan alıntılarla betimleme
Kuram Oluşturma	Bir alandan elde edilen verilerin sistematik analizler yapılması yoluyla bir olay ya da olgu hakkında kuram geliştirme	Felsefe, psikoloji, sosyoloji	Kurama ilişkin temel oluşturacak yeterlilikte (20-60 kişilik) mülakatlar ve mülakata temel olacak gözlemler	Açık kodlama, eksenel kodlama ve seçici kodlama yoluyla sürekli karşılaştırmalı analiz	Bir şekil üzerinde kuramsal bir model oluşturma, kuramı oluşturan kavramların ilişkilerini ortaya koyma
Durum Çalışması	Bir durum ya da çoklu durumlar karşısında durumun yaşandığı ortam, zaman vb ölçütlerle tasvir ve analiz etme	Sosyoloji, psikoloji, hukuk, siyaset, tıp, örgüt psikolojisi, program değerlendirme	Görüşmeler, gözlemler ve doküman analizi kullanılarak yapılan çoklu kaynak kullanımı	Betimleme, örnekleme, çapraz-durum temaları üzerinden veri analizi, örüntüleri ortaya çıkarma	Bir ya da birden çok durumun karşılaştırmalı olarak tanımlanması ve yorumlanması
Eylem araştırması	Uygulamada karşılaşılan sorunları araştırma ve çözüm üretme	Sosyoloji, psikoloji, eğitim	Görüşmeler, gözlemler ve doküman analizi kullanılarak yapılan çoklu kaynak kullanımı	Betimleme, yansıtma, uygulama	Uygulamanın ve çözüm sürecinin tanımlanması

Kaynak: Ali Yıldırım ve Hasan Şimşek, **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**, Seçkin Yayıncılık, 9. Baskı, Ankara, 2013, s. 85 ve John W. Creswell, **Nitel Araştırma Yöntemleri Beş Yaklaşımına Göre Nitel Araştırma Ve Araştırma Deseni**, çev. Ed. Mesut Bütün ve Selçuk B., Demir Siyasal Kitabevi, Ankara, 2013, ss. 104-105 çalışmalarından derlenerek hazırlanmıştır.

¹⁷⁰ Bal, s. 74

¹⁷¹ Yıldırım ve Şimşek, s. 256

1.2.2. Örneklem

Nicel yöntemlerin araştırma yapılan konuda nesnel yargılara varmak için istatistiksel olarak ölçümlenen ve kesin sonuçlara ulaşmayı hedefleyen pratiklerine karşın nitel araştırmalarda istatistiksel olarak ölçümlenemeyen kişisel deneyim, algı ve davranış şekillerinin derinlemesine yorumlanması amacı nitel çalışmalarda örneklem seçiminde de farklı yollar izlenmesine neden olmuştur. Marczyk ve diğerlerine göre “örneklemin seçimi, araştırmanın amacına bağlı ise ya da araştırmacının evren ile ilgili kendi bilgilerine bağlı ise, bu tür örnekleme olasılıklı olmayan (amaca yönelik) örnekleme” olarak ifade edilmektedir. ⁽¹⁷²⁾

Bu çalışmada amaçlı örneklem kullanılmıştır. Amaçlı örneklem kullanılmasının nedeni araştırma probleminin ortaya çıkarılmasında araştırılan durumun meydana geldiği merkezdeki katılımcılardan istekli olarak sağlanacağına varsayımına dayanmaktadır. ⁽¹⁷³⁾

Örneklem Marmara bölgesinde yer alan ve Türkiye’ nin önde gelen iki ayrı holdingi bünyesinde kurumsal kimliği bulunan iki marinanın marina genel müdürleri ile 6 Mayıs 2019 ve 7 Mayıs 2019 tarihlerinde iki ayrı görüşme gerçekleştirilmiştir. Bu görüşmelerde henüz yasal zorunluluğun bulunmamasına rağmen konu marinaların bünyelerine dahil oldukları kurumsal yapılar sebebiyle bu konudaki çalışmalara başladıklarını belirtmişlerdir. Çalışan sayılarının 50 kişiden az olan marinaların OSGB’ nden hizmet alımı gerçekleştirdiği öğrenilmiştir. Ancak her iki marina müdürü de kurumsal kimlikleri nedeniyle bağlı oldukları holding tarafından izin verilmedikçe araştırmamızı yapmamızın mümkün olmayacağını iletilmişlerdir. Bunu üzerine Türkiye genelinde 35 marinaya ait internet siteleri incelenmiş sadece bir marinaya ait internet sitesinde iş sağlığı ve güvenliği yükümlülerinin uygulandığından bahsedildiği tespit edilmiştir. Bu marina bu çalışma için örneklem olarak seçilmiştir. 50 kişiden az çalışanı olan marina OSGB’ nden ilk hizmet alımını 2015 yılında gerçekleştirmiştir.

Marina genel müdür ile yapılan ön telefon görüşmesinde marinanın ismi, çalışanların kimlikleri gizli tutulmak kaydıyla talep edilen çalışmanın yapılmasında hiçbir sakınca olmayacağı belirtilmiştir. 2010 yılında hizmete giren marina Türkiye’ nin önemli bir yatırım holdinglerinden biri ile marinacılık sektöründe köklü bir

¹⁷² Geoffrey Marczyk ve diğerleri , **Essentials Of Research Design And Methodology**. John Wiley & Sons Inc. New York , 2005’ den aktaran Ali BALTACI, “Nitel Araştırmalarda Örnekleme Yöntemleri ve Örnek Hacmi Sorunsalı Üzerine Kavramsal Bir İnceleme”, **Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt: 7, Sayı:1, 2018, s. 245 231-274

¹⁷³ Creswell, s. 156

geçmişe sahip olan uluslararası bir kuruluş ortaklığında faaliyet göstermektedir. Azami boyu 60 metreye kadar toplam 400 yat ve tekne için üst düzey hizmet sunan marinateda asgari derinlik 3 metredir. Yat kullanıcılarına iskele/pontonlarda sunulan, elektrik, su, internet, atık alım gibi genel hizmetlerin yanında restoranlar, kafeler, barlar ve alışveriş merkezlerinin bulunduğu ticari alanları ve 80 tonluk travel lift ve 20 tonluk tekne taşıyıcının bulunduğu, tekne bakım ve onarım hizmetlerinin sunulduğu 100 yatlık bir çekek alanı vardır.

2011 yılında Altın Çıpa ve Kentsel Kalite İçin Diyalog – Karma Kullanım Ödülü' ne layık görülen marina, 2014 yılında Jack Nichol – Üstün Tasarım Ödülü' nün sahibi olmuştur. Çevre konusunda "The Green Organisation" tarafından verilen Yeşil Elma Çevre Yönetimi Ödülü ve 2018 yılında verilen Yeşil Dünya Ödülü' nün sahibidir.

Kanun kapsamında ISG yükümlülüklerini yerine getiren marina yöneticisi ile yapılan mülakatlar ve internet sitelerinde yer alan bilgiler ışığında, marina yönetiminin müşterilere ve marina içinde hizmet veren firmalara güvenli çalışma sorumluluğu taşımak, kendi sağlık ve güvenlikleri için makul önlemler almak, davranışları sonucu etkilenebilecek diğer tüm insanların sağlık ve güvenliğini göz önünde bulundurmak konusunda yükümlülükleri hatırlatılmaktadır. İş sağlığı ve güvenliği konusunda aşağıdaki hususlara azami önem gösterdikleri belirlenmiştir:

- İSG uygulamalarını verilen önemi artırarak, çalışanlara yönelik politika ve süreçler geliştirmek ve çalışanları eğitmek, bilgilendirmek ve örgüt düzeyinde yapılar kurmak
- İşyerindeki ISG uygulamalarını güncel mevzuata uygun hale getirerek gerekli düzenlemeleri yapmak
- İşyerinde farklı çalışma ortamlarına göre risk değerlendirmeleri hazırlamak
- Çalışma ortamının çalışanlar için uygun hale getirmek bunu yanında ihtiyaç duyulan kişisel koruyucu donanımları tedarik etmek
- Çalışanların yaptığı işin niteliğine uygun ISG eğitimleri düzenlemek
- Planlı bir ISG sistemi kurmak ve uygulanmasını sağlamak
- İSG performansını üst noktalara taşımak için düzeltici faaliyetlerde bulunmak, sistemi rehabilite etmek
- Çalışanların periyodik sağlık kontrolleri ile sağlık durumlarını takip etmek,

Örnekleme dahilinde marinateda, idari bina, ticari alanlar, liman ve çekek sahasında çalışan 20 kişi ile standartlaştırılmış açık uçlu görüşme yaklaşımı ile mülakat gerçekleştirilmiştir. Katılımcılara ait demografik bilgiler aşağıdaki tabloda verilmiştir:

Tablo 11: Katılımcılarla ilgili genel bilgiler

No	Yaş	Cinsiyet	Eğitim Durumu	Görevi	Marinateda Çalışma Süresi	Katılımcı Kodu
1	35	Erkek	Yüksek Lisans Mezunu	Marina Genel Müdürü	7 yıl	GM
2	34	Erkek	Lisans Mezunu	Ticari ve idari işler müdürü	10 yıl	ÜY1
3	42	Kadın	Lisans mezunu	Halkla ilişkiler ve ticari işler sorumlusu	4 yıl	ÜY2
4	34	Erkek	Lise Mezunu	Teknik müdür	10 yıl	TM
5	31	Kadın	Lisans mezunu	Muhasebe ve İK uzmanı	9 yıl	MUIK
6	26	Kadın	Lisans mezunu	Muhasebe sorumlusu 1	2 yıl	MS1
7	45	Kadın	Lisans mezunu	Muhasebe sorumlusu 2	9 yıl	MS2
8	22	Erkek	Lisans mezunu	Önbüro sorumlusu 1	1 yıl	ÖB1
9	27	Kadın	Lisans mezunu	Önbüro sorumlusu 2	6 yıl	ÖB2
10	27	Kadın	Lisans mezunu	Önbüro sorumlusu 3	3 yıl	ÖB3
11	26	Kadın	Lisans mezunu	Önbüro sorumlusu 4	2 yıl	ÖB4
12	21	Erkek	Lise mezunu	Tekniker	1.5 yıl	TEK1
13	22	Erkek	Lise mezunu	Tekniker	1 yıl	TEK2
14	24	Erkek	Lise mezunu	Denizci	1 yıl	DEN1
15	22	Erkek	Önlisans mezunu	Denizci	2 yıl	DEN2
16	25	Erkek	Lisans mezunu	Denizci	1 yıl	DEN4
17	26	Erkek	Lise mezunu	Denizci	3 yıl	DEN5
18	22	Erkek	Lise mezunu	Denizci/Dalgıç	1 yıl	DEN6
19	57	Erkek	İlkokul mezunu	Lift operatörü	9 yıl	LÖ
20	31	Erkek	Lise mezunu	Akaryakıt İstasyonu sorumlusu	4 yıl	AİS

Kaynak: 29 Mayıs 2019 ila 31 Mayıs 2019 tarihleri arasında gerçekleştirilen yüz yüze görüşmelere katılan çalışanların genel bilgileri derlenerek yazar tarafından oluşturulmuştur.

1.2.3. Verilerin Toplanması

Verilerin toplanması için Manisa Organize Sanayi Bölgesi 3. Kısımda faaliyet gösteren Konveyör Beyaz Eşya ve Yan Sanayi Ticaret ve Anonim Şirketi'nde 141429 numarası ile B sınıfı iş sağlığı ve güvenliği uzmanı olarak görev yapan Tuğçe ÖZTAŞ ile çalışmanın amacına yönelik standartlaştırılmış açık uçlu görüşme yaklaşımına uygun sorulardan oluşan mülakat formu hazırlanmıştır. Standartlaştırılmış açık uçlu görüşme yaklaşımı, araştırmacı tarafından araştırma sorusunun ortaya çıkarılması için her katılımcıya aynı tarzda ve sırada sorulmak üzere hazırlanmış sorulardan oluşan bir görüşme formu hazırlanmasıdır. Katılımcılara sorulacak sorulardan katılımcıya göre yoğun ya da az daha az derinlikli cevaplar alma ihtimalini önlemek için bu çalışmada bu yaklaşımın kullanılması tercih edilmiştir.⁽¹⁷⁴⁾

Görüşme tekniğinde konuyu da bir sorunu kavramaya, çözmeye yönelik sorular düzenlenir. Bunu yaparken aynı zamanda katılımcıların konu ya da sorunu nasıl algıladıkları, nasıl anlamlar yükledikleri, kabul ve reddedişlerindeki sebeplerin ne olduğu ortaya çıkarılmaya çalışılır.⁽¹⁷⁵⁾ Glesne çalışmanın araştırma sorusu ya da sorularından ne anlamak istediğimizi ortaya çıkarmak için katılımcılara sorulması gereken soruları görüşme soruları olarak tanımlamaktadır.⁽¹⁷⁶⁾ Çalışmada Sayın Öztaş birlikte bir marinateda iş sağlığı ve güvenliği uygulamaları nasıl ele alındığını ve bu bağlamda çalışanlarının iş sağlığı ve güvenliği uygulamalarına yaklaşımlarının ne yönde olduğunu belirlemek için aşağıdaki 4 temel soru hazırlanmıştır:

1. Yaptığınız iş göz önüne alındığında, iş sağlığı ve iş güvenliği açısından marinalar nasıl yerlerdir?
2. Marinalarda yerine getirilen ISG uygulamalarından bahseder misiniz?
3. İş sağlığı ve güvenliği tutumunuzu en çok nelerin etkilediğini düşünüyorsunuz?
4. ISG mevzuatı kapsamında yükümlülükleriniz marinateda iş sağlığı ve güvenliğini nasıl geliştirip, iyileştirebilir?

¹⁷⁴ Yıldırım ve Şimşek, s. 151

¹⁷⁵ Bal, s. 74

¹⁷⁶ Glesne, s. 141

1.2.3.1. Pilot Uygulama

Görüşme yolu ile veri elde edilen durumlarda görüşme yapılacak katılımcı sayısının birkaç kişiden fazla olduğu durumlarda pilot uygulamanın gerekliliğine vurgu yapıldığı görülmektedir¹⁷⁷. Pilot uygulama ile sorulan soruların sınanması açısından eleştirel bir bakış sunmaktadır. Genellikle resmi pilot uygulama yapmanın mümkün olmadığı durumlarda pilot uygulama, seçilen örneklemde katılımcı olan kişilerden seçilen katılımcılarla ilk gün gerçekleştirilecek görüşmeler olarak ele alınmalıdır.⁽¹⁷⁸⁾

Bu kapsamda görüşmelerin ilk günü olan 29 Mayıs 2019 tarihinde ticari ve idari işler müdürü, iki önbüro sorumlusu ve 2 denizci ile pilot uygulama gerçekleştirilmiş ve alınan cevaplardan sorulara verilecek cevapların daha derinlikli olmasını sağlamak amacıyla yine Sayın Öztaş ile birlikte tamamlayıcı alt sorular ilave edilmiş ve görüşme formunun son hali aşağıdaki haliyle güncellenmiştir:

1. Yaptığınız iş göz önüne alındığında, iş sağlığı ve iş güvenliği açısından marinalar nasıl yerlerdir?
2. Marinalarda yerine getirilen ISG uygulamalarından bahseder misiniz?
 - a. Ne sıklıkla eğitim alıyorsunuz?
 - b. Acil durumlarda ne yapılacağını biliyor musunuz?
 - c. İş sağlığını ve güvenliğinizi etkileyen riskler konusunda bilgilendiriliyor musunuz?
3. İş sağlığı ve güvenliği tutumunuzu en çok nelerin etkilediğini düşünüyorsunuz?
 - a. İş kazası geçirdiniz mi?
 - b. İş sağlığı ve güvenliği konusunda üst yönetim ya da İSG uzmanı tarafından ikaz aldınız mı?
 - c. Görsel ikazlara en çok nerede rastlıyorsunuz?
4. ISG mevzuatı kapsamında yükümlülükleriniz marınada iş sağlığı ve güvenliğini nasıl geliştirip, iyileştirebilir?

¹⁷⁷ Bal, s. 82

¹⁷⁸ Glesne, s. 151

1.2.3.2. Görüşme

Katılımcılarla yapılan görüşmeler 29 Mayıs ile 31 Mayıs 2019 tarihleri arasında marina içinde çalışanların talepleri göz önünde bulundurularak dinlenme alanlarında, ofislerinde ve idari bina bekleme salonunda kayıt cihazı kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Görüşmeye başlamadan önce aşağıdaki ifadeler kullanılarak araştırmacı tanıtılmıştır:¹⁷⁹

“İsmim Okan BÜYÜKACAR. Yalova Üniversitesi Yalova Meslek Yüksekokulu Ulaştırma Hizmetleri Bölümü, Deniz ve Liman İşletmeciliği Programı öğretim görevlisiyim. Aynı zamanda Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde Denizcilik İşletmeciliği Yönetimi Programında yüksek lisans öğrencisiyim. Hazırlamakta olduğum yüksek lisans tezim için vereceğiniz cevapların tez konuma değerli katkılar sağlayacağını düşünüyorum. Çalışmada kimlik bilgileriniz gizliği sağlanacak kimseyle paylaşılmayacaktır. Müsaadeniz olursa çalışma süresine olumlu katkısı olacağını düşündüğüm için ses kaydı kullanmak istiyorum. Görüşmelerimiz yaklaşık 30 dakika olarak planlanacaktır. İstedığınız zaman görüşmeden ayrılma sizin tasarrufunuzdadır.”

1.2.4. Bulgular ve Verilerin Analizi

Çalışma yapılan marina çalışanları ile gerçekleştirilen görüşmelerde Manisa Organize Sanayi Bölgesi 3. Kısımda faaliyet gösteren Konveyör Beyaz Eşya ve Yan Sanayi Ticaret ve Anonim Şirketi’nde 141429 numarası ile B sınıfı iş sağlığı ve güvenliği uzmanı olarak görev yapan Tuğçe ÖZTAŞ ile çalışanların iş sağlığı ve güvenliğine yönelik davranış ve tutumları üzerine etki eden değişkenler eğitim, üst yönetim motivasyonu, görsel ikazlar, iş stres düzeyine bağlı olarak tehlike algısı ve marina çalışanı olmayan tarafların davranışları olarak 5 başlıkta toplanmıştır.

1.2.4.1. İş Stres Düzeyine Bağlı Olarak Tehlike Algısı

Çalışanlar marinanın tehlike sınıfını bilmemektedir. Yaptıkları iş göz önüne alındığında marinanın tehlike sınıfı konusunda farklı düşüncelerde oldukları görülmektedir. İdari binada çalışan önbüro çalışanları, muhasebe uzmanları, ticari ve idari işler müdürü, halkla ilişkiler ve ticari işler sorumlusu ortam iş stresi düzeyi olarak çekek sahası ve yakıt istasyonu gibi tehlikeli işlerin yapıldığı yerler olduğundan bahsetmişler ancak yaptıkları işte ciddi tehlikelerle karşılaşmamalarını

¹⁷⁹ Bal, s. 83

gerekçe göstererek marinaların tehlikeli yerler olmadığını ifade etmişlerdir. Sahada çalışan denizciler, teknik çalışanlar, lift operatörü ve yakıt istasyonu sorumlusu yaptıkları işin tehlikeli olmasını gerekçe göstererek marinaların tehlikeli yerler olduğunu düşünmektedirler. Sırasıyla TEK2 ve DEN6 kodlu katılımcılar bu konuyla ilgili olarak aşağıdaki ifadeleri vermiştir:

“Biz marina içerisinde bir çok alanda iş yapıyoruz. Özellikle elektrik işleri, olsun yüksekte çalışma işleri olsun, iskelelerde pedestalların bakım tutumu olsun, ponton tikelerini tamiri olsun denize düşme, yüksekte düşme ya da elektrik çarpması riskiyle çok sık karşı karşıya kalıyoruz. Mesela bir keresinde havuzların temizliği için kullanılan kimyasallar kullanmıştık. Bunlar tehlikeli işler.”

“Ben palamar olarak çalışmanın dışında, teknelerin lifte alınmadan havuza girerken botlarla çekmek ve itmek suretiyle bir nevi römorkörlük hizmeti veriyorum. Bazen teknelerle bot çarpışıyor ya da çektiğimiz halat kopabiliyor. Onun dışında dalgıçlık lisansım da olduğu için tonoz halatlarının değiştirilmesinde görev alıyorum. Mesela teknelerin denizdeyken karinalarının kontrol edilmesi gerekiyor. Sonuçta oksijen ekipmanlarla dalış yapıyoruz. Bir ekipmanın beklenmedik bir sıkıntı çıkarması benim için çok tehlikeli mesela”

Yukarıdaki ifadeleri desteklemesi bakımından otellerde İSG kültürünün yerleşikliğine yönelik olarak yapılan bir çalışmada mutfak çalışanlarının farkındalıklarının daha fazla olması çalışılan ortam stresinin yüksek olması il ilişkilendirilmiştir.⁽¹⁸⁰⁾ Meslek liselerinde İSG bilinirliği üzerine gerçekleştirilen bir başka çalışmada ise elektrik-elektronik teknolojisi bölümünde okuyan öğrencilerin diğer bölümlerdeki öğrencilerle kıyaslandığında İSG tutumlarının daha yüksek olduğu çıkmıştır.⁽¹⁸¹⁾

Uluslararası sigorta kuruluşları tüm dünyada marinalarla ilgili derledikleri bilgilere dayanarak marinalarda en sık karşılaşılan ve karşılaşılmaması muhtemel riskleri aşağıdaki gibi sıralamışlardır: ⁽¹⁸²⁾

- Kayma, tökezleme, düşme
- Yangın
- Manevra
- Uygun ürün ve/veya kurulum kullanılmaması
- El aletlerin kullanımı

¹⁸⁰ Emrah Kalcık, **Turizm Sektörünü Temsilen, Otellerde İş Sağlığı ve Güvenliği Kültürünün Yerleşikliğinin İstatiksel Yöntemlerle Analizi** (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Hasan Kalyoncu Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep, 2017, ss. 34-43

¹⁸¹ Mehmet Ali Güngör, **Meslek Liselerinde İş Sağlığı ve Güvenliğinin Bilinirliği: Yapılan ve Yapılması Gereken Çalışmalar Karabağlar İlçesi Örneği**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir, 2017, s. 49

¹⁸² John Chiazza, “Marina Risk Management”, <https://www.icomia.org/?width=600px&height=400px&title=see%20details&inline=true#colorbox-inline-1841546346>, ss 144-163, (30.07.2018)

- Boya kullanımı
- Fiberglas malzemelerle çalışma
- Solvent ve stiren (uçucu hidrokarbon) kullanımı

Kayma, tökezleme ve düşme gibi durumlara sebep olan tehlikeler yürüme yüzeylerindeki bozuk satırlar (kırık fayans ve beton parçaları), tüm alanlarda kayma riski yaratabilecek uygun roda edilememiş elektrik kabloları, teller ve halatlar, buz, ıslaklık ya da yağ/yakıt birikintileri ile uygunsuz bırakılmış üstübü ve paçavralar olarak sıralanabilir. Müşterilerin hijyeni için marinalarda yer alan duşlar, tuvaletler, resepsiyon, koridorlar, giriş kapılarının bulunduğu alanlar düzenli olarak temizlenmesi sonrası bu sahaların uyarıcı levha ve şeritlerle kapatılmaması ve ıslak zeminin kurulanmaması da tehlike yaratan durumlardandır. Tüm marina sahaları içinde bulunan basamaklı platform, kaldırım kenarları gibi yükseltile uyarıcı renkte (sarı) boyanmaması ve ışıklandırılmaması halinde fark edilmemesi ile marina içi yollarda mevzilendirilen kasislerin asfalt zemine sabitlenmemeleri ise başka diğer risk unsurlarıdır.

Yangın tehlikesi yaratan durumlar marina idari binaları içinde yer alan elektrik tesisatında meydana gelen arızalar ve kontaklar, ısıtma sistemlerinin düzenli bakımlarının yapılmamasının yol açtığı riskler, iskelelerde pedestalların uygunsuz bağlantıları ile tesis içinde doğalgaz, yakıt tankları, pompa istasyonları dahilindeki tesisatlara ait pompaların, devrelerin doğru renkte boyanmaması, markalanmaması, bariyerle koruma altına alınmaması, bu devrelere ait operasyonların eğitimli ve yetkilendirilmiş kişiler tarafından yapılmaması neticesinde ortaya çıkan risklerdir. Görsel ikazlarla uyarıları yapılmayan kaynak, lehim, kesim işlemleri, yakıt alımı gibi tehlikeli işler ve depolama alanlarında sigara içilmesi de sıkça rastlanan riskler olarak sıralanabilir.

Manevra riskleri teknelerin yanaşması ve ayrılması sırasında çalışanların gerek kendi ihmalleri gerek tekne kullanıcılarının ihmalleri neticesinde karşılaşacağı tehlikelerden oluşmaktadır. Yanaşma ve ayrılma manevralarında halatların deste olup kopması, manevra sırasında kumanda edilemeyen bir teknenin rıhtım veya iskeleye çarpması, çalışanların dikkatsiz davranışları sonucu denize düşerek yanaşma manevrasını tamamlamamış bir tekne ile rıhtım arasına sıkışması yaralanma hatta ölümle sonuçlanabilmektedir.

Marinalarda karşılaşılan bir başka tehlike tekne imalatçıları ve marina yönetiminin marina sahası içinde arızalı ürünler ve/veya uygun olmayan kurulumlar

kullanma konusundaki zafiyetleridir. Marinalarda kullanılan tekne taşıyıcıları, forkliftler, hareketli vinçler ve benzeri ürün ve kurulumların üretici firma tarafından yeterli ve/veya sertifikalı eğitimden geçirilmeden denizci ve teknik ekip tarafından kullanılması ciddi tehlike yaratmaktadır. Rıhtım ve iskelelerde elektrik çıkışları, soketler, topraklama koruması, açıkta kalan kablolar, kırık soketler, su izolasyonundaki zaafların uygun ürünlerle değiştirilmemesi acil durumların önünü açmaktadır. Bununla birlikte diğer ciddi tehlike ise teknelerin transferleri sırasında kullanılacak römork bağlantı kurulumlarının uygunsuzluğu ve montajlarının doğru yapılmaması ve transfer sonrasında uygun olmayan koyulması ve taşıyıcılar üzerinde uygun olmayan sabitleme malzemelerinin kullanılmaması neticesinde emniyete alınamamasıdır.

El aletlerinin temiz ve kuru bir ortamda saklanmaması, kullanılmadığı zamanlarda atölyelerde gelişigüzel muhafaza edilmesi, uygun yerlere asılmaması ve sıralanmaması, kusurlu aletlerin kullanılması ya da işe uygun alet kullanılmaması bir çok tehlikeli durumu beraberinde getirmektedir. Elektrik tahrikli el aletlerinin ise kullanım kılavuzu okunmadan çalıştırılması, ıslak zeminlerde kullanılması veya hasarlı kablolarla çalıştırılmaması gerekmektedir. Kesici bıçak, taşlama taşı, tel fırça gibi hareketli aksamlarla çalışan elektrikli aletlerle çalışanların başlarını bu aksamlardan uzakta tutmayarak kullanmaları, emniyet pimlerini aktif hale getirmemeleri ve tamamen durdurmadan ayarlama yapmaları çok ciddi yaralanmalar ve can kayıplarıyla sonuçlanabilmektedir.

Boya kullanımını marinalarda hemen hemen tüm alanlarda söz konusudur. Özellikle tekne bakım onarım işlemlerinin yapıldığı çekek sahalarında yoğun olarak boya faaliyetleri gerçekleştirilmektedir. Genellikle açık havada yapılan bu işlem bazı marinaların çekek sahalarında kapalı alanlarda yapılmakta ve bir çok riski beraberinde getirmektedir. Boyama işlemleri onaylı bir spreyleme kabini yerine ayrılmış kapalı bir alanlarda yapılıyorsa, dahili elektrik tahrikli fanlar, solunum maskeleri, patlamaya karşı korumalı kablolama ve ışıklandırma ekipmanlarının kullanılmaması yangın tehlikesi ve solunum yollu rahatsızlıkları yaratmaktadır. Boya, tiner ve diğer yanıcı sıvıların onaylı olmayan metal depolama kabinlerinde ya da yangın geçirmez kapı ile donatılmamış ayrı bölümlerde muhafaza edilmesi de yangın riskini artırmaktadır. Bununla beraber gözlükler, eldivenler, tulumlar ve bariyer kremler gibi kişisel koruyucu malzemelerin ihmal edilmesi göz ve ten teması halinde önemli sağlık sorunlarına sebep olacaktır. Boya yaparken boyanın göze ve tene temas etmesinden kaçınılmalıdır.

Fiberglas Malzeme günümüzde bir çok tekenin yapımında kullanılmaktadır. Marinaların çekek sahalarında gerçekleştirilen bakım ve onarım işlemlerinin bir kısmında fiberglas yüzeylerde bazı işlemler gerçekleştirilmektedir. Osmozlu fiberglasa, kum raspası yapıldığında kapalı alanda çalışma yapılıyorsa uygun havalandırılma yapılmaması, açık alanda çalışma yapılıyorsa rüzgar yönünün dikkate alınmaması ve her iki durumda da tulum, eldiven, gözlük, solunum maskesi ve başlık gibi kişisel koruyucu malzemelerin kullanılmaması cilt ve solunum yolu rahatsızlıkları yaratabilmektedir.

Solvent ve stirenler aşırı uçucu malzemeler olduğundan zehirlenme ve yangın riski yönünden ciddi tehlikeler barındırmaktadır. Kapalı alanda çalışılıyorsa uygun bir havalandırma yapılmaması ve solunum maskesiz uzun süre ürün buharına maruz kalınması veya varilden tenekelere transfer ederken taşıntı olması halinde solunum maskesiz ürün buharına maruz kalınması solunum rahatsızlıklarına yol açabilmektedir. Çalışılan alanın ateş ve kıvılcım kaynaklarından çalışma yapılan arındırılmaması ise çok kolay tutuşma gerçekleşebileceği göz önüne alındığında yüksek yangı riski yaratmaktadır.

1.2.4.2. Marina Çalışanı Olmayan Tarafların Davranışları

Saha çalışanlarına yaptıkları işin tehlikeli olduğunu düşündüren bir başka husus ise kendi davranışları dışında marina müşterileri olan yat sahipleri, yat kaptanları ya da çekek sahalarında tekne sahiplerinin marina dışından görevlendirdiği üstlenicilerin davranışlarının sıklıkla iş güvenliklerini tehdit etmesidir. Özellikle çekek sahasında çalışan lift operatörü ve denizciler bunu dile getirmişlerdir. Teknelerin yanaşma ve ayrılma manevraları sırasında tekneyi kullanan tekne sahibi ya da kaptanının yaptığı kusurlu hareketlerin iş kazalarına sebep olacak ciddi tehlikeler olarak algılamaktadırlar. LÖ kod aldı katılımcı tekne sahibi ya da tekne sahibi tarafından teknenin bakım ve onarımı için şu ifadeleri kullanmıştır:

“Gezer vinç ile tekneyi kaldırırken özellikle tekne üzerinde hareketli parçalar, mesela taş motoru, tel fırça, anahtarlar ya da ne bileyim boya patlakları unutulup düştüğü çok oluyor. O yüzden ustaları sürekli uyarıyoruz. Bir de gezer vinci hareket ettirirken önünde kimsenin olmamasına çok dikkat etmek lazım. Bazen ustalar acele ederken dikkat etmeden önüne fırlayıveriyor. Allah korusun çok tehlikeli durumlar bunlar. Ben bu işi yıllardır yapıyorum o yüzden tecrübeliyim. Hem de görüyorsun her yerde ikaz olmasına rağmen ustaları sürekli uyarmak gerekiyor!”

Bu konuda TİŞ kodlu katılımcının ticari alanlarda üçüncü şahıslardan kaynaklanabilecek tehlikeler konusunda verdiği cevap ise şöyledir:

“Sık sık ticari alanlardaki kiracılarımızla ilgili olarak yaşanan sorunlar nedeniyle işletmeleri ziyaret etmekteyim. Geçtiğimiz kış oldukça sert bir fırtına yaşamıştık. Bu fırtına sırasında işletmelere ait tabelalar ve işletmelerin etkinlik panoları yürüyüş yolları üzerine devrilmişti. Sonuçta yemek molalarımızda ya da işten çıkış ve girişlerimizde o yolları kullanıyoruz.”

Marinaya ait operasyon manüelleri incelendiğinde gerek ticari alanlarda, gerek çekek sahalarında verilen hizmetlerde tekne kullanıcıları tarafından marina içinde faaliyet gösteren ancak marina ile alt işverenlik bağı olmayan bakım-onarım firmaları ya da marina dışında faaliyet gösteren ustaların marinalara giriş ve çıkışlarında karşılaşılan karmaşa neticesinde çalışanların yanısıra, marinalarda yüklenicileri ve misafirleri de iş sağlığı ve güvenliği kültürünün bir parçası yapmak adına önlemler geliştirildiği görülmektedir.

Tekne sahiplerinin manevralar sırasında, tekne aborda olduğunda elektrik, su, atık alım ve tedarik işlemleri devam ederken ya da tekneler bakım ve onarım işlemleri için çekek sahasına alındığında gerek kendilerinin, gerek yüklenicilerin gerekse marina çalışanlarının iş sağlığı ve iş güvenliğini tehdit edebilmektedir.

Marinalar, teknelere çekek alanında çekme-atma, bakım-onarım işlerinin yapılabilmesi için tekne sahipleri ya da kaptanları ile çekme-atma sözleşmesi yapmak suretiyle yer vermektedir. Bu durumda tekne sahibi, bakım- tutum işlerinde çalışmak için görevlendireceği taşeronlar için marina yönetimini bilgilendirip onay istemey, bu kişilerin giriş-çıkış işlemlerini yerine getirerek marina tarafından belirlenmiş çekek sahası yönetmeliğine ve usta giriş talimatlarına uymak durumundadır. Marina çekek ve deniz sahasında iş görme ve usta giriş talimatları incelendiğinde marında olan ya da dışarıdan katılan yükleniciler, hizmetlerini üstlendikleri teknelere ilişkin olarak, tekne sahibi tarafından acente ya da bakım onarım firması olarak tayin edildiklerini bildiren belge ile personel listelerini her ayın ilk haftası ve her personel değişikliğinde kimlik bilgileri ve sigorta evrakları ile beraber marina yönetimine ibraz etmekle yükümlü tutulmuşlardır. Tüm yüklenicilerden ve/veya tekne sahiplerinden marina kurallarının ayrılmaz bir parçası olan Çekme-Atma ve Çekme Alanı Kuralları'na, İş Sağlığı ve Güvenliği kapsamındaki tüm mevzuata uygun davranacaklarını taahhüt etmeleri istenmektedir. Aynı zamanda marında ofisi bulunan tekne bakım/onarım firmalarının alt taşeron

çalıştırması durumunda, alt yüklenicilerden güncel SGK sigorta dökümleri (SGK e-bildirge), İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili güncel İSG katip atamaları (uzman ve iş yeri hekimi) ve çalışanın kişisel koruyucu donanım ile donatıldığına dair teslim tutanakları talep edilmektedir.

Gerekli işlemler yapılmadan teknede çalıştırılan kişiler tespit edildiklerinde marina dışına çıkarılmaktadır. Bunun dışında tekne sahibi, kaptan ve misafirlerden iş sağlığı ve güvenliği kuralları ile ilgili mevzuata uygun olmak koşuluyla yalnızca ve yalnızca kendi teknelerinde diğer tekne çalışanları ya da marina çalışanlarının iş sağlığı ve iş güvenliğini tehlikeye atmadan bakım-onarım yapması beklenmektedir.

Tekne sahiplerinden marina kurallarını uymalarını sağlamak için imzalatılan belgede, tekne sahibinden çekek alanının ısı, toz, gürültü, koku gibi sebeplerle patlama, yangın ve benzeri riskler içerdiğinin bilincinde olduğunu taahhüt etmesi istenmektedir. Bu risklere karşı çalıştırdığı personeline gerekli eğitimi sağlamakla mükelleftir. Marina sınırları içinde, marina tarafından alınmasını istenen tedbirlere ve ikazlara bütünüyle uymayı ve genel risk seviyesinin çok üstündeki lokal ve geçici yüksek risk bölgelerini iş güvenliği tabelaları, geçici bariyerleri, koruyucu bant ile koruma altına almayı ve yangın riski içeren çalışmalar yapacağı teknenin başına, çalışma süresince yangın söndürücü koymayı peşinen kabul etmesi beklenmektedir.

Tekne sahibi marina yönetimi tarafından, çekek alanı ve marina içinde teknesi için yaptırdığı her türlü çalışmada personelinin ve kendisinin güvenlik ve emniyet önlemlerini almak ile yükümlü kılınmıştır. Marina yönetimi marina içinde iş sağlığı ve güvenliğinin tam anlamıyla sağlanabilmesi için çekek sahasındaki bakım ve onarım faaliyetlerinin belirlenen saatler dışında gerçekleştirilmesini yasaklamıştır. Belirlenen saatler dışında teknelerin ve üçüncü şahısların güvenliği nedeniyle elektrik hizmeti sağlanmamaktadır. Bununla birlikte çekek sahasında ya da kara park alanında bulunan teknelerde konaklama nedeniyle diğer tekne çalışanları ve marina çalışanlarına zarar gelmesi riski öngörüldüğü için çekek sahası ya da kara park alanında karaya alınmış teknelerde konaklama yapılması marina kuralları sözleşmesinde yasak olduğu belirtilmiştir.

Çekme işlemi sırasında teknenin çekek havuzuna getirilmesi ve uygun halde bağlanması gerekmektedir. Teknenin travel lift ile kaldırılması marina gerçekleştirilen en riskli operasyonlardanır. Lift hareket halindeyken yürüyüş yolunda tekne mürettebatı veya çalışan kimselerin olmamasına ve tekne sudan çekilirken ve suya indirilirken üstünde aşağıya düşüp yaralanmalara sebep olacak cisimler olmamasına dikkat edilmelidir. Bu yüzden çekme – atma işlemleri yalnızca

marina personeli olan lift operatörü tarafından gerçekleştirilmektedir. Lift operatörü ve yardımcısı operasyon sırasında, baret, eldiven, güvenlik ayakkabısı ve iş yeleğini kullanmak zorundadır.

Sadece marina personeli tarafından yapılması izin verilen bir başka hususun da tekne alt yıkama hizmeti olmasıdır. Teknenin karinası ve pervanesi yosun ve midyelerden arındırılmak için basınçlı su makineleri ile temizlenir. Basınçlı su kullanımı nedeniyle operasyonlar tekne sahibi ve altçalışanları yerine marina personeli bünyesinde eğitilmiş yetkilendirilmiş kişiler tarafından yapılmaktadır.

Bunu dışında teknelerin üzerine oturtulduğu payanda ve takozlar yalnızca marina yetkilileri tarafından yerleştirilebilir. Tekne sahibi ya da altçalışanı tarafından payanda ve takozların pozisyonu değiştirilemez. Arasında yer alan atkılar yerinden almanın diğer tekne çalışanları ya da marina çalışanlarının iş güvenliği ve iş sağlığı ciddi tehlikeye atabileceği öngörülmektedir. Çekek sahasında karşılaşılabilecek risklerden bazıları aşağıdaki gibidir:

- Karadaki teknelerde çalışanları iş stresi düzeyini arttıracak ve ciddi riskler yaratacak göz önünde bulundurularak, motor, jeneratör gibi titreşim yapan makinelerin çalıştırılması
- Yüksekte çalışma risklerin barındırdığı için direğe çıkılması, direğin mayna edilmesi ya da takılması, yelken basılması, yelken bırakılması
- Tekne altında yapılan çalışmalar esnasında tekne üstünden veya çevredeki teknelerin üstünden aşağıya düşebilecek cisimlere karşı kişisel koruyucu donanım kullanılmaması
- teknede bakım ve onarım çalışmaları kişisel koruyucu donanımlarını kullanınız.
- Elektrikli el aletlerinin iş güvenliği kurallarına uygun olarak kullanılmaması
- Karada duran tekneye çıkış ve iniş merdivenlerini sabitlenecek şekilde bağlanmaması, gözcü görevlendirilmemesi, iskele tekerleklerinin kilitlenmemesi

1.2.4.3. Eğitim

İş sağlığı ve güvenliği konusunda çalışanların tümü eğitim aldıklarını belirtmişlerdir. Alınan eğitimin sıklığı konusunda çalışanların büyük bir kısmı işe ilk girişte eğitim aldıklarını söylerken periyodik eğitimler konusunda ya eğitim almadıklarını ya da hatırlamadıklarını ancak tahmini cevap verebileceklerini ifade etmişlerdir. Önbüro, muhasebe, ticari ve idari işler ve halkla ilişkiler çalışanları ortak bir ifade olarak yaptıkları iş gereği tehlikeyle karşılaşmadıklarını bu yüzden kişisel eksikleri olarak eğitimlere katılım konusunda hassasiyet göstermediklerini dile getirmişlerdir. TİŞ kodlu çalışan mülakat sırasında şu ifadeleri kullanmıştı:

“İSG eğitimi aldığımı biliyorum ama hafızamda ne kaldığını soruyorsanız, bir şey yok diyebilirim. Şirket çok sıklıkla eğitim yapıyor ama ben katıldığımı söyleyemem bir çoğuna.....Kağıt üzerinde katıldı gösteriliyor.”

Önbüro, muhasebe, ticari ve idari işler ve halkla ilişkiler çalışanları eğitime katılım konusundaki duyarsızlıkları göz önüne alındığında işletme tarafından hazırlanan risk değerlendirmeleri ile karşılaştırıldığında, görev aldıkları alanda karşılaşabilecekleri riskler konusunda oldukça detaylı bilgiler vermişlerdir. Bunun nedenini aldıkları eğitime bağlamaktadırlar. Bu hususta MUIK kodlu katılımcı şunları ifade etmektedir.

“Karşılaşabileceğimiz riskler konusunda eğitimin katkısı olduğunu düşünüyorum. Eğitimden aklımda kalan ofis çalışanı olduğumuz için bizim bulunduğumuz çalışma ortamının iş sağlığımıza uygun olması ile ilgili konuşulduğu. Aydınlatma, tozdan etkilenmemiz, temizliklerin rutin yapılması, dolaplara bir şey yerleştirirken üzerimize bir şeyin düşmemesi konusunda neler yapmamız gerektiği, dosyaların ağırlığının risk olması. Bir de cihazların kullanımıyla ilgili....Mesela kartuşların kimyasal madde olması örneğin bu tip konularda eğitimlerin verildiğini hatırlıyorum. Ayrıca sürekli ekrana baktığımız için gözlerimiz etkilenebilir. Hareketsiz kaldığımız için omurgamız etkilenebilir. İşimin müsaitliğine göre çok hareketsiz kalmamak için 5 dakikada olsa yürüyorum. Oturuş şeklime dikkat ediyorum. Belimin açıkta kalmaması için sırtlık kullanıyorum. Bu konuda eğitimlerin bir özen yarattığını düşünüyorum ben.”

Sahada çalışan denizciler, lift operatörü ve teknik ekip çalışanları ortam riskinin yüksek olduğunu düşünmelerine rağmen eğitimlere dair çok fazla şey hatırlamadıklarını ifade etmişlerdir. Saha çalışanlarının aldıkları eğitimden hatırladıklarını kemer kullanma, can yeleği giyme, baret takma gibi kişisel koruyucu donanımların kullanımı olarak belirtmişlerdir. TEK1 kodlu katılımcıların bu konuda söyledikleri dikkat çekicidir:

“Ben mesela açıkça söylemek gerekirse Ö.... Hanımın (İSG Uzmanı) eğitimlerine katılıyorum ama dinlemiyorum açıkçası. Öyle arkadaşlarla oturduğumuz zaman arada bir muhabbet ediyorduk, kaçırıyorduk. Dinlemiyorduk yani. Etkili olmuyor. Aklımda kalan mesela yukarıda iş yaparken kendimizi bağlamamız lazım. Bazen yukarıda iş yaparken forkliftin üzerine çıkıyoruz kendimizi bağlıyoruz. Onu zaten yapmamız lazım. Zaten müdürlerimiz gezip uyarıyor. Bizi gördükleri zaman hemen uyarırlar; ‘İşini bırak, baretini tak!’ diye yani.....Mesela iş kazaları ile ilgili test falan çözmüştük ama açıkçası hiçbir şey kalmamış aklımda. Ya ona herhalde fazla yönelmediğim için kalmamış hiçbir şey aklımda.”

Çalışanların İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimlerinin Usul ve Esasları Hakkında Yönetmeliğin 12. maddesinde verilecek eğitimlerde, eğitime katılan çalışanların ihtiyacına göre eğitim konularının hazırlanması gerekliliğinden bahsetmektedir.⁽¹⁸³⁾

9. Ulusal İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Kongresi’nde sunulan sonuç bildirgesine göre bu ihtiyaçlar hak ve yükümlülüklerin öğretildiği, meslek örgütleri tarafından düzenlenmesinin çok daha faydalı olacağı sürekli eğitimler olarak ifade edilmiştir.⁽¹⁸⁴⁾ Çalışanların İSG farkındalığı üzerine yapılan bir çalışmada İSG eğitimi alan çalışanların almayan çalışanlara göre çalışma ortamında meydana gelebilecek risklere karşı farkındalıklarının daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır.⁽¹⁸⁵⁾ Marinaya ait yıllık eğitim planı incelenmiş olup ilk yardım, yangın söndürme, arama ve kurtarma ile tahliye konularında destek eleman eğitimleri ve genel sağlık ve teknik konular üzerinde toplam 12 adet eğitim yapıldığı görülmüştür. İdari binada çalışan ve eğitim düzeyi lisans mezunu olan çalışanlar, bu eğitimlere katılım konusunda isteksiz olmakla birlikte İSG tutumlarında belirleyici olanın eğitimlerden akıllarında kalanlar olduklarını belirtmişlerdir. İşverenin yükümlüğü olarak düzenlenen risk değerlendirme formları ile karşılaştırılmalı olarak kontrol edildiğinde, bu görüşmelerde idari bina içerisinde çalışanların büyük bir çoğunluğunun çalışma ortamında karşılaştıkları riskler konusunda saha çalışanlarına göre daha yüksek farkındalıklarının olduğu ortaya çıkmıştır. İnşaat sektöründe güvensiz durumların nedenleri ile çalışanların güvensiz davranışlarına yönelik yapılan bir araştırmada

¹⁸³ R.G. 15.05.2013, 28648, Çalışanların İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimlerinin Usul ve Esasları hakkında Yönetmeliği, m.12.

¹⁸⁴ TMMOB, “9. Ulusal İşçi Sağlığı Ve İş Güvenliği Kongresi Sonuç Bildirisi Taslağı” https://www.mmo.org.tr/sites/default/files/yayin_dosyalar/Bu%CC%88lten_128.pdf, (13.04.2018), s. 17

¹⁸⁵ Nur S. Yar, **İş Sağlığı Ve Güvenliği Uygulamalarının Çalışanların İş Sağlığı Ve Güvenliği Farkındalığı Üzerine Etkilerinin İncelenmesi**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) T.C. Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 2018, s. 36

mavi yakalı çalışanların % 79 olarak ifade edilen bir oranla, beyaz yakalı çalışanlara göre daha fazla iş kazasına maruz kaldığını ortaya koymaktadır. ⁽¹⁸⁶⁾

Saha çalışanlarının eğitim düzeyi incelendiğinde bir çalışanın ön lisans mezunu, bir çalışanın ilkokul mezunu, diğer çalışanların ise lise mezunu olduğu görülmektedir. Bu bağlamda çalışmanın gerçekleştirildiği marina çalışanlarının eğitim düzeyi arttıkça ISG eğitimlerinin daha ciddiye alındığı, olası risklere karşı farkındalığın daha yüksek olduğu, çalışma ortamlarına bağlı olarak meslek hastalıklarını daha iyi tanıdıkları anlaşılmıştır. Tunay ve Varol, “*Orman Ürünleri Endüstrisinde Gürültü Riski*” konulu çalışmasında bu bulguyu destekleyen ifadelerle yer vermişlerdir. Buna göre bu endüstriye yönelik yapılan araştırmanın bulgularında %72 gibi bir oranla ilkokul mezunları en çok iş kazası geçirirken eğitim grubu olduğu ortaya çıkmıştır. ⁽¹⁸⁷⁾

Yılmaz’ a göre OSGB sayılarının artması sonucu rekabet edebilmek için hizmet fiyatlarının düşmesi, hizmetin niteliğini de azaltacak sonuçlar doğurmakta, bir çok hizmetin işyerine gidilmeden kağıt üzerinde yapıldığı şüphelerini arttırmaktadır. ⁽¹⁸⁸⁾ Yapılan görüşmelerde bir diğer husus da eğitimlerin niteliğinin çalışanların ISG tutumları üzerinde etkili olmasıdır. Katılımcıların verdiği cevaplardan eğitimlerin genel konular üzerinde olması, çalışma ortamı içindeki farklılıklara göre çeşitlilik göstermediği, hatta katılmadıkları eğitimlerin kağıt üzerinde yapıldığı öğrenilmiştir.

1.2.4.4. Üst Yönetim Motivasyonu

Saha çalışanları iş sağlığı ve güvenliğini tehlikeye sokacak davranış, karşılaşılabilecek riskler karşısındaki tutumlarını eğitimden daha ziyade tecrübe ve üst yönetimin motivasyonu ile ilişkilendirmektedirler. Tutumlarını belirleyen bir başka faktör ise ISG uzmanının saha kontrollerinde aldıkları ikazlardır. MS2 kodlu katılımcı bu konuda ortam koşullarının iyileştirilmesine yönelik yapılan düzenlemelerin bu tutumuna katkısı olduğunu düşünmektedir:

¹⁸⁶ Uğur Mungen, **İnşaat Sektöründeki İş Kazalarına Neden Olan Güvensiz Durum ve Davranışların İncelenmesi**, (Yayımlanmamış Rapor), İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul, 1991, s.114

¹⁸⁷ Metin Tunay ve Tuğrul Varol, *Orman Ürünleri Endüstrisinde Gürültü Riski*, **6. Ergonomi Kongresi**, Ankara, 1998, s.557

¹⁸⁸ Yılmaz, s.52

“Marina müdürümüz bu konuda çok hassas davranmaktadır. Mesela bilgisayarlarımızın ekranlarının altına yükseltir koydurdu. Sonra masa altlarına ayaklarımızı yaslayacağımız dayanaklar var. Sandalyelerimizde sırtlıklar koydurdu. Bunların beni olumlu etkilediğini düşünüyorum. Örneğin ISG uzmanımız her ne kadar yoğun olsak da masa başından kalkıp yürümemiz konusunda uyarılarda bulunur bize.”

Görüşmeler sırasında bu uyarıların bazılarının proaktif bazılarının ise işe başladıktan sonra kişisel koruyucu donanımların kullanılmaması, uygun işe uygun ekipmanın seçilmemesi, yüksekte çalışma ve elektrikle çalışma konularında gerekli önlemlerin alınmaması noktasında verilen ikazlar olduğu ortaya çıkmıştır. Özellikle denizcilerin tümü denize çıkarken can yeleği kullanma konusunda uyarıldıklarından bahsetmiştir. Bu konuda DEN6 ve TEK1 kodlu katılımcıların söyledikleri dikkat çekicidir:

“Örneğin iş sağlığı güvenliği uzmanımızın denizci olmaması sebebiyle eğitimlerde dile getirilmeyen şeyler var. Mesela halat alınıp verilirken halatın içinde durulmaması. Manevra sırasında tekneler arasına sıkışma, halat alıp verirken eliniz sıkışabilir, pervane biçebilir. Bunların hepsi eğitimlerde bahsedilen konular değil. Bizim palamar şefimiz mesela bu konuda çok duyarlı. Sürekli bizi uyarır. Yarın yeni gelen arkadaşlarla biz bir toplantı yapacağız, hep bunları anlatıyoruz. Özellikle C.... Bey. Kendisi denizci kökenli olduğu için bu konuda sürekli sahaya geldiğinde bizi uyarır. Ondan dolayı açıkçası bizim için eğitimden ziyade tecrübe ve gerek şefimiz gerekse genel müdürümüzün bu konudaki bizim için gösterdiği hassasiyeti diyebiliriz”.

Yapılan görüşmelerde marinada iş sağlığı ve güvenliğinin sağlanmasının yalnızca iş sağlığı ve güvenliği uzmanlarının motivasyonu yoluyla olduğuna dikkat çekilmiştir. ISG uzmanı Öztaş, çalışanlar tarafından algılanan risk derecesinin düşük olması nedeniyle bu konudaki yükümlülüklerini içselleştirmek konusunda çalışanların isteksiz olduklarını düşünmektedir. Marinalarda hatırladıkları iş kazası olmadığını söyleyen katılımcılar, bunun iş sağlığı ve güvenliği sistemine dahil olduktan sonra da değişmediğini, dolayısıyla iş sağlığı ve güvenliği uygulamalarının iş kazası ve meslek hastalıklarının önüne geçme konusunda marinalarda ne derece etkili olduğunu bilemediklerini ifade etmişlerdir.

Çalışanların iş sağlığı ve güvenliği konusunda katılımcı rollerine yönelik verdikleri cevaplardan iş sağlığı ve güvenliğini geliştirmek konusunda edilgen bir konumda olduklarını düşündükleri anlaşılmaktadır. Çalışan yükümlülüklerini, çalışanların tamamı kişisel koruyucu donanımlar ve uygun işe uygun teçhizat kullanarak kasıtsız ve kasıtlı davranışların önüne geçilmesi olarak tanımlamışlardır. Çalışanların, çalışan temsilcisi yoluyla iş sağlığı ve güvenliği performansını arttıracak olan katılımları ile risk değerlendirmelerinin iyileştirilmesi konusunda etkin

görev üstleneceklerinin farkında olmadıkları anlaşılmaktadır. Üst yönetimle bu yönde istişareler yapıp yapılmadığına dair sorulara olumsuz cevaplar alınmıştır. İş sağlığı ve güvenliğinin geliştirilmesi konusunda işveren tarafından iyileştirilen çalışma ortamında işveren ya da iş sağlığı ve güvenliği uzmanlarının ikazları ile motive oldukları görmektedirler. GM kod adlı katılımcının aşağıda verilen cevabı, çalışanların cevaplarını desteklemektedir:

“Ben bir denizciyim. Denizcilik eğitimi aynı zamanda bir iş sağlığı ve güvenliği eğitimidir. Denizdeki çalışma hayatım boyunca bunun bir kültüre dönüştüğünü söyleyebilirim. Çok sık sahaya çıkıyorum. Önceleri üzülerek görüyordum ki çalışanlar eğitimlere rağmen, örneğin çekek sahasında baret takmıyor, denizciler can yeleği kullanmıyor, sıcak çalışma yapacak ustalar gerekli yangın tedbirlerini almıyorlardı.....Sürekli uyarılar yapmak yoluyla onların can sağlığının ne kadar önemli olduğuna vurgu yapıyor ve onları gerekirse uyarıyordum. İş sağlığı ve güvenliğinin sağlanması için kendilerinin bunu otomatik olarak işe başlamadan önce yapmaları gerekiyor. Bunu görev edinmeleri lazım.....Zaman içinde ilk olarak beni gördüklerinde kişisel koruyucu eşyalarını kullanmaya davrandıklarını gördüm. Özellikle zaman içinde denizciler bunu içselleştirdi diyebilirim. Ama maalesef bu konuda henüz tam başarılı olmadık. ”

1.2.4.5. Görsel İkazlar

Yapılan mülakatlarda tüm çalışanların ortak ifadesi olarak marinalarda ortam iş stresi düzeyi en yüksek olan yerin çekek sahası ve yakıt istasyonu olduğu ortaya çıkmıştır. Gerek ofis çalışanları gerekse saha çalışanları her ne kadar eğitimlerde bahsedilse de en fazla görsel ikaz ve uyarıcı tabelaların bu sahalarda olmasının çekek sahasına yönelik tehlike algılarını yüksek ölçüde etkilediğini belirtmişlerdir. ÜY2 kodlu katılımcı görsel ikazların iş sağlığı ve güvenliğine yönelik tutumunu nasıl etkilediğini şöyle anlatmaktadır:

“Görevim kapsamında çekek sahasına gelen teknelerin fotoğraflarını çekmek zorundayım bu sebeple sık sık çekek sahasına gidiyorum. Genellikle ofisten çıkıp gittiğim için baret almak aklıma gelmiyor. Ama çekek sahasına girişine geldiğimde görsel ikazları görüyorum ve hemen yanıma baret almadığım aklıma geliyor ve teknik ekipteki arkadaşlardan istiyorum. Görsel ikazların ciddi anlamda etkili olduğunu düşünüyorum.”

Şekil 5: Çekek sahasına ait görsel uyarı levhaları

Kaynak: 30 Mayıs 2019 tarihinde marina içinde gerçekleştirilen gözlemler sırasında yazar tarafından oluşturulmuştur.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Türkiye’ de çalışma hayatına yönelik olarak Anayasa’ nın 50. maddesinde çalışanın yaşı, cinsiyet ile iş arasındaki uyum, bedensel ve ruhsal gücü ile yapacağı iş arasındaki denge esaslı düzenlenmiştir. 30 haziran 2012’ de yürürlüğe giren 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu çalışma ortamında iş kazaları ve meslek hastalıklarının önüne geçmek için işverene ve işgörene bir dizi yükümlülük getirmiştir. 50 kişiden az çalışanı olan ve aynı zamanda tehlike sınıfı az tehlikeli kabul edilen işletmelere bu kanunun uygulanması için esneklik tanınmış, kademeli bir geçiş düzenlemesi ile konu işletmeler için kanunun tatbik edilmesi 2020 yılına ertelenmiştir.

Kanunun yürürlüğe girmesinden itibaren istatistikler incelendiğinde 2012 yılı ile 2016 yılı arasındaki mevcut İSG uzmanı sayısı ve iş hekimi sayısının artmasına paralel olarak iş kazalarının sayısını da arttığı görülmektedir. SGK istatistiklerine göre 2012 yılında 74871 adet olan iş kazası sayısının, 2016 yılına gelindiğinde 268068 rakamına yükseldiği görülmektedir. Bu artış da iş kazalarının bildirilme zorunluluğunun bir etkisi olduğu düşünülse de 6331 sayılı kanunun iş kazalarını ve meslek hastalıklarını önlemek beklenen tam olarak veremediği konusunda tartışmalar devam etmektedir.

Günümüzde marinalar teknelerin barınma, kışlama, bakım onarım ve ikmal hizmetlerinin verildiği limanlardan çok daha fazlası haline gelmiştir. Yalnızca tekne kullanıcılarına değil, tekne kullanıcısı olmayan turistler için de çekim merkezlerine dönüşmüştür. Rekreasyon faaliyetlerinden, konaklama hizmetlerine, ticari alanlardan kültür merkezlerine kadar çok çeşitli alanlarda hizmet vermektedir. Ülkemizde ve dünyada temel hizmetlerin verildiği marinalar halen varlığını sürdürse de günümüzde marinalar hizmet çeşitliliğini arttıran işletmeler olarak yaygınlaşmaktadır. Marinalarda verilen hizmetler marinaların planlanma amaçları doğrultusunda değişiklik göstermektedir. Marina işletmelerinin örgütsel amacı yatırım amaçlarına göre bağlama, barınma, tedarik, bakım, onarım, ticari hizmetler ve rekreasyonel hizmetler sunmaktır. Farklı uzmanlık gerektiren bu hizmetlerin hayata geçirilmesi için faaliyet alanlarında uzmanlaşmış çalışanlara ve bu çalışanların uygun pozisyonlarda görevlendirilmeleri gerekmektedir. Çalışanların yaptıkları işler göz önüne alındığında liman hizmetleri ile teknik hizmetlerin ifasında çalışanlar önbüro hizmetleri, genel hizmetler ve konaklama hizmetlerinin ifasında çalışanlara göre daha tehlikeli durumlarla karşılaşabilmektedir. Bu çalışmalar sırasında, tehlike ve kaza gibi

istenmeyen durumlarla karşılaşılmaması istenmese de risk faktörü göz önünde bulundurulmaktadır.

SGK tarafından hazırlanan 2017 istatistiklerine göre marinaların dahil edildiği ekonomik faaliyet sınıfına ait istatistikler incelendiğinde 2017 yılında iş kazası sonucu ölen sayısının 1 kişi olduğu, meslek hastalığına yakalandığı raporlanmış herhangi bir çalışan olmadığı görülmektedir. Görüşme yaptığımız marina bu istatistikleri destekleyen ifadelerinde hatırladıkları iş kazası olmadığını söyleyen katılımcılar, iş sağlığı ve güvenliği sistemine dahil olduktan sonra da değişmediğini ifade etmektedirler. Dolayısıyla iş sağlığı ve güvenliği uygulamalarının iş kazası ve meslek hastalıklarının önüne geçme konusunda marinalarda ne derece etkili olduğunu gösterecek istatistiksel veriler bulunmamaktadır. Bu araştırmanın da bir kısıtı olarak 6331 sayılı kanunun hükümlülükleri kapsamında İSG sistemine dahil olmuş Türkiye’deki marinaların ne kadarının çalışan sayısına bağlı olarak OSGB’den hizmet aldığı ne kadarının İSG uzmanı ve iş yeri hekimi bulundurduğuna dahil veri bulunmamaktadır. Çalışmamız sonucunda bu bilgilerin elde edilmesine yönelik gerçekleştirilecek bir çalışmanın marinalarda İSG performans kriterlerinin ölçülebilmesinde de faydalı olacağı düşünülmektedir.

Çalışmayı gerçekleştirdiğimiz marina alt işveren çalıştırılmamaktadır. Bu sebeple altyüklenici hizmetleri alınması konusunda bir tespit yapılamaması bu araştırmanın bir diğer kısıtı olarak değerlendirilmektedir.

İSG uzmanı Tuğçe ÖZTAŞ ile çalışanların iş sağlığı ve güvenliğine yönelik davranış ve tutumları tespit etmeye yönelik olarak sorduğumuz soruların analiz ettiğimizde 5 değişken üzerinde ortak ifadelerin kullanıldığı görülmüştür. Bunlar; eğitim, üst yönetim motivasyonu, görsel ikazlar, iş stres düzeyine bağlı olarak tehlike algısı ve marina çalışanı olmayan tarafların davranışları başlıklarında toplanmıştır.

Katılımcılarla yapılan görüşmelerde eğitimin, özellikle idari binada görev yapan eğitim düzeyi lisans mezunu olan çalışanlar üzerinde etkisinin yüksek olduğu görülmüştür. Bununla eğitim düzeyi lise mezunu ve altı olan saha çalışanlarının eğitimlerden yeterince yararlanamadıkları tespit edilmiştir. Saha çalışanlarının verilen İSG eğitimlerinden, İSG uzmanının yaptıkları işe dönük olmaması ve teknik konularda yetersiz olduğunu düşünmeleri sebebiyle eğitimlerden istifade etmek konusunda isteksiz oldukları, eğitimlerin bu çalışanlara dokunmak konusunda yetersiz kaldığı düşünülmektedir. Ayrıca bir çok çalışanın eğitimlerin sıklığının dair soruları cevapsız bırakması, eğitimlerin hepsinin olmasa da bir kısmının kağıt üzerinde yapıldığını düşündürmektedir. İSG eğitimlerinin temel konuların yanında

Çalışanların faaliyet alanlarına göre departmanlara ayrılarak yapılması marina alışanlarının ISG tutumlarına olumlu yansıyacağı sonucuna varılmıştır.

Üst yönetimin çalışanların iş sağlığı ve güvenliğini ciddiye aldığına dönük olarak, çalışanlara kişiisel donanım temin etmeleri, ortam koşullarını iyileştirmeleri ve özellikle marina müdürün kişiisel hassasiyetine bağlı olarak saha içi denetimlerinde çalışanlarını ISG gereklilikleri konusunda koşullandırmasının marina sınırları dahilindeki tüm alanlarda çalışanlar üzerinde olumlu etki yaratmaktadır. Çalışanların motivasyonunu etkileyen faktörlerin araştırıldığı bir çalışmada çalışanların iş güvenliğini ve iş sağlığını da olumlu etkileyen st yönetim tarafından sağlanan iyi çalışma koşullarının çalışan motivasyonu arttırdığı belirtilmektedir. ⁽¹⁸⁹⁾ Bir başka araştırmada ise çalışanların dış motivasyonunun geliştirilmesi için fiziksel şartların iyileştirilmesi gerekliliğine vurgu yapılmaktadır. ⁽¹⁹⁰⁾

Çalışma sırasında ortaya çıkan dikkat çekici bir başka husus ise çalışanların iş sağlığı ve güvenliği tutumları üzerinde marina dışı çalışanların davranışlarıdır. Yukarıda değinildiği gibi marinalar artık yalnızca bir liman değil rekreasyon faaliyetlerinden, konaklama hizmetlerine, ticari alanlardan kültür merkezlerine kadar çok çeşitli alanlarda hizmet veren çekim merkezleridir. Marina içinde faaliyet gösteren birçok işletmeye ait çalışanlar ve müşterilerin güvensiz davranışlarının çalışanlar üzerinde yüksek bir iş tresi düzeyi yarattığı anlaşılmaktadır. Bu konuda marina yönetimlerinin çalışanlarının iş sağlığı ve güvenliğini korumaya yönelik olarak marina işletme manellerinde ekek Sahası Kuralları, Tekne ekme/Atma Kuralları, Usta Giriş Formu ve Marina Genel Kuralları gibi bir çok alanda çalışma disiplini sağlayan ve marina çalışanı olmayanları da İSG uygulamalarının bir parçası yapan düzenlemelerle öngörülebilir risklerin önüne geçeceği düşünülmektedir.

Katılımcıların faaliyet alanlarına ve gördükleri işlere göre tehlike algılarının değiştiği görülmüştür. Bu hususta teknik işlerde görev yapanların maruz kaldığı uyarıların bunda etkili olduğu düşünülmektedir. ekek sahasında bulunan görsel ikaz levhalarının çalışanlar üzerinde bu saha da yapılan işlerin daha tehlikeli olduğuna ikna etmesi konusunda başarılı olduğu söylenebilir. ISG uygulamalarının farkındalık üzerine etkisinin araştırdığı bir çalışmada çalışanların daha çok görsel uygulamalardan yararlanmak istedikleri belirtilmektedir. Bu anlamda marina sınırları

¹⁸⁹ A. S. Ünsar ve diğerleri alışma Hayatında Motivasyon Ve Kişiye Motive Eden Faktörler: Bir Alan Araştırması, **Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt: 12, Sayı: 1, 2010, s 251

¹⁹⁰ Ufuk Selen, **alışanların İ Ve Dış Motivasyon Tekniklerine Bakış Aıllarının Değerlendirilmesi; Yerel Yönetim rneği**, (Yayınlanmamış Doktora Tezi) Namık Kemal Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Tekirdağ, 2016, s. 165

içinde yer alan çalışma sahalarında yalnızca çekek sahası ve yakıt istasyonu çevresinde görsel uyarıcılarla karşılaşmaktadır. Bu uygulamaları iskeleler, ticari alanlar, rekreasyon alanlarında yaygınlaştırmak hem marina çalışanları hem de marina çalışanı olmayan tarafların iş sağlığı ve güvenliğine olumlu katkısı olacağı anlaşılmaktadır.

KAYNAKÇA

Akbulut, Turhan “Ramazzini’den Aksoy’a”, <http://www.ttb.org.tr/dergi/index.php/msg/article/download/280/260>, (13.01.2019)

Akpınar, Teoman, **İş Sağlığı Ve İş Güvenliği**, Ekin Yayınevi, Bursa, 2013

Alpdündar, Mehmet, “Ereğli Kömür İşçileri ve Sendika Faaliyetleri” <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/9392>, (07.02.2019)

Altan, Ömer Zühtü, **Sosyal Politika**, 1.Baskı, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 2007

A Summary of Yachting History, **The Lotus Magazine**, Sayı: 5, 1914, <http://www.jstor.org/stable/20543576>, (02.07.2018)

Aydoğan, Engin ve Muhsin Kadioğlu, “Yat Turizminin Turizm Sektörü İçerisindeki Yeri ve Önemi”, **Journal of Eta Maritime Science**, Cilt: 6, Sayı:3, 2018, s. 243-254.

Aykanat, Mehmet, “Mecelle’de İş Sözleşmesi”, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/382928>, (05.02.2019)

Bal, Hüseyin, **Nitel Araştırma Yöntemi**, Fakülte Kitapevi, 1. Baskı, Isparta, 2013

Balcı, Salim Selçuk, **Marinalarda Teknik Ve Operasyonel Yönetim: Bilişim Sistemlerinin Geliştirilmesi Üzerine Bir Uygulama**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2011

Baloğlu, Cem, “İşverenlerin İş Sağlığı Ve Güvenliği Yükümlülükleri Ve Aykırılığın İş İlişkisine Etkisi”, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/ViewPDF-isverenlerin-is-sagligi-ve-guvenligi-yukumlulukleri-ve-aykirligin-is-iliskisine-etkisi-1482> , (06.04.2019)

Baltacı, Ali, “Nitel Araştırmalarda Örneklem Yöntemleri ve Örnek Hacmi Sorunsalı Üzerine Kavramsal Bir İnceleme”, **Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt: 7, Sayı:1, 2018, ss. 231-274

Baybora, Dilek, “İş Sağlığı ve Güvenliğine Genel”, **İş Sağlığı ve Güvenliği** Ed. Dilek Baybora, Anadolu Üniversitesi Yayınları, 1. Baskı, 2012, Eskişehir, ss.2-21

Butowski, Leszek, “Maritime Tourism Space”, https://www.researchgate.net/publication/276482090_Maritime_Tourism_Space, (11.02.2019)

Camkurt, Mehmet Zülfi, Çalışanların Kişisel Özelliklerinin İş Kazalarının Meydana Gelmesi Üzerindeki, **TÜHİS İş Hukuku ve İktisat Dergisi** Cilt: 24 Sayı: 6 / Cilt: 25 Sayı: 1-2, Mayıs - Ağustos - Kasım 2013, ss. 70-101

Can, Filiz “Fizyoterapi ve Rehabilitasyonun Mesleki Gelişim Tarihçesi”, **İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi**, Cilt:1, Sayı:3, 2016, ss. 1-6

Casson, Lionel, **Antik Çağda Denizcilik ve Gemiler**, çev. Gürkan Ergin, Homer Kitapevi, İstanbul, 2002

Chiazza, John, “Marina Risk Management”, <https://www.icomia.org/?width=600px&height=400px&title=see%20details&inline=true#colorbox-inline-1841546346>, (30.07.2018)

Creswell, John W. **Nitel Araştırma Yöntemleri Beş Yaklaşımına Göre Nitel Araştırma Ve Araştırma Deseni**, Çev. Ed. Mesut Bütün ve Selçuk B., Demir Siyasal Kitabevi, Ankara, 2013

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı İş Sağlığı ve Güvenliği Genel Müdürlüğü, “Meslek Hastalıkları ve İşle İlgili Hastalıklar Tanı Rehberi”, <http://www.isgip.gov.tr/wp-content/uploads/2018/06/MESLEK-HASTALIKLARI-ve-%C4%B0%C5%9ELE-%C4%B0LG%C4%B0L%C4%B0-HASTALIKLAR-TANI-REHBER%C4%B0.pdf>, (22.02.2019)

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Eğitim ve Araştırma Merkezi, **İş Sağlığı Ve Güvenliği İlo Standartları Sağlıklı ve Güvenli Bir Çalışma Ortamının Geliştirilmesi**, ÇASGEM Yayınları, Ankara, 2018

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Eğitim ve Araştırma Merkezi, “ Meslek Hastalıkları Raporu 2013”, <http://www.casgem.gov.tr/dosyalar/kitap/81/dosya-81-8942.docxs>, (29.03.2019)

Çetindağ, Şerif, “İş Sağlığı Ve Güvenliği'nin Tarihsel Gelişimi Ve Mevzuattaki Güncel Durum”, <http://dosya.toprakisveren.org.tr/makale/2010-86-serifcetindag.pdf>, (10.02.2019)

Çiçek, Özal ve Mehmet Öçal, “Dünyada ve Türkiye’ de İş sağlığı ve İş Güvenliğinin Tarihsel Gelişimi”,**Hak-İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi**, Cilt:5, Sayı:11, 2016, ss .106-129

Dear, Ian ve Peter Kemp, **A’ dan Z’ ye Yelkende Denizcilik Terimleri Sözlüğü**, çev. Orkun Soyer, Bulut Yayınları , İstanbul, 2005.

Diakomihalis, Mihail N., Greek Maritime Tourism: Evolution, Structures And Prospects, (Maritime Transport: The Greek Paradigm), **Research in Transportation Economics**, Cilt :21, 2007, ss. 419-455

Dikeç, Görkem ve Ali Cemal Töz, “Marina Müşterilerinin Marinalarda Aldıkları Hizmetlerin Kalite Düzeylerine Yönelik Algılarının Analizi”, <http://denizturizmi2016.deu.edu.tr/0022.pdf>, (12.09.2018)

Duchene-Act-Ouest, Philippe, “Marina Planning : Common Mistakes To Be Avoided A Few Teachings From The French Market”, <https://www.icomia.com/library/Document.ashx?DocumentDataId=1963>, (10.10.2018)

Erol, Selahattin, “İş Sağlığı Ve Güvenliği Konusunda İşveren, Çalışan ve Devletin Rolü”,<https://dergipark.org.tr/download/article-file/371614>, (10.05.2019)

Evans , Jeremy, Rod Heikell, Tim Jeffery, Andy O'Grady, **Görsel Rehberler: Yelkencilik** , çev. H. Murat Alev, İnkılâp Kitapevi, Leo, 2014

Fagan, Brian, “ Beyond The Blue Horizon: How The Earliest Mariners Unlocked The Secrets of The Oceans” **The International Journal Of Nautical Archaeology**, 2013,<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/1095-9270.12028>, (04.07.2018)

Fedai, Aytek ve Canan Madran, “Sürdürülebilir Liman Yönetimi Ve Antalya’da İki Yat Limanında Vaka İncelemesi”, <http://ulk2015.deu.edu.tr/0028.pdf>, (13.05.2019)

Gerek, Nüvit, **İşçi Sağlığı Ve İş Güvenliği**, 1.Baskı, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 2006

Gladstone, William, Belinda Curley ve Mohammad Reza Shokri, “Environmental Impacts Of Tourism In The Gulf And The Red Sea”, **Marine Pollution Bulletin**, Cilt: 72, Sayı:2, 2013, ss. 375-388

Glesne, Corrine, **Nitel Araştırmaya Giriş**, çev Ed. Ali Ersoy ve Pelin Yalçınoglu, Anı Yayınları, 4. Baskı, Ankara, 2014

Güngör, Mehmet Ali, **Meslek Liselerinde İş Sağlığı ve Güvenliğinin Bilinirliği: Yapılan ve Yapılması Gereken Çalışmalar Karabağlar İlçesi Örneği**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir, 2017

Güven, Rana, Mehmet Berk, Buhara Önal, **Meslek Hastalıkları Rehberi**, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı İş Sağlığı ve Güvenliği Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 2011

Harari, Yuval Noah, **Hayvanlardan Tanrılara: Sapiens, İnsan Türünün Kısa Bir Tarihi**, çev. Ertuğrul Genç, 19. Baskı, Kolektif Kitap, İstanbul, 2016

Harman, Serhat ve Ömer Çoban, “Deniz Turizmi ve Tarihçesi”, **Deniz Turizmi**, Ed. Tolga Fahri Çakmak ve Füsun İstanbullu Dinçer, Detay Yayıncılık, Ankara, 2016, s. 1-24.

Hall, C. Micheal, Trends İn Ocean And Coastal Tourism: The End Of The Last Frontier?, **Ocean And Coastal Management**, Cilt 44, Sayı: 10, 2001, ss. 601-618
<http://www.blueflag.global/marinas/>, (22.02.2019)

[https://www.ispozelguvenlik.com.tr / guvenlik hizmetleri/marina-guvenlik-hizmetleri /](https://www.ispozelguvenlik.com.tr/guvenlik hizmetleri/marina-guvenlik-hizmetleri/),
(07.05.2019)

<https://www.which-marina.com/marinas/gold-anchor-map>, (22.02.2019)

Hussein, Azize Tunç ve Firuzan Saç, **Genel Turizm**, 1.Baskı, Siyasal Yayınevi, İstanbul, 2008

ICOMIA, Definitions Of Recreational Boating Facilities Terms,
<http://www.icomia.com/library/Document.ashx?DocumentDataId=2132>, (23.07.2018)

Ilıman, Ebrar Zeynep, "Türkiye' de Meslek Hastalıkları", **Uluslararası Sağlık Yönetimi ve Stratejileri Araştırma Dergisi**, Cilt1, Sayı: 1, 2015, ss. 21-26

Işık Atlay, Derya, **Yat Turizminde Holistik Pazarlama ve Türkiye İçin Farklılaşma Stratejileri**, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, İzmir, 2010

İMEAK DTO, Deniz Turizminin Dünü, Bugünü Ve Sürdürülebilirliği, **Deniz Turizmi Eki**, Nisan 2015, ss. 3-4

İMEAK DTO, "Yeni Altın Çıpa Programı Tanıtıldı", **Deniz Ticareti Dergisi**, Ekim 2016

Jennings, Gayle, "Marine Tourism", **Sport and Adventure Tourism**,(Ed. Simon Hudson), The Haworth Hospitality Press, New York, 2003, ss. 129-163

Kalcık, Emrah, **Turizm Sektörünü Temsilen, Otellerde İş Sağlığı ve Güvenliği Kültürünün Yerleşikliğinin İstatiksel Yöntemlerle Analizi** (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Hasan Kalyoncu Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü , Gaziantep, 2017

Kaştan, Yüksel, Osmanlı İmparatorluğu'nda Kömür Ocaklarının İşletilmesi (1839-1918), **Osmanlı Medeniyeti Araştırmaları Dergisi**, Cilt: 2, Sayı: 2, 2016, ss.1-26.

Katznelson Ira, "Vakaları ve Karşılaştırmaları Kurgulamak", **İşçi Sınıfı Oluşumu – Batı Avrupa ve Amerika'da 19. Yüzyıl Örüntüleri**, Ed. Ira Katznelson ve Aristide R. Zolberg, Tan Kitapevi Yayınları, Ankara, 2012

Keskin, M. Hakan, **Lojistik Tedarik Zinciri Yönetimi**, 1.Baskı, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2006

Kılıkş, İlknur, İş Sağlığı ve Güvenliği'nde Yeni Dönem: 6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu(İSGK), **İş, Güç - Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi**, Cilt: 15, Sayı: 1, 2013, ss.17-41

Kizielewicz, J. ve T. Luković, " The Phenomenon of the Marina Development to Support the European Model of Economic Development", **The International Journal on Marine Navigation and Safety of Sea Transportation**, Cilt: 7, Sayı: 3, 2013, ss .461-466

Klancnik, Fred A., Patrick L. Phillips, David B. Vine, Daniel J. Williams, "Planning, Environmental, And Financial Considerations", **ASCE Manuals And Reports On Engineering Practice No. 50: Planning And Design Guidelines For Small Craft Harbors**, (Ed. Task Committee On Marinas 2020 Of The Coasts, Oceans, Ports, And Rivers Institute Of The American Society Of Civil Engineers) 3.Baskı, American Society Of Civil Engineers, Virginia, 2012, ss. 1-88

Koç, Elif, **Marinalarda İş Süreçlerinin Analizi ve İyileştirilmesi: Bir Marina İşletmesinde Uygulama**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2015, s. 67.

Kovancı, Ümit, **İş Sağlığı Ve Güvenliği Uygulamalarının Verimlilik Üzerine Etkisi**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir, 2018

Kozak, İbrahim Erol, “İşçi Sendikalarının Tarihi Gelişimi,İngiltere Örneği”, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/9610>, (10.03.2019)

Kozak, Meryem Akoğlan ve A. Sadık Bahçe, **Özel İlgi Turizmi**, 1.Baskı, Detay Yayıncılık, Ankara, 2009

Kozak, Nazmi, Meryem. A Kozak ve Metin Kozak, **Genel Turizm**, 19.Baskı, Detay Yayıncılık, Ankara, 2017

Kurt, Resul, **Herkes İçin İş Sağlığı ve Güvenliği Rehberi**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2013

Louie, Christopher Sai, “Marina Evolution Anddevelopment”, <https://www.icomia.com/library/document.ashx?documentdataid=2073>, (07.02.2019)

Mahiroğulları, Adnan, “Endüstri Devrimi Sonrasında Emeğin İstismarını Belgeleyen İki Eser: Germinal ve Dokumacılar”, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/100969>, (15.03.2019)

Maria, Ana Ghețe , “Classification Of Various Forms Of Tourism”, **Annals of the University of Oradea, Economic Science Series**, Cilt: 25, Sayı:2, 2006, ss. 313-319

Marintürk İstanbul Cityport İşletme Manueli, (16.05.2019)

Mikulić, Josip, Damir Krešić ve Ivan Kožić, “ Critical Factors of the Maritime Yachting Tourism Experience: An Impact-Asymmetry Analysis of Principal Components, **Journal of Travel & Tourism Marketing**, Cilt:32, 2015, s. 30-41.

MMO, “İş Sağlığı ve Güvenliği Oda Raporu”, https://www.mmo.org.tr/sites/default/files/0173ea48d9567f1_ek_0.pdf (13.03.2019)

Modzelewski, Ed, “Marina Development Updatefrom Boat Parking Lots To Icons”, <http://www.icomia.com/library/Document.ashx?DocumentDataId=2172>, (23.07.2018)

Mourjan Marinas, "Marina Manager Job Description", http://mourjanmarinas.com/images/stories/downloads/jobs/marina_manager.pdf, (05.05.2019)

Mungen, Uğur, **İnşaat Sektöründeki İş Kazalarına Neden Olan Güvensiz Durum ve Davranışların İncelenmesi**, (Yayımlanmamış Rapor), İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul, 1991

Orams, Marc, **Marine Tourism, Development, Impacts And Management**, Routledge, Londra, 2002

Öksüz, Enis, "Feodal Düzen ve Sosyal Gelişmeler", <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/101184>, (10.03.2019)

Ören, Kenan ve Hasan Yüksel, "Geçmişten Günümüze Çalışma Hayatı", **Hak-İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi**, Cilt:1, Sayı:1, 2012, ss. 34-59

Özer Sarı, Ferika, **Marina İşletmeciliği**, 2. Baskı, Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim DanışmanlıkTic. Ltd. Şti, Ankara, 2016

Özdemir, Murat, "Nitel Veri Analizi: Sosyal Bilimlerde Yöntembilim Sorunsalı Üzerine Bir Çalışma" **Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt: 11, Sayı:11(1), ss. 321-343.

Porto Montenegro, "Marketing Manager (Marina & Communications Focus)", <https://portomontenegro.talentlyft.com/jobs/marketing-manager-marina-communicationsfocus-xD>, (05.05.2019)

Puri, Manohar ve Chand Gian, **Tourism Management**, 1. Baskı, Global Media, Delhi, 2009.

Reviewed Work(s): Sailing Ships, Their History and Development as Illustrated by theCollection of Ship Models in the Science Museum. Part I. Historical Notes by G. S. LairdClowes, **The Geographical Journal**, Sayı: 78, 1931, <http://www.jstor.org/stable/1785032>, (02.07.2018), ss. 85-87

RG. 22.06.1972, 14223, Sosyal Sigorta Sağlık İşlemleri Tüzüğü

RG. 24.07.2009, 27298, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Deniz Turizm Yönetmeliği

RG. 28.12.2012, 28509, İş Sağlığı ve Güvenliğine İlişkin İşyeri Tehlike Sınıfları Tebliği, Ek-I

RG. 29.12.2012, 28512, İş Sağlığı ve Güvenliği Risk Değerlendirmesi Yönetmeliği

RG. 29.12.2012, 28512 , İş Güvenliği Uzmanlarının Görev, Yetki, Sorumluluk ve Eğitimleri Hakkında Yönetmelik

RG. 29.12.2012, 28512, İş Sağlığı ve Güvenliği Hizmetleri Yönetmeliği

R.G. 15.05.2013, 28648, Çalışanların İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimlerinin Usul ve Esasları Hakkında Yönetmeliği

RG. 18.06.2013, 28681, İşyerlerinde Acil Durumlar Hakkında Yönetmelik

RG. 20.07.2013, 28713, İşyeri Hekimi Ve Diğer Sağlık Personelinin Görev, Yetki, Sorumluluk ve Eğitimleri Hakkında Yönetmelik

Rude, Geoge, **Fransız Devrimi**, çev. Ali İhsan Dalgıç, 3. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2018

Sallan Gül, Songül, “Yeni Sağ Sosyal Güvenlik Anlayışının Tarihsel Bağlantıları: İngiltere ve Türkiye Örnekleri”, **Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi**, Cilt:3-4, Sayı:40, 2000, ss.51-66

Selen, Ufuk, **Çalışanların İç Ve Dış Motivasyon Tekniklerine Bakış Açılarının Değerlendirilmesi; Yerel Yönetim Örneği**, (Yayınlanmamış Doktora Tezi) Namık Kemal Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Tekirdağ, 2016

Sevinç, Figen ve Tülay Güzel, “Yat Turizmi”, **Deniz Turizmi**, Ed. Tolga Fahri Çakmak ve Füsun İstanbullu Dinçer, Detay Yayıncılık, Ankara, 2016, ss. 89-126

SGK istatistikleri, <http://www.sgk.gov.tr/wps/wcm/connect/1675616d-2821-498d-a55f-ea2af0031d1e/sgk.2017.rar?MOD=AJPERES&CACHEID=1675616d-2821-498d-a55f-ea2af0031d1e>, (20.05.2019)

Sosyal Haklar Derneği Emekçi Hakları Çalışma Grubu, “İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Raporu”, 13.12.2018, http://sosyalhaklarderneği.org/wp-content/uploads/2018/12/SHD-%C4%B0%C5%9F%C3%A7i-Sa%C4%9F%C4%B1%C4%9F%C4%B1-ve-%C4%B0%C5%9F-G%C3%BCvenli%C4%9Fi-Raporu_13.12.2018-2.pdf, (10.02.2019)

Şen, Mustafa ve Yusuf Erdem Tunç, Türkiye’de Çalışma Yaşamında Özel Grupların İş Sağlığı ve Güvenliği Kapsamında Değerlendirilmesi, **Emek ve Toplum Dergisi**, Cilt: 6, Sayı: 16, 2017, ss. 567- 596

The Yacht Harbour Association, **A Code of Practice for the Design and Construction of Marinas and Yacht Harbours in conjunction with The Marina Operations Manual**, 7. Baskı, The Yacht Harbour Association, 2013

The Yacht Harbour Association ve Marina Industries Association, **Gold Anchor Scheme Detailed Criteria by Section**, <https://eclass.unipi.gr/modules/document/file.php/NAS309/Gold%20Anchor%20Detailed%20Criteria%20V1-2017FinalDraft%20%281%29.pdf>, (22.02.2019)

TMMOB Makina Mühendisleri Odası, **İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Oda Raporu**, MMO Yayınları, 8. Baskı, Ankara, 2018

TMMOB, “9. Ulusal İşçi Sağlığı Ve İş Güvenliği Kongresi Sonuç Bildirisi Taslağı” https://www.mmo.org.tr/sites/default/files/yayin_dosyalar/Bu%CC%88iten_128.pdf, (13.04.2018)

Tunay, Metin ve Tuğrul Varol, “Orman Ürünleri Endüstrisinde Gürültü Riski”, **6.Ergonomi Kongresi**, Ankara, 1998

Tureac, Cornelia, “Types and Forms of Tourism”, https://www.researchgate.net/publication/40755271_Types_and_Forms_of_Tourism, (08.06.2018),

Türkdemir, Ahmet Haki, “Dünya’da Çalışma İlişkilerinde İş Sağlığının Gelişimi”, https://www.researchgate.net/profile/Ahmet_Haki_Turkdemir/publication/331715115_DUNYADA_ISSAGLIGI_GELISIMI/data/5c8902eea6fdcc3817510d96/DUeNYADA-ISSAGLIGI-GELISIMI.docx, (20.03.2019)

Türkiye Çevre Eğitim Vakfı, “Marinalar İçin Mavi Bayrak Kriterleri”, **Kılavuz Notları**, 2018, <http://www.mavibayrak.org.tr/userfiles/file/Marina%20Kriterleri%20Kilavuz%20Notlar-2018.pdf>, (17.12.2018)

T.C.Ulaştırma Bakanlığı Demiryollar Limanlar Ve Hava Meydanları İnşaatı Genel Müdürlüğü, **Turizm Kıyı Yapılar Master Plan Çalışması Sonuç Raporu**, Ankara, 2010, ss. 259-302

Türkiye Çevre Eğitim Vakfı, “Mavi Bayrak Ödüllü Plaj, Marina ve Yatlar”, **Mavi Bayrak Kataloğu**, 2018, http://www.mavibayrak.org.tr/userfiles/file/Mavi%20Bayrak%202018%20Bask%C4%B1_mail.pdf, (25.02.2019)

Uluslararası Çalışma Örgütü, “ILO’ nun Tarihçesi”, https://www.ilo.org/ankara/about-us/WCMS_372874/lang--tr/index.htm, (20.03.2019)

Ünsar A. Sinan, Ayşegül İnan, Pınar Yürük, Çalışma Hayatında Motivasyon Ve Kişiyi Motive Eden Faktörler: Bir Alan Araştırması, **Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt: 12, Sayı: 1, 2010, ss. 248-262

Yar, Nur S., **İş Sağlığı Ve Güvenliği Uygulamalarının Çalışanların İş Sağlığı Ve Güvenliği Farkındalığı Üzerine Etkilerinin İncelenmesi**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) T.C. Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 2018

Yıldırım, Ali, “Nitel Araştırma Yöntemlerinin Temel Özellikleri ve Eğitim Araştırmalarındaki Yeri ve Önemi”, <http://egitimvebilim.ted.org.tr/index.php/EB/article/view/5326/1485>, (25.05.2019)

Yıldırım, Ali ve Hasan Şimşek, **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**, Seçkin Yayıncılık, 9. Baskı, Ankara, 2013

Yılmaz, Aslı, “Sosyal Güvenlik Hukukunda İş Kazası Kavramı: Kıta Avrupası Ve Anglosakson Hukuk İstemlerinden Birer Örnek İle Türk Hukuku Karşılaştırması”, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/288870>, (27.03.2019)

Yiğit, Abdulvahap, **İş Güvenliği - İş Sağlığı ve Güvenliği**, 5. Baskı, Dora Yayıncılık, Bursa, 2018

Yüksel, Büşra, “Çalışma İlişkilerine Yönelik İlk Düzenleme: Dilaver Paşa Nizamnamesi ve Çalışma Hayatına Etkileri”, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/404438>, (20.03.2019)

Zengin, Burhanettin ve Lütfi Mustafa Şen, “Seyahat İşletmeleri”, **Turizm İşletmeleri**, Ed. Burhanettin Zengin ve Şehnaz Demirkol, Değişim Yayınları, İstanbul, 2015

1475 Sayılı İş Yasası, <http://archive.ismmmo.org.tr/docs/yayinlar/kitaplar/4857/4857.pdf>, (12.01.2019)

4857 Sayılı İş Kanunu, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4857.pdf> (12.01.2019)

5510 Sayılı Sosyal Sigortalar Ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5510.doc>, (20.02.2019)

6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu, <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6331.pdf>, (11.03.2019)